

METODE KOLEKTIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA

Uvod u kolektivno rješavanje sporova
Udružne tužbe: potrošački i
antidiskriminacijski sporovi
Predstavničke tužbe
Ogledni postupak
Kolektivni radni sporovi

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

prof. dr. sc. Alan Uzelac,
Pravni fakultet u Zagrebu

Svjetlana Pražić
Županijski sud u Rijeci

Zagreb, ožujak 2025.

A. Uzelac, S. Pražić, 2025.
Autorsko pravo: Pravosudna akademija

Maksimirska 63, 10 000 Zagreb, Hrvatska
TEL 00385(0)1 2357 626 WEB www.pak.hr

SADRŽAJ

1.	UVODNE NAPOMENE	5
1.1.	Zašto kolektivno rješavanje sporova?	5
1.2.	O starim i novim metodama kolektivnog rješavanja sporova	5
1.3.	Tradicionalna parnična sredstva za kumulirano odlučivanje: suparničarstvo, spajanje parnica i drugi tradicionalni mehanizmi združivanja postupaka	6
2.	PRAVNI IZVORI KOJI UREĐUJU KOLEKTIVNU PRAVNU ZAŠTITU	8
2.1.	Opće odredbe o zaštiti kolektivnih prava i interesa	8
2.2.	Odredbe o kolektivnoj pravnoj zaštiti u posebnim zakonima do 2023. godine	8
2.3.	Kolektivna pravna zaštita nakon provedbe Direktive o predstavničkim tužbama	9
2.4.	Kolektivno odlučivanje o pravnim pitanjima: ogledni postupak	10
2.5.	Pravna shvaćanja sudskih odjela	11
3.	SUDSKA PRAKSA	12
3.1.	Kolektivna potrošačka parnica u predmetu „švicarski franak”	12
3.2.	Posljedice kolektivne tužbe u slučaju švicarskog franka: posebne parnice radi naknade štete	13
3.3.	Kolektivne tužbe u antidiskriminacijskim postupcima	14
4.	PRAVNA ZAŠTITA U KOLEKTIVNIM POSTUPCIMA	15
4.1.	Prije provedbe Direktive o predstavničkim tužbama	15
4.2.	Vrste pravne zaštite prema Zakonu o predstavničkim tužbama (ZPT)	16
5.	ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE KOLEKTIVNIH SPOROVA	17
5.1.	Opća pravila	17
5.2.	Alternativno rješavanje sporova prema Zakonu o predstavničkim tužbama	18
6.	NADLEŽNOST	19
6.1.	Opće odredbe	19
6.2.	Posebne odredbe o nadležnosti u kolektivnim postupcima	19
7.	MJERODAVNO PRAVO	20
8.	LEGITIMACIJA ZA PODNOŠENJE TUŽBE	20
8.1.	Opće nacionalne odredbe o legitimaciji u kolektivnim parnicama	20
8.2.	Aktivna legitimacija u antidiskriminacijskim i potrošačkim sporovima prije ZPT-a	21
8.3.	Nove odredbe o aktivnoj legitimaciji u kolektivnim potrošačkim postupcima	21
9.	PRAVO NA SASLUŠANJE, JAVNO OBAVJEŠTAVANJE I ZASTARA	23
9.1.	Općenito	23
9.2.	Posebne odredbe Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT)	24
10.	ISPITIVANJE PROCESNIH PRETPOSTAVAKA I DOPUŠTENOST KOLEKTIVNE TUŽBE	25
11.	EDICIJA ISPRAVA I IZVOĐENJE DOKAZA; GLAVNA RASPRAVA	26
12.	ŽALBA I DRUGI OBLICI POBIJANJA KOLEKTIVNIH ODLUKA	27
13.	PRAVNI UČINCI PRESUDA U KOLEKTIVNIM POSTUPCIMA I NJIHOVA PROVEDBA	28
14.	NAGODBA U KOLEKTIVNOM SPORU	29
14.1.	Općenito	29
14.2.	Odredbe o nagodbi prema ZPT-u	30
15.	PRAVILA O SNOŠENJU TROŠKOVA	30
16.	ODVJETNIČKE NAKNADE I NAGRADE	31
17.	FINANCIRANJE KOLEKTIVNIH TUŽBI OD STRANE TREĆIH OSOBA	31
18.	NAKNADNE POJEDINAČNE I KOLEKTIVNE TUŽBE	32
19.	PERSPEKTIVE KOLEKTIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA I PREDSTAVNIČKIH TUŽBI	32
20.	RJEŠAVANJE KOLEKTIVNIH RADNIH SPOROVA	32
20.1.	Uvod	32
20.2.	Štrajk kao metoda rješavanja kolektivnog radnog spora poduzeta od strane radnika	33
20.3.	Lockout kao metoda rješavanja kolektivnog radnog spora od strane poslodavca	35
21.	ZAKONODAVNI OKVIR	35
21.1.	USTAV RH	35
21.2.	ZAKON O RADU	36

21.3. Pravilnik o načinu i izboru miritelja i provođenju postupka mirenja u kolektivnim sporovima ..	42
22. MEĐUNARODNI ZAKONSKI OKVIR	43
23. ZAKLJUČAK	45
24. SUDSKA PRAKSA	46
24.1. Ogledni postupak	46
24.2. Antidiskriminacijski postupci	54
24.3. Kolektivni radni sporovi	65
LITERATURA	85

METODE KOLEKTIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA

1. UVODNE NAPOMENE

1.1. Zašto kolektivno rješavanje sporova?

Temeljni propisi koji uređuju naše parnično pravo potječu iz procesne tradicije koja je svoj vrhunac imala u devetnaestom stoljeću, u razdoblju koje je prethodilo industrijskoj revoluciji. Hrvatski Zakon o parničnom postupku svoje bitne odlike duguje austrijskom zakonu iz 1895. godine, koji je na području tadašnje zajedničke države bio doslovno preuzet 1929. godine, a kasnije je više puta bio mijenjan u pojedinostima, no bez bitne promjene njegovih temeljnih elemenata. Kao i u mnogim drugim europskim državama, temeljna metoda važećeg parničnog prava za rješavanje građanskih sporova individualni je sudski postupak – postupak u kojem jedna osoba, tužitelj, postavlja zahtjev za zaštitu svojih prava u odnosu na drugu osobu, individualnog tuženika, tvrdeći da je ta osoba povrijedila ili ugrozila njezina prava.

Ovakav model postupka usmjeren na rješavanje pitanja individualnih povreda prava i dalje je kvalitetna osnova za rješavanje mnogih vrsta sporova. No, u suvremenom industrijskom i postindustrijskom društvu koje je karakterizirano masovnošću u proizvodnji i prometu roba i usluga, globalizacijom u trgovini te mnogim kolektivnim izazovima, od kataklizmičkih događaja poput klimatskih promjena do masovnih šteta koje zbog dosega novih tehnologija imaju sve šire negativne posljedice, individualne parnice sve teže mogu ostvariti djelotvornu pravnu zaštitu u nizu područja. Zbog toga u svijetu, Europi i Hrvatskoj sve je veći naglasak na uspostavljanju djelotvornih mehanizama kolektivnog rješavanja sporova.

1.2. O starim i novim metodama kolektivnog rješavanja sporova

Određene, ograničene vrste kolektivnih postupaka postojale su i prije aktualnih trendova u razvoju kolektivne pravne zaštite.

Ako za definiciju kolektivnih postupaka uzmemo određenje iz programskog dokumenta Europske unije iz 2011. godine, prema kojem „kolektivna pravna zaštita” (*collective redress*) obuhvaća **sve dostupne mehanizme kojim se zahtijeva propuštanje postojećeg ili sprječavanje budućeg protupravnog postupanja kojim se povređuju prava velikog broja tužitelja ili traži naknada štete nastala tim postupanjem**, možemo određene forme postupaka koje su postojale i ranije smatrati kolektivnom pravnom zaštitom u širem smislu.

Pravna zaštita koja se traži radi ostvarenja tzv. kolektivnih (difuznih, skupnih ili zajedničkih) interesa u određenoj se mjeri mogla kolektivno ostvarivati u odnosu na specifične zahtjeva priznate materijalnim pravom. Još je rimska „tužba u javnom interesu” (*actio popularis*) omogućavala da svaki rimski građanin (*quilibet ex populo*) podnosi tužbu radi zaštite javnog dobra. Među takvim specifičnim tužbama bile su primjerice tužbe kojim je svatko mogao tražiti da vlasnik zgrade ukloni predmete koji bi mogli pasti na ulicu.

Danas sličan oblik *actio popularis*, tužbe u javnom interesu, postoji i u hrvatskom pravu. Zakon o obveznim odnosima daje svakom procesnu legitimaciju za vođenje postupaka radi otklanjanja moguće štete: naime, svatko ima pravo da „od drugoga zahtijeva da ukloni izvor opasnosti od kojega prijeti znatnija šteta njemu ili drugome, kao i da se suzdrži od djelatnosti od koje proizlazi uznemiravanje ili opasnost štete, ako se uznemiravanje ili šteta ne mogu spriječiti odgovarajućim mjerama”.¹

Kombiniranje instrumenata parničnog i građanskog materijalnog prava također omogućuje, u širem smislu, pravnu zaštitu prava većeg broja osoba unutar tradicionalne individualne parnice u kojoj se na obje strane pojavljuje samo jedna stranka. Na primjer, kroz ustup više sličnih tražbina članova određene skupine jednoj osobi može se omogućiti da cesionar kao podnositelj tužbe u postupku u svoje ime ostvaruje tražbine velikog broja cedenata. Takav je način materijalnopravne kolektivizacije postupka vrlo čest u Austriji pa ga zato često zovu i „austrijskim stilom kolektivnog parničenja”, a u praksi su tu formu često upotrebljavale austrijske organizacije za zaštitu potrošača još od početka 2000-ih. I u Hrvatskoj danas postoje razne organizacije i agencije koje otkupljuju tražbine ili pomažu pri ostvarenju tražbina u odnosu na veći broj osoba, no združeno vođenje parničnih postupaka koje bi se temeljilo na cesiji tražbina u praksi kod nas nije uhvatilo maha.

1.3. Tradicionalna parnična sredstva za kumulirano odlučivanje: suparničarstvo, spajanje parnica i drugi tradicionalni mehanizmi združivanja postupaka

Odredbe Zakona o parničnom postupku tradicionalno dopuštaju postupke u kojim se u istoj procesnoj ulozi pojavljuje više osoba (suparničarstvo).² Suparničarstvo omogućuje uključivanje više tužitelja i/ili tuženika u isti građanskopravni postupak pod uvjetom da su ispunjeni određeni zakonski uvjeti koji se odnose na vezu između zahtjeva (ista ili bitno istovrsna činjenična i pravna osnova) ili odnos između stranaka (sudjelovanje u pravnoj zajednici).³

U takvim višestranačkim (*multi-party*) parnicama sve stranke nastupaju samostalno te mogu imati vlastite punomoćnike i samostalno poduzimati procesne radnje s procesnim učinkom koji ne ovisi o radnjama drugih suparničara. Iznimka su slučajevi kad, zbog prirode spora, sud mora odlučiti na isti način u odnosu na sve suparničare (tzv. jedinstveno suparničarstvo).⁴ U nekim slučajevima tužba je dopuštena samo ako su sve osobe, koje čine određeni pravni odnos, uključene kao suparničari, tzv. nužno suparničarstvo.⁵

Da bi se zasnovalo suparničarstvo, potrebno je ispuniti procesne pretpostavke stvarne i mjesne nadležnosti za sve suparničare. No, u slučajevima čvršće materijalnopravne povezanosti (kad svi zahtjevi proizlaze iz istog činjeničnog i

¹Vidi čl. 1047. st. 1. ZOO-a.

²Vidi glavu 15. ZPP-a, čl. 196. do 203. ZPP-a.

³Pravne su zajednice odnosi poput suvlasništva ili sunasljedništva (u građanskom pravu) ili braka (u obiteljskom pravu).

⁴V. čl. 201. ZOO-a.

⁵Usp. Triva/Dika, GPPP, § 96.

pravnog kompleksa), pravila o mjesnoj nadležnosti su fleksibilnija – dovoljno je da je mjesna nadležnost ispunjena za samo jednog od tuženika.⁶

Ako postoji više postupaka s istim strankama, sud može, radi procesne ekonomičnosti, donijeti rješenje o spajanju parnica.⁷ U tom slučaju svi spojeni postupci mogu biti riješeni jednom, zajedničkom presudom iako formalnopravno ostaju neovisni i odvojeni. Također, vrijedi i obratno: sud može razdvojiti postupke u kojim je istaknuto više zahtjeva u odnosu na jednu ili više stranaka, odrediti da se o njima raspravlja na odvojenim ročištima i donijeti posebne presude o pojedinim zahtjevima.⁸

Svi ovi oblici postupaka mogu se smatrati kolektivnim odlučivanjem samo u širem smislu. U **užem smislu**, kolektivni su parnični postupci samo oni u kojim je **pojedinačni tužitelj procesnopravno legitimiran da, u svoje ime, ostvaruje pravnu zaštitu koja ima izravne pravne učinke na prava većeg broja osoba koje imaju isti ili sličan pravni problem**. Takve ćemo postupke u nastavku nazivati „kolektivnim parnicama”, a radnje kojim se pokreću „kolektivnim tužbama”.

⁶V. čl. 50. u vezi čl. 196. st. 1. t. 1. ZPP-a.

⁷V. čl. 313. st. 1. i 2. ZPP-a.

⁸Čl. 313. st. 3. ZPP-a.

2. PRAVNI IZVORI KOJI UREĐUJU KOLEKTIVNU PRAVNU ZAŠTITU

2.1. Opće odredbe o zaštiti kolektivnih prava i interesa

Kolektivne tužbe u važećem su pravu uređene u više zakonskih akata. Od 2011. godine pravila koja pružaju okvirne i opće odredbe o kolektivnom parničanju („tužbama za zaštitu kolektivnih interesa i prava”) uključena su u Zakon o parničnom postupku.⁹ Te su odredbe stupile na snagu 1. srpnja 2013. kad je Hrvatska pristupila Europskoj uniji i od početka su se povezivale s trendovima europeizacije hrvatskog parničnog prava.

Međutim, ZPP je u bitnom samo poopćio i dijelom nadopunio posebna zakonska pravila o kolektivnim tužbama koja su već bila uređena posebnim zakonima. **Bez posebne zakonske osnove kolektivna tužba nije dopuštena** budući da zakon propisuje da nju mogu podnijeti „udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, kad je takvo ovlaštenje posebnim zakonom izrijekom predviđeno i uz uvjete predviđene tim zakonom.”¹⁰

Vrste predmeta obuhvaćenih općim pravilima odnose se na „kolektivne interese” koji su definirani kao „interesi koji se tiču čovjekova okoliša i životne sredine, zatim moralni, etnički, potrošački, antidiskriminacijski i drugi interesi koji su zakonom zajamčeni”.¹¹ Međutim, s obzirom na to da zakonodavstvo o zaštiti okoliša ne dopušta kolektivne tužbe, **potrošačke i antidiskriminacijske kolektivne tužbe jedine su vrste kolektivnih tužbi koje aktualno dopušta opće parnično pravo.**

Tužitelj je u takvim postupcima kvalificirana organizacija, najčešće pojedina udruga (neprofitna organizacija). Zbog tog razloga se u pravnoj doktrini takvi postupci nazivaju „udružne tužbe” što je izraz koji odgovara njemačkom pojmu *Verbandsklage*.¹²

2.2. Odredbe o kolektivnoj pravnoj zaštiti u posebnim zakonima do 2023. godine

Od 2003. godine posebne zakonske odredbe koje uređuju tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava potrošača sadržane su u **Zakonu o zaštiti potrošača (ZZP)**.¹³

Nadalje, od 2008. godine **Zakon o suzbijanju diskriminacije (ZSD)**¹⁴ uređuje individualne i kolektivne antidiskriminacijske tužbe.

Uz udružne tužbe po ZPP-u, **Zakon o radu (ZR)**¹⁵ predstavlja posebnu osnovu za vođenje parnica u kojim se rješavaju **kolektivni radni sporovi**.¹⁶ Zbog specifičnosti ove materije, koja je u velikom dijelu obilježena rješavanjem interesnih

⁹Vidi čl. 502. a do 502. h ZPP-a.

¹⁰Čl. 502.a st. 1. ZPP-a.

¹¹Čl. 502.a. st. 2. ZPP-a.

¹²V. Triva/Dika, § 172/2.

¹³Zakon o zaštiti potrošača („Narodne novine” br. 19/22., 59/23.).

¹⁴Zakon o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine” br. 85/08., 112/12.).

¹⁵Zakon o radu („Narodne novine” br. 93/14., 127/17., 98/19., 151/22., 64/23.).

¹⁶V. glavu o štrajku i rješavanju kolektivnih radnih sporova, čl. 205. – 220. ZR-a.

sporova odnosno odlučivanju o pravu na štrajk, ona će se izlagati u posebnom dijelu ovih materijala.

2.3. Kolektivna pravna zaštita nakon provedbe Direktive o predstavničkim tužbama

U travnju 2018. godine Europska komisija usvojila je novu Direktivu 2020/1828 o predstavničkim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa potrošača.¹⁷ Na snagu je stupila u studenom 2020. godine kao rezultat dugogodišnjih diskusija o tome treba li aktualne mehanizme kolektivnog rješavanja sporova proširiti mogućnošću dosude naknade štete unutar kolektivnog postupka.

Direktiva o predstavničkim tužbama (dalje: DPT) predstavljena je od strane Europske komisije kao akt koji će ojačati provedbu prava potrošača i osigurati pristup pravosuđu u slučajevima tzv. masovnih šteta. Komisija je bila potaknuta na djelovanje zbog porasta broja slučajeva masovne štete u posljednjim godinama (npr. Volkswagen Dieseldgate afera ili masovno otkazivanje letova tvrtke Ryanair) u kojim se pokazalo da u državama članicama Unije nema koherentnog pravnog okvira za kolektivnu zaštitu prava i odgovarajućih procesnih alata za naknadu štete pogođenim pojedincima. Tijekom dvije godine prijedlog Komisije prošao je kroz brojne rasprave, kontroverze i preinake koje su inicirale druge europske institucije, tj. Europski parlament i Vijeće.

U ožujku 2019. Parlament je konačno usvojio svoju rezoluciju o tekstu, a potom ga je Vijeće prihvatilo u studenom iste godine. Kad je hrvatsko predsjedništvo konačno preuzelo vodstvo Unije u siječnju 2020., sve je bilo spremno za početak trijaloga. S obzirom na složenost pitanja i različita stajališta država članica, međuinstitucijski pregovori bili su dugi i teški.¹⁸ Direktiva je naposljetku usvojena, a države članice trebale su je implementirati najkasnije do 25. prosinca 2022. te osigurati da se donesene odredbe počnu primjenjivati najkasnije od 25. lipnja 2023.

S provedbom Direktive u Hrvatskoj ponešto se kasnilo, tako da je tek u svibnju 2023. donesen Zakon o predstavničkim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa i prava potrošača (dalje: ZPT).¹⁹ Već ranije, u srpnju 2022., ZPP je bio izmijenjen kako bi omogućio širi opseg kolektivnih tužbi uvodeći mogućnost naknade štete, ali isključivo „u skladu s posebnim propisom o predstavničkim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa potrošača”.²⁰

¹⁷Direktiva (EU) 2020/1828 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenog 2020. o predstavničkim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa potrošača i stavljanju izvan snage Direktive 2009/22/EZ, Službeni list Europske unije, L 409, 4. prosinca 2020., stranice 1 – 27.

¹⁸Za države članice u kojim nisu postojali instrumenti kolektivne zaštite prava, novi je prijedlog značio velike postupovne promjene u njihovim nacionalnim sustavima. Za države članice u kojim su takvi instrumenti već postojali, dionici su strahovali da bi nova pravila mogla potkopati njihove postojeće nacionalne mehanizme. Osim toga, prijedlog se suočio i s jakim otporom i kritikama poslovnog sektora i industrije koji su, pozivajući se na strah od zloupotrebe sudskih postupaka i pretjerivanja sličnih američkom iskustvu s grupnim tužbama, nastojali usporiti pregovore.

¹⁹Zakon o predstavničkim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa i prava potrošača („Narodne novine” br. 59/23.).

²⁰V. čl. 502.b. st. 1. t. 5. ZPP-a.

Stupanjem na snagu ZPT-a, poglavlje o kolektivnoj pravnoj zaštiti u ZZP-u je stavljeno izvan snage. Umjesto toga, odredbe ZPT-a sad se primjenjuju na sve domaće i prekogranične predstavničke tužbe u kolektivnim potrošačkim sporovima.

ZPT posebno definira domaće i prekogranične predstavničke tužbe. **Domaća predstavnička tužba** je predstavnička tužba koju u Hrvatskoj podnosi ovlašteni tužitelj definiran aktima hrvatskih tijela, a **prekogranična predstavnička tužba** ona koju je podnio ovlašteni tužitelj u državi članici koja nije država članica u kojoj je imenovan (konkretno, tužba koju pred hrvatskim sudovima podnosi tijelo ovlašteno po pravu neke druge države članice).²¹

Na obje vrste predstavničkih tužbi primjenjuje se isti skup pravila, s tek nekoliko razlika u pogledu aktivne legitimacije. U domaćim predstavničkim tužbama, sud može priznati *ad hoc* legitimaciju subjektima koji nisu upisani na službeni popis, a dok u prekograničnim tužbama aktivnu legitimaciju imaju kvalificirana tijela iz drugih država članica EU-a.

Provedba DPT-a u Hrvatskoj slijedi konzervativan pristup. Usvojen je tzv. *opt-in* sustav bez iznimaka što znači da svaka oštećena osoba u tužbi za naknadu štete mora dati posebnu pisanu suglasnost za zastupanje. Nadalje, predstavnička tužba mora sadržavati popis oštećenih osoba zajedno s njihovom izričitom suglasnošću za zastupanje i iznosom tražene naknade štete za svakog pojedinog člana skupine. Samo u tužbama koje se odnose na zabranu postupanja (tzv. prohibitivne zahtjeve), suglasnost oštećenih osoba nije potrebna što je u skladu s dotad važećim uređenjem udružnih tužbi.

Područje primjene ZPT-a podudara se s područjem primjene određenim Direktivom. Pravo na pravnu zaštitu prema ZPT-u odnosi se na predstavničke tužbe koje proizlaze iz prava Unije o zaštiti potrošača, a to je pravno iscrpno navedeno u listi iz Priloga I ZPT-a koja sadrži 66 pravnih akata EU-a.

2.4. Kolektivno odlučivanje o pravnim pitanjima: ogledni postupak

Radi potpunosti prikaza, među pravnim izvorima valja spomenuti i one koji se odnose na kolektivnu pravnu zaštitu u širem smislu. Pritom valja posebno izdvojiti norme kojim se nastoji osigurati ujednačeno suđenje o pravnim pitanjima koja se pojavljuju u većem broju slučajeva.

Godine 2019. uveden je poseban procesni mehanizam koji je trebao osigurati brži odgovor na pojavu vala tužbi koje se odnose na isto pravno pitanje. Riječ je o oglednom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, uvedenom izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2019., dodatno preciziranim u noveli iz 2022. godine.²²

Ogledni postupak može inicirati sud prvog stupnja tražeći da Vrhovni sud donese odluku kojom će se protumačiti sporno pravno pitanje. Kako bi se pokrenuo

²¹V. čl. 5. st. 1. t. 1. i 7.

²²Vidi čl. 502.i do 502. n ZPP-a (za novele u kojim je ogledni postupak uveden i mijenjan v. Narodne novine br. 70/2019 i 80/2022).

ovaj oblik tzv. „preskakajućeg pravnog sredstva” (sredstva kojim se preskače odlučivanje žalbenih sudova i izravno traži intervencija najvišeg suda), potrebno je provesti poseban konzultativni postupak kojim se procjenjuje je li pokrenuto ili se očekuje više sporova s istim pravnim pitanjem. Uz to, Vrhovni sud mora ocijeniti dopuštenost inicijative odnosno odlučiti je li ogledni postupak nužan za ubrzanje rješavanja sporova i sprječavanje pravne nesigurnosti.

Ako se prijedlog prihvati kao dopušten, svi predmeti u kojim se pojavljuje isto pravno pitanje mogu se obustaviti do dovršetka oglednog postupka. Presudu u oglednom postupku donosi prošireno vijeće od trinaest sudaca Vrhovnog suda, a ta je presuda obvezujuća za sudove koji su pokrenuli ogledni postupak.²³ Presuda po svojoj formi i ulozi podsjeća na prethodna pitanja koja odlučuje Sud EU-a.

Dosad je Vrhovni sud zaprimio sedam zahtjeva za ogledni postupak, a u tri slučaja donio presudu o meritumu. Jedna od tih presuda odnosi se na tumačenje učinaka presude u kolektivnoj potrošačkoj tužbi vezanoj uz kredite denominirane u švicarskim francima (vidi *infra*).²⁴

2.5. Pravna shvaćanja sudskih odjela

Jedna od tradicionalnih metoda ujednačavanja sudske prakse u Hrvatskoj bila je i ovlast sudaca evidentičara (sudaca zaduženih za praćenje i proučavanje sudske prakse) da odgode donošenje presude ako bi ona odstupala od ustaljene sudske prakse viših sudova te upute predmet na sjednicu odjela ili plenum suda. Odjeli su imali ovlast usvojiti „pravno shvaćanje” većinom glasova koje je bilo obvezujuće za sve suce tog suda uključujući i one koji su prethodno odlučivali u predmetu koji su tad bili dužni izmijeniti svoju presudu u skladu s usvojenim stajalištem.²⁵

U srpnju 2024., Sud Europske unije donio je vrlo značajnu presudu u tri sjedinjena hrvatska predmeta zaključivši da je ova dugogodišnja i široko korištena praksa nesukladna s pravom EU-a.²⁶ Sud EU-a utvrdio je da takva pravna shvaćanja narušavaju internu sudsku neovisnost koja je dio temeljnih procesnih standarda u organizaciji sudbenih tijela unutar Unije.²⁷

²³U postupku su promjene koje implementiraju odluku Suda EU-a u predmetu *Hann invest* kojim će po svoj prilici i obaveznost pravnih shvaćanja donesenih povodom oglednog postupka biti napuštena.

²⁴Usp. VSRH Gos 1/2019 (Gop 1/2019). Više o oglednom postupku v. u Uzelac, A., *Ogledni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava: dobre strane i problematični elementi novog instrumenta*, u: *Zbornik radova s međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća”*, Split (Pravni fakultet), 2020, str. 19 – 38.

²⁵Usp. čl. 40. Zakona o sudovima („Narodne novine” br. 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 16/23., 155/23., 36/24.).

²⁶Presuda Velikog vijeća Suda EU-a od 11. srpnja 2024. u spojenim predmetima *Hann-Invest*, *Mineral-Sekuline* i *Udruga KHL Medveščak* (C-554/21, C-622/21 i C-727/21), ECLI:EU:C:2024:594 (dalje: *Hann-Invest*).

²⁷V. više o ovoj odluci Suda EU-a u Uzelac, A., „Kraj obvezatnih pravnih shvaćanja – Kako ujednačavati sudsku praksu nakon presude Suda EU?”, u: *Zbornik radova s X. međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća”*, Split (Pravni fakultet), 2024, str. 1 – 44.

Kao posljedica toga, pravna shvaćanja na višim sudovima više nisu obvezujuća, a zakonske izmjene Zakona o sudovima i procesnih zakona (ZPP, ZKP) radi provedbe presude Suda EU-a aktualno su u pripremi.

3. SUDSKA PRAKSA

3.1. Kolektivna potrošačka parnica u predmetu „švicarski franak”

Tijekom proteklih 20 godina kolektivne tužbe bile su rijetkost na hrvatskim sudovima. Ipak, jedan je slučaj stekao nacionalnu važnost i postao predmet šire javne pozornosti.

U travnju 2012. nevladina udruga Potrošač podnijela je udružnu tužbu protiv osam najvećih banaka u stranom vlasništvu koje su u Hrvatskoj odobravale hipotekarne kredite s valutnom klauzulom u švicarskim francima (CHF).

Takvi su krediti doživjeli vrhunac u razdoblju od 2005. do 2007., čineći oko 15 % svih kredita u Hrvatskoj, uključujući otprilike 73.000 stambenih i 52.000 auto kredita. Nakon financijske krize 2008., vrijednost švicarskog franka znatno je porasla što je dovelo do naglog povećanja anuiteta i financijskog sloma tisuća kućanstava.

Kolektivnom tužbom tražilo se utvrđenje da su banke povrijedile prava i interese potrošača uključivanjem nepoštenih ugovornih odredbi u ugovore o kreditu. Tužba se odnosila na valutnu klauzulu u CHF-u i klauzule koje bankama omogućuju jednostranu promjenu kamatnih stopa. Udruga je zatražila da se takve odredbe proglaše ništetnima te da se njihova primjena *pro futuro* zabrani.

Tužba je podnesena Trgovačkom sudu u Zagrebu²⁸ koji je u srpnju 2013. presudio pretežno u korist tužitelja utvrdivši da su sporne odredbe povrijedile kolektivna prava i interese potrošača.

Nakon žalbe, Visoki trgovački sud (VTS) donio je odluku u lipnju 2014., djelomično preinačivši, a djelomično potvrdivši presudu prvostupanjskog suda.²⁹ Odbacio je tužbeni zahtjev u dijelu koji se odnosio na nepoštenost valutne klauzule u CHF-u, ali je za sedam od osam banaka utvrdio da su klauzule o jednostranoj promjeni promjenjive kamatne stope ništetne.

Protiv te odluke podnesena je revizija Vrhovnom sudu koji je u travnju 2015. odbio sve revizije i potvrdio presudu VTS-a iz 2014.³⁰

Obje strane, udruga kao tužitelj i sedam tuženih banaka, uložile su ustavne tužbe protiv presude Vrhovnog suda. U prosincu 2016. Ustavni je sud odlučio pretežito u korist udruge, a odbacio tužbe banaka. Kao rezultat, presuda Vrhovnog suda iz 2015. je ukinuta, a predmet je vraćen Vrhovnom sudu na ponovno odlučivanje.³¹

²⁸P-1401/2012, tužba od 4. travnja 2012.

²⁹PŽ-7129/13, presuda od 13. lipnja 2014.

³⁰Revt 249/14-2, presuda od 9. travnja 2015.

³¹U-III-2521/2015 et al., odluka od 13. prosinca 2016.

U ponovljenom postupku, Vrhovni je sud promijenio svoje ranije stajalište, prihvatio reviziju udruge te vratio predmet Visokom trgovačkom sudu.³² VTS je tad odbacio žalbe banaka i u cijelosti potvrdio prvostupanjsku presudu.

Protiv te odluke banke su ponovno podnijele reviziju Vrhovnom sudu, no ona je odbijena. Tako je u rujnu 2019., nakon više od sedam godina parničenja, kolektivna tužba konačno okončana, Vrhovni je sud utvrdio da su valutne klauzule u CHF-u u ugovorima o potrošačkom kreditu nepoštene i stoga ništetne.

3.2. Posljedice kolektivne tužbe u slučaju švicarskog franka: posebne parnice radi naknade štete

Zbog izostanka mogućnosti ostvarenja naknade štete u kolektivnom postupku, brojni su pojedinačni sudski postupci naknadno pokrenuti od strane dužnika protiv tuženih banaka kao tzv. izvedeni ili „satelitski” postupci. U međuvremenu je hrvatska Vlada donijela zakon kojim je bankama na njihov trošak naložena konverzija kredita u švicarskim francima u eure na zahtjev clijenata. Mnogi su potrošači prihvatili tu mogućnost i proveli konverziju svojih kredita prije pravomoćnosti odluke o ništetnosti CHF valutne klauzule.

Međutim, kako su potrošačke udruge i sami korisnici kredita tvrdili da konverzija nije pružila punu naknadu, brojni su satelitski postupci po ovoj osnovi i dalje u tijeku pred hrvatskim sudovima (vidi više *infra*). Prema podacima iz veljače 2022. u hrvatskim je sudovima bilo oko 35.000 neriješenih predmeta povezanih s kolektivnom presudom o CHF kreditima.

Ključno pravno pitanje u vezi s konvertiranim kreditima odnosi se na njihovu pravnu valjanost, točnije je li konverzijom ugovora koji su sadržavali nepoštene odredbe otklonjena njihova ništetnost. U jednom oglednom postupku Vrhovni je sud isprva zauzeo stajalište da su konvertirani krediti, iako su prvotno sadržavali nepoštene klauzule, valjani i provedivi jer su temeljeni na zakonski obveznoj konverziji.

No, kasnija praksa Vrhovnog suda nije bila dosljedna. Jedna linija sudske prakse priznaje pravo potrošača na punu restituciju temeljem ništetnosti čak i kad je izvršena konverzija.³³ Druga linija smatra da je konverzijom otklonjena ništetnost pa je ugovor pravno valjan u izmijenjenom obliku.³⁴

Obje linije prakse Vrhovnog suda pozivale su se na europsko pravo i odluke Suda EU-a, ali su iz njih izvodile oprečne zaključke. S obzirom na te razlike, logičan sljedeći korak bio je upućivanje prethodnog pitanja Sudu EU-a. Međutim, kad je to učinjeno u predmetu *A.H. protiv Zagrebačke banke*, Sud EU-a je odbio nadležnost zaključivši da je konverzija ugovora provedena temeljem obveznih nacionalnih zakonskih odredbi te stoga ne potpada pod materijalno područje primjene Direktive 93/13, sukladno članku 1. stavku 2. te Direktive.³⁵

³²PŽ-6632/2017-10, presuda od 14. lipnja 2018.

³³Vidi Rev 1096/22.

³⁴Vidi Rev-259/22, Rev-274/24 i Rev-820/23.

³⁵Sud EU, *A.H. protiv Zagrebačke banke*, C-567/20, presuda od 5. svibnja 2022.

3.3. Kolektivne tužbe u antidiskriminacijskim postupcima

U drugim područjima kolektivne tužbe imale su znatno manji značaj. Prema dostupnim podacima u razdoblju od najmanje 2013. do 2020. godine nije zabilježen nijedan kolektivni antidiskriminacijski postupak.³⁶

Međutim, 2021. godine došlo je do promjene trenda kad su pokrenuta tri kolektivna antidiskriminacijska postupka.³⁷ Unatoč tom razvoju, postupci u antidiskriminacijskim predmetima općenito su bili dugotrajni, često su trajali više godina i nerijetko su završavali odbijanjem tužbenih zahtjeva.

Primjer rane sudske prakse nakon donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije može se vidjeti u kolektivnim predmetima koji su uključivali diskriminaciju LGBT osoba. U jednom predmetu pokrenutom 2009. godine, lezbijska udruga podnijela je tužbu protiv vjeroučitelja koji je tvrdio da je homoseksualnost bolest. Županijski je sud odbio tužbeni zahtjev, a 2015. godine ta je odluka potvrđena u žalbenom postupku.³⁸

U drugom predmetu, pokrenutom 2011. godine, nekoliko udruga za ljudska prava tužilo je nogometnog direktora Z.M. koji je javno izjavio da nikad ne bi pozvao homoseksualce u „svoju” nacionalnu reprezentaciju, uz tvrdnju da „gej muškarci mogu biti baletani, pisci ili novinari, ali nikako nogometni reprezentativci”. Vrhovni sud potvrdio je odbijajuću presudu nižeg suda.³⁹ Ta je odluka naišla na javne kritike te je povodom revizije Vrhovni sud preinačio žalbenu odluku istog suda i prihvatio kolektivnu antidiskriminacijsku tužbu.⁴⁰ Ipak, ostvarenje tražene zabrane postupanja, koje je uključivalo utvrđenje diskriminacije, nalog za suzdržavanje od sličnih izjava u budućnosti te obvezu javne isprike zajedno s objavom sudske presude, trajalo je gotovo pet godina.

U novije vrijeme, kolektivne tužbe koriste i udruge s desnog političkog spektra protiv kritičkih napisa u medijima. Jedan od poznatijih primjera odnosi se na tužbu više konzervativnih udruga koje su tužile internetski portal zbog objave članka u kojem se kritizirala promjena programske sheme javne televizije radi prijenosa događanja u kojem se štovalo prenošenje mrtvog tijela katoličkog sveca što je bilo satirički opisano kao „nekrofilске orgije”. Sud je u prvom stupnju usvojio tužbeni zahtjev, no žalbeni sud je ukinuo presudu i vratio predmet na ponovno suđenje koje je još u tijeku.⁴¹

³⁶Vidi izvješće pučke pravobraniteljice, <https://www.ombudsman.hr/hr/izvjesca-puckog-pravobranitelja/#1655718196191-c8de4feb-8fb8>.

³⁷*Izvješće pučke pravobraniteljice za 2021.*, str. 123.

³⁸VSRH, GŽ-10/2015-3, presuda od 14. srpnja 2015.

³⁹VSRH, GŽ-12/2011-2, presuda od 18. travnja 2012 (usp. Pnz-6/2010-27, Županijski sud u Zagrebu, 24.3.2012.)

⁴⁰VSRH, Rev-300/2013-2, presuda od 17. lipnja 2015.

⁴¹Vidi P-21/2016-22, Županijski sud u Zagrebu, presuda od 6.11.2017.; GŽ-2/2018-2, VSRH, rješenje od 19.12.2023.

4. PRAVNA ZAŠTITA U KOLEKTIVNIM POSTUPCIMA

4.1. Prije provedbe Direktive o predstavničkim tužbama

Do donošenja Zakona o predstavničkim tužbama, naknada štete ili druga vrsta kompenzatorne pravne zaštite nije se mogla neposredno ostvariti kroz kolektivni parnični postupak. Kolektivni potrošački postupci još su uvijek bili zamišljeni kao apstraktni postupci u kojim su se pravna sredstva ograničavala na:

- utvrđivanje povrede propisa o zaštiti potrošača koji su definirani posebnim zakonima i propisima,
- zabranu djelovanja koje je protivno tim propisima, kao i donošenje mjera nužnih za otklanjanje štetnih posljedica nezakonitog ponašanja te
- zabranu takvog ili sličnog ponašanja u budućnosti.⁴²

Slična ograničenja u pogledu pravne zaštite koja se može ostvariti kolektivnim tužbama postojala su (i još uvijek postoje) i u Zakonu o suzbijanju diskriminacije.⁴³

Tužbeni zahtjevi u takvim postupcima mogu uključivati deklaratorne zahtjeve, kojim se traži utvrđenje da je postupanje tuženika predstavljalo diskriminaciju članova određene skupine; zabrane postupanja kojim se traži zabrana diskriminatornih radnji; te restitucijske zahtjeve kojim se traži da tuženik poduzme mjere za uklanjanje diskriminacije i njezinih posljedica. U sklopu zahtjeva za pravnu zaštitu tužitelji također mogu tražiti objavu presude kojom je utvrđena diskriminacija u javnim medijima.⁴⁴

Što se tiče izvršenja odluka donesenih u kolektivnim sudskim postupcima, nisu propisana posebna pravila o ovrsi zabrane postupanja ili drugih oblika pravne zaštite u kolektivnim tužbama. Umjesto toga, na odgovarajući se način primjenjuju opća pravila o ovrsi.⁴⁵ Ovrhu mogu zatražiti isključivo tužitelji odnosno kvalificirana tijela, a ne pojedini potrošači ili drugi potencijalni članovi skupine.⁴⁶

Deklaratorne presude u kolektivnim tužbama imaju obvezujući učinak u kasnijim pojedinačnim postupcima u kojim se traži novčana naknada. Od 2009. godine, Zakon o zaštiti potrošača izričito propisuje obvezujuću snagu presuda donesenih u kolektivnim postupcima u drugim sudskim postupcima. Navedena odredba glasi: „Odluka suda u kolektivnom postupku zaštite potrošača [...] kojom se utvrđuje povreda propisa o zaštiti potrošača [...] obvezujuća je za druge sudove u postupku za naknadu štete koji je pokrenuo potrošač zbog ponašanja tuženika”.

Odredba Zakona o zaštiti potrošača o obvezujućem učinku pravnih utvrđenja iz kolektivnih tužbi dodatno je razrađena i proširena člankom 502. c Zakona o parničnom postupku koji glasi:

⁴²Vidi čl. 114. ZZP (2014., derogiran).

⁴³Vidi čl. 24. st. 2. ZSD-a.

⁴⁴Vidi više u Uzelac, A., „Postupak pred sudom”, u: Šimonović Einwalter T. (ur.), Vodič uz Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zagreb: Ured za ljudska prava Vlade RH, 2009, str. 93 – 106.

⁴⁵Vidi čl. 246.-248. Ovršnog zakona, Narodne novine br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22.

⁴⁶Usp. Triva/Dika, *op. cit.*, § 172/11.

„Članak 502.c

Fizičke i pravne osobe mogu se u posebnim parnicama za naknadu štete ili isplatu pozvati na pravno utvrđenje iz presude kojom će biti prihvaćeni zahtjevi iz tužbe iz članka 502.a stavka 1. ovoga Zakona da su određenim postupanjem, uključujući i propuštanjem tuženika, povrijeđeni ili ugroženi zakonom zaštićeni kolektivni interesi i prava osoba koje je tužitelj ovlašten štiti. U tom će slučaju sud biti vezan za ta utvrđenja u parnici u kojoj će se ta osoba na njih pozvati.”

Neki autori uspoređuju učinke takvih odredbi u hrvatskom pravu s odgovarajućim rješenjima iz njemačkog prava, posebno s § 11 UKlaG iz 2001. godine.⁴⁷

Međutim, obvezni učinci pravnih utvrđenja iz kolektivne presude u predmetu švicarskog franka nisu spriječili pokretanje naknadnih satelitskih parnica čak ni u pogledu samog utvrđenja postojanja odgovornosti za nepoštene ugovorne uvjete u potrošačkim ugovorima. U mnogim takvim predmetima jedna od važnih okolnosti koja je dovela do novih pojedinačnih tužbi bila je konverzija ugovora po tzv. zakonu o konverziji.⁴⁸

Drugo ključno pitanje bilo je može li se utvrđenje o nepoštenosti ugovornih klauzula iz kolektivnog postupka osporiti uvođenjem dokaza o individualnim pregovorima između banaka i potrošača o pojedinim ugovornim odredbama u odnosu na pojedinog potrošača. Iako su ti eventualni posebni pregovori, ako su uopće vođeni, održani prije više od deset godina, Ustavni je sud u dvije odluke o ustavnoj tužbi zaključio da pravo na pravično suđenje zahtijeva da se bankama dopusti izvođenje dokaza o pojedinačnim pregovorima u kojim su potrošači navodno bili u potpunosti informirani o rizicima valutne klauzule u kreditima.⁴⁹

4.2. Vrste pravne zaštite prema Zakonu o predstavničkim tužbama (ZPT)

Nakon donošenja ZPT-a, oblici pravne zaštite koji su prethodno obuhvaćali samo deklaratornu pravnu zaštitu (utvrđenje povrede) i zabranu protupravnog postupanja (prohibitivne zahtjeve) po prvi su put prošireni i na mogućnost traženja naknade štete. U tom pogledu ZPT slijedi tekst Direktive o predstavničkim tužbama (DPT), no u većini svojih odredbi ostaje razmjerno sumaran ne razrađujući kako će se naknada štete u praksi ostvarivati.

„Mjere popravljivanja štete”, dostupne prema ZPT-u, definiraju se kao „mjera naknade imovinske i neimovinske štete te isplate naknade zbog stjecanja bez osnove uzrokovanih povredom propisa iz Priloga I. ovoga Zakona oštećenima”.⁵⁰ Prilog I. ZPT-a preuzima isti dokument iz Priloga Direktive, s popisom propisa prava EU-a navedenih u članku 1. stavku 1. Direktive.

⁴⁷V. Stojčević Poretti, P., *Kolektivna pravna zaštita u parničnom postupku*, Zagreb (Pravni fakultet), diss., 2014, p. 578.

⁴⁸Vidi ZID Zakona o potrošačkom kreditiranju („Narodne novine”, br. 75/09., 112/12., 143/13., 147/13., 9/15. i 78/15.) i Zakona o kreditnim institucijama („Narodne novine”, br. 159/13. i 19/15.), objavljene u Narodnim novinama br. 102/2015 od 24. ožujka 2015.

⁴⁹V. odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske od 30. lipnja 2022., U-III/4372/2021 i U-III-5458/2021.

⁵⁰Čl. 5. st. 1. t. 3. ZPT-a.

Vrste zahtjeva koji se mogu podnijeti u domaćim i prekograničnim kolektivnim tužbama uređene su člankom 13. stavkom 1. ZPT-a koji navodi da svako ovlašteno tijelo može predstavničku tužbu podnijeti radi:

1. utvrđenja da je tuženik postupao suprotno odredbama propisa iz Priloga I. ovog Zakona – predstavnička tužba za utvrđenje
2. zabrane postupanja koje predstavlja povredu odredbi propisa iz Priloga I. ovog Zakona – predstavnička tužba za zabranu postupanja
3. naknade imovinske i neimovinske štete i/ili isplate naknade zbog stjecanja bez osnove oštećenima uzrokovanih povredom propisa iz Priloga I. ovog Zakona – predstavnička tužba za naknadu štete.

Prema općim pravilima parničnog postupka, ove tri vrste predstavničkih tužbi, **deklaratorna, prohibitivna i kompenzatorna**, mogu se podnijeti zasebno ili se mogu kumulirati (npr. tužba za utvrđenje može se kumulirati s tužbom za zabranu postupanja i za naknadu štete).

Međutim, za tužbe za naknadu štete, koje predstavljaju glavni novitet ZPT-a, potrebno je **pribaviti posebnu pisanu suglasnost svih oštećenika** (tzv. *opt-in* izjavu) kako bi tužba bila dopustiva.⁵¹ Naime, tužba mora sadržavati popis oštećenih osoba (imena i prezimena i „brojeve osobnog dokumenta”), zajedno s njihovim izjavama o zastupanju i iznosima tražene štete. Međutim, tužitelj nije dužan u tužbi navesti ukupni iznos štete ni činjenice koje se odnose na namjeru ili nemar tuženika.

Što se tiče učinaka deklaratorne zaštite i provedbe prohibitivne zaštite, ZPT ne donosi značajnije promjene dosadašnjeg režima (v. *supra*).

Privremene mjere mogu se po ZPT-u donijeti po službenoj dužnosti ili na zahtjev tužitelja. Također se mogu donijeti i *ex parte*, bez prethodnog saslušanja suprotne strane, ako je to potrebno radi „otklanjanja prijetće opasnosti protupravnog oštećenja ili radi sprečavanja nasilja ili otklanjanja nenadoknadive štete”.⁵²

Za deklaratorne i prohibitivne tužbe vrijedi načelo žurnosti. Međutim, rokovi određeni za donošenje odluka u meritumu i po žalbama izrazito su nerealni (npr. ukupno 30 dana za žalbeni postupak). Ti se rokovi smiju prekoračiti samo zbog „bitnih razloga”, a prekoračenje roka mora biti prijavljeno predsjedniku suda.⁵³

5. ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE KOLEKTIVNIH SPOROVA

5.1. Opća pravila

Prije provedbe Direktive o predstavničkim tužbama (DPT), postojalo je tek nekoliko posebnih pravila o alternativnom rješavanju sporova (ARS) u slučajevima pokrenutima kolektivnim tužbama. Međutim, opći okvir za promicanje i poticanje

⁵¹V. čl. 19. st. 3. i 5. ZPT-a.

⁵²Čl. 17. ZPT-a.

⁵³Čl. 18. ZPT-a.

mirnog rješavanja sporova jednako se primjenjivao i na pojedinačne i na kolektivne sporove.

Prema Zakonu o parničnom postupku (ZPP), kad se podnese kolektivna tužba, sud može preporučiti medijaciju ili uputiti stranke da prisustvuju početnom sastanku za medijaciju.⁵⁴ Ako stranka bude upućena na medijaciju, a ne odazove se početnom sastanku, gubi pravo na naknadu troškova u parničnom postupku prvog stupnja. U praksi su sudovi rijetko koristili ovlast za upućivanje stranaka na medijaciju i izricali troškovne sankcije iako je to najsnažnije sredstvo za poticanje procesne kooperacije i sporazumnog rješavanja sporova.

Do donošenja Zakona o predstavničkim tužbama, glavni zakonski akti koji su uređivali izvansudsko rješavanje sporova bili su Zakon o mirenju i Zakon o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova.⁵⁵ Nijedan od tih zakona nije sadržavao izričite odredbe o primjeni metoda alternativnog rješavanja sporova u kolektivnim parnicama. Iako ARS nije bio izričito isključen, okvir oba zakona bio je prvenstveno prilagođen rješavanju pojedinačnih sporova. Zbog toga nije bilo zabilježenih primjera primjene ARS-a u kolektivnim tužbama, osim u kolektivnim radnim sporovima, gdje su sindikati i udruge poslodavaca pokušavali postići mirna rješenja putem medijacije i arbitraže.

Radi dodatnog promicanja sporazumnog rješavanja sporova, u lipnju 2023. donesen je Zakon o mirnom rješavanju sporova (ZMRS)⁵⁶ koji je zamijenio Zakon o mirenju kao temeljni zakon o metodama sporazumnog rješavanja sporova. Taj zakon uveo je opću pretprocesnu obvezu pokušaja mirnog rješavanja spora u svim sporovima koji se odnose na naknadu štete. U tijeku je rasprava o izmjenama i dopunama tog zakona s ciljem daljnjeg proširenja ove obveze.

U kolektivnim tužbama, kao i u pojedinačnim, prije pokretanja sudskog postupka tužitelj se mora obratiti Državnom odvjetništvu radi pokušaja mirnog rješenja ako je tuženik država (Republika Hrvatska).⁵⁷

Prema odredbama Zakona o zaštiti potrošača u kolektivnim postupcima zaštite potrošača ovlašteni tužitelj bio je dužan trgovcu uputiti pisano upozorenje kojim ga se poziva da prestane s nepoštenom praksom. Sudski postupak mogao se pokrenuti tek nakon što je proteklo 14 dana od upućivanja upozorenja.⁵⁸ Te su odredbe sad zamijenjene člankom 14. ZPT-a koji taj rok produžuje na 30 dana.

5.2. Alternativno rješavanje sporova prema Zakonu o predstavničkim tužbama

Zakon o predstavničkim tužbama sadrži dva skupa odredbi o alternativnom rješavanju sporova: članak 15., koji uređuje medijaciju prije podnošenja predstavničke tužbe, i članak 16., koji se odnosi na medijaciju tijekom postupka kolektivne tužbe.

⁵⁴V. čl. 186.d ZPP-a.

⁵⁵Zakon o mirenju („Narodne novine” br. 18/11., 67/23., derogiran); Zakon o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova („Narodne novine” br. 121/16., 32/19.).

⁵⁶Zakon o mirnom rješavanju sporova („Narodne novine” br. 67/23.).

⁵⁷V. čl. 186.a ZPP-a.

⁵⁸Čl. 116. ZPT-a (derogiran).

Prema članku 15., prije podnošenja predstavničke tužbe za naknadu štete svaka strana može drugoj strani predložiti rješavanje spora putem medijacije. Takav prijedlog mora se podnijeti jednom od tijela za alternativno rješavanje potrošačkih sporova određenih Zakonom o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova, uz primjenu općih pravila o mirnom rješavanju sporova.

Nakon što započne predstavnički parnični postupak za naknadu štete, o mogućnostima alternativnog rješavanja spora raspravlja se na pripremnom ročištu. Na tom ročištu sudac je dužan upoznati stranke s mogućnostima rješavanja spora sudskom nagodbom ili medijacijom te im objasniti te mogućnosti. Zakon o predstavničkim tužbama ne sadrži poseban postupovni okvir za vođenje pregovora i sklapanje nagodbe u kolektivnom postupku, već upućuje na opće odredbe o sudskoj nagodbi i medijaciji navodeći da se one na odgovarajući način primjenjuju na sklapanje sudskih nagodbi i rješavanje spora medijacijom.

Sve u svemu, pravila o pokušaju mirnog rješenja spora putem treće strane u Zakonu o predstavničkim tužbama prilično su rudimentarna. Ona odražavaju domaći nedostatak iskustva s kolektivnim postupcima te se stoga oslanjaju na opće modele medijacije koji su dosad bili uglavnom neuspješni u građanskim, trgovačkim i potrošačkim sporovima. S obzirom na to još je manje vjerojatno da će ta pravila biti učinkovita u kontekstu kolektivnog rješavanja sporova koje zahtijeva prilagođeniji okvir za postizanje kolektivne nagodbe, uz sudjelovanje regulatornih tijela i razvijene mehanizme kolektivnog pregovaranja u kojem se mogu zastupati stajališta (i davati poticaj za nagodbu) sa strane zainteresiranih javnih tijela (agencija, ministarstava, i drugih regulatornih mehanizama), korporativnih asocijacija i udruga za zaštitu interesa potrošača.⁵⁹

6. NADLEŽNOST

6.1. Opće odredbe

Opća pravila o mjesnoj i stvarnoj nadležnosti u građanskim predmetima uređena su Zakonom o parničnom postupku (ZPP). Međunarodna nadležnost u prekograničnim predmetima, za pojedinačne i kolektivne tužbe, uređena je pravilima iz Uredbe Bruxelles I (bis)⁶⁰ koja ujedno predstavlja temelj za nacionalna pravila o međunarodnoj nadležnosti.

6.2. Posebne odredbe o nadležnosti u kolektivnim postupcima

Za kolektivne tužbe u potrošačkim predmetima stvarno su nadležni trgovački sudovi.⁶¹ Mjesna nadležnost prvenstveno se određuje prema prebivalištu odnosno

⁵⁹Radi usporedbe, u slovenskom Zakonu o kolektivnim tužbama čitava je glava posvećena procesu kolektivnog pregovaranja i sklapanja te odobravanja kolektivne nagodbe. Vidi *Zakon o kolektivnih tožbah (ZKoIT)*, Uradni list RS, št. 55/17, 133/23, čl. 12. do 25.

⁶⁰Uredba 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), L 351 20.12.2012, 1.

⁶¹Čl. 7. st. 1. ZPT-a (ranije: čl. 118. st. 1. ZZP-a).

sjedištu tuženika. Tužba se može podnijeti i sudu na čijem je području došlo ili je moglo doći do povrede potrošačkih prava.⁶²

U kolektivnim antidiskriminacijskim postupcima, u prvom stupnju nadležni su županijski sudovi. Tužitelj može pokrenuti postupak ili pred sudom prema prebivalištu odnosno sjedištu tuženika, ili pred sudom nadležnim prema mjestu počinjenja diskriminacije, ili pred Županijskim sudom u Zagrebu.⁶³

Zbog malog broja kolektivnih tužbi, dosad nisu zabilježeni predmeti u kojim su pravila o nadležnosti dovela do spornih pravnih tumačenja.

7. MJERODAVNO PRAVO

Hrvatski sudovi dosad nisu imali priliku zauzeti stajalište o pitanju mjerodavnog prava u kolektivnim tužbama, osim u pogledu primjene prava Europske unije u predmetima vezanim uz kredite u švicarskim francima (vidi gore).

Zakon o predstavničkim tužbama (ZPT) ne sadrži posebne odredbe o određivanju mjerodavnog prava.

8. LEGITIMACIJA ZA PODNOŠENJE TUŽBE

8.1. Opće nacionalne odredbe o legitimaciji u kolektivnim parnicama

Pravo na podnošenje kolektivne tužbe uređeno je na više razina.

Prema poglavlju Zakona o parničnom postupku (ZPP) koje se odnosi na kolektivne parnice, tužitelj mora pripadati skupini „udruga, tijela, ustanova ili drugih organizacija osnovanih sukladno zakonu koje u okviru svoje registrirane ili statutom utvrđene djelatnosti štite zakonom određene kolektivne interese i prava građana”.⁶⁴ Iz te definicije jasno proizlazi da fizičke osobe ili izravno pogođene pravne osobe ne mogu samostalno podnijeti kolektivnu tužbu.

Međutim, ti subjekti moraju također ispunjavati uvjete i ograničenja propisana posebnim zakonima. U prošlosti su Zakon o suzbijanju diskriminacije (ZSD) i Zakon o zaštiti potrošača (ZZP) imali različit pristup ovom pitanju. Razlika između pristupa u antidiskriminacijskim i potrošačkim kolektivnim sporovima djelomično je ublažena tek donošenjem Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT).

⁶²V. čl. 7. st. 2. ZPT-a. Po ZZP-u, bilo je moguće podnijeti tužbu i kod suda na čijem su području nastupile štetne posljedice povrede. Ta je mogućnost u ZPT-u izostavljena.

⁶³Vidi čl. 24. st. 2. ZSD-a.

⁶⁴Čl. 502.a st. 1. ZPP-a.

8.2. Aktivna legitimacija u antidiskriminacijskim i potrošačkim sporovima prije ZPT-a

U kolektivnim antidiskriminacijskim tužbama legitimacija je znatno šira. ZSD izričito propisuje da tužbu mogu podnijeti udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije osnovane u skladu sa zakonom koje imaju opravdan interes za zaštitu kolektivnih interesa određene skupine ili koje se bave zaštitom prava na jednakost.⁶⁵ Ne postoji unaprijed definiran popis kvalificiranih subjekata, već su sudovi ovlašteni odlučivati u svakom pojedinačnom slučaju ispunjava li određena organizacija te uvjete. Time se pravo na podnošenje tužbe u praksi daje gotovo svakoj organizaciji za ljudska prava ili stručnoj organizaciji koja ispunjava zadane kriterije.

Nasuprot tome, u kolektivnim potrošačkim tužbama prema ZZP-u „ovlaštena tijela ili osobe s legitimnim interesom za zaštitu kolektivnih potrošačkih prava”⁶⁶ morali su biti određeni vladinom uredbom. Taj je zahtjev, na neki način, bio rezultat pogrešnog tumačenja prava EU-a jer je postojanje popisa opravdano obvezom notifikacije Europskoj komisiji o kvalificiranim subjektima za podnošenje tužbi za zabranu postupanja, u skladu s Direktivom 98/27/EZ, člankom 4. stavkom 3. Neovisno o obrazloženju, ranije vladine uredbe bile su kratke i nedosljedne, često su uključivale više javnih tijela (poput ministarstava) nego stvarnih potrošačkih udruga.

U trenutku pokretanja kolektivnog postupka vezanog uz kredite u švicarskim francima, samo su dvije potrošačke udruge bile na popisu kvalificiranih subjekata. Prva tužba koju je podnijela udruga Franak odbačena je zbog nedostatka aktivne legitimacije. Postupak je mogao započeti tek kad je jedna od uvrštenih organizacija (Udruga Potrošač) pristala formalno preuzeti ulogu tužitelja.

Uredba Vlade iz listopada 2022. proširila je popis kvalificiranih subjekata na 17 organizacija uključujući četiri državna ministarstva (gospodarstva, financija, prometa i zdravstva), dvije državne agencije (za elektroničke medije i mrežne djelatnosti) te deset potrošačkih udruga.⁶⁷ Dodatno, kvalificirani subjekti iz drugih država članica EU-a-a također su mogli pokretati kolektivne tužbe u Hrvatskoj pod uvjetom da su uključeni na službeni popis Europske unije objavljen u Službenom listu EU-a.

Potencijalni tuženici koji se suočavaju s mogućnošću kolektivne tužbe mogu pokrenuti i tzv. reverznu kolektivnu tužbu zahtijevajući utvrđenje da njihovo postupanje ne predstavlja povredu ni prijetnju kolektivnim interesima i pravima. U tim slučajevima, tuženici su kvalificirane udruge, njihovi predstavnici i članovi koji su u javnosti iznijeli optužbe protiv tužitelja.

8.3. Nove odredbe o aktivnoj legitimaciji u kolektivnim potrošačkim postupcima

Što se tiče odredbi o aktivnoj legitimaciji, Zakon o predstavničkim tužbama (ZPT) slijedi pristup Zakona o zaštiti potrošača (ZZP), ali djelomično ublažava uvjete

⁶⁵Čl. 24 st. 1. ZSD-a.

⁶⁶Vidi čl. 115. st. 5. ZZP-a.

⁶⁷Za puni popis, vidi https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_09_107_1569.html. Ova lista nije formalno stavljena izvan snage, no njezina je valjanost upitna jer je u međuvremenu objavljena nova, kraća lista po ZPT-u (v. *infra*).

za domaće predstavničke tužbe. U načelu, predstavničku tužbu mogu podnijeti samo kvalificirani subjekti koji su uvršteni na popis ovlaštenih tužitelja koji objavljuje nadležno tijelo.⁶⁸ Na tom popisu mogu se naći samo potrošačke udruge ili drugi oblici potrošačkih organizacija registriranih kao neprofitne organizacije pod uvjetom da su najmanje 12 mjeseci prije podnošenja predstavničke tužbe aktivno djelovale, da su zakonski registrirane za zaštitu potrošačkih prava, da su financijski solventne, imaju potrebne organizacijske kapacitete i da su neovisne o trgovcima i drugim zainteresiranim stranama.⁶⁹

Za razliku od prethodnih propisa, nadležnost za donošenje popisa kvalificiranih subjekata više ne pripada Vladi kao cjelini, već je sad u djelokrugu Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Ministarstvo je dužno revidirati popis svakih pet godina i kontinuirano nadzirati ispunjavaju li kvalificirani subjekti zakonske uvjete.⁷⁰

Osim domaćih kvalificiranih subjekata, predstavničke tužbe mogu podnositi i kvalificirani subjekti koji u kolektivnom sudskom ili upravnom postupku mogu podnositi prekogranične predstavničke tužbe u drugim državama članicama Europske unije.⁷¹

Predstavničke tužbe mogu također podnositi domaća javnopravna tijela nadležna za zaštitu jednog ili više potrošačkih prava pod uvjetom da su iskazala interes za uvrštavanje na Popis ovlaštenih tijela te da prethodno nisu sudjelovala u postupcima zaštite potrošačkih prava u vezi s kojim bi podnošenje predstavničke tužbe predstavljalo sukob interesa.⁷²

Značajno odstupanje od načela zatvorenog popisa sadržano je u članku 8. stavku 6. ZPT-a. Ta odredba omogućuje nadležnom sudu da *ad hoc* prizna aktivnu legitimaciju subjektima koji nisu na popisu tijela ovlaštenih za pokretanje kolektivnih postupaka. U konkretnoj parnici, sud može iznimno priznati status tužitelja s pravnim učinkom u određenoj parnici, „i onim oblicima udruživanja koji ispunjavaju pretpostavke iz članka 9. stavka 2. ovoga Zakona, a nisu uvršteni na Popis ovlaštenih tijela”.⁷³ Međutim, ova mogućnost vrijedi samo za domaće, a ne i za prekogranične kolektivne tužbe.

Interes za uvrštavanje na Popis kvalificiranih subjekata bio je razočaravajuće nizak. Nakon objave javnog poziva za iskazivanje interesa, prijavile su se samo tri potrošačke udruge koje su i odabrane za uvrštenje.⁷⁴ Prema toj odluci, kao ovlašteni

⁶⁸V. čl. 8. st. 1. ZPT-a.

⁶⁹V. čl. 9. st. 2. ZPT-a.

⁷⁰Čl. 9. st. 5. ZPT-a.

⁷¹Čl. 8. st. 3. ZPT-a.

⁷²Čl. 8. st. 4. ZPT-a.

⁷³Čl. 8. st. 5. ZPT-a. Čini se da je ova norma redigirana po uzoru na čl. 77. st. 3. ZPP-a, no bez dodatnih naznaka o postupku po kojem će sud formalno neovlaštenim organizacijama i tijelima priznati *ius standi in iudicio* u konkretnom slučaju. Valja uzeti da, kao i kod ovlaštenja iz čl. 77. st. 3. ZPP-a, priznanje procesne legitimacije može jedino biti poduzeto na prethodni obrazloženi zahtjev „oblika udruživanja”. Široka naznaka „oblika udruživanja” upućivala bi da se i onim formama udruživanja koje još nisu stekle pravnu osobnost može priznati procesna legitimacija, no to je s obzirom na uvjete iz čl. 9. st. 2. teško (tamo se govori o „obliku udruživanja udruga” što je uži pojam i pretpostavlja da je riječ o konzorciju čiji su članovi više pravnih osoba).

⁷⁴V. javni poziv na <https://mzozt.gov.hr/3-7-2023-otvoreni-javni-poziv-za-iskaz-interesa-za-uvrstavanjem-udruga-i-drugih-oblika-udruzivanja-udruga-za-zastitu-potrosaca-na-popis-ovlastenih->

tužitelji mogu sa strane udruga predstavničke tužbe podnositi samo Društvo potrošača Međimurja, Udruga Franak i Društvo Potrošačica

Konačni popis kvalificiranih subjekata, objavljen na Središnjem portalu za potrošače Ministarstva, dopunjen je sa sedam javnih tijela uključujući i samo Ministarstvo gospodarstva. Uz njega, na popisu su još četiri ministarstva (poljoprivrede, turizma i sporta, financija i prometa) kao i Agencija za obalni linijski pomorski promet te Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM).⁷⁵

Prema raspoloživim podacima dosad još nije bilo predstavničkih tužbi koje bi po ZPT-u bile podnesene od strane kvalificiranih subjekata.

9. PRAVO NA SASLUŠANJE, JAVNO OBAVJEŠTAVANJE I ZASTARA

9.1. Općenito

Interese članova ranjivih skupina s difuznim pravima, poput potrošača ili žrtava diskriminacije, u kolektivnim tužbama zastupaju predstavničke udruge ili drugi kvalificirani subjekti koji postupak vode u svoje ime i za svoj račun. Pojedinci čija su prava i interesi povrijeđeni (potencijalni članovi skupine) nemaju pravo na samostalno podnošenje tužbe u već pokrenutom kolektivnom postupku.

Međutim, prema Zakonu o parničnom postupku (ZPP), ti pojedinci mogu intervenirati u kolektivnom postupku. Intervencija im omogućuje da samostalno poduzimaju procesne radnje, poput predlaganja dokaza ili podnošenja žalbi, pod uvjetom da su te radnje u interesu skupine i pridonose ostvarenju njezinih prava.⁷⁶ Osim toga, potencijalni članovi skupine mogu služiti i kao izvor dokaza ako to zatraže stranke u postupku ili sam sud.

Prije implementacije Direktive o predstavničkim tužbama (DPT) u hrvatsko zakonodavstvo, nisu postojala posebna pravila o obavještanju potencijalnih članova skupine. Smatralo se da će takvo obavještanje biti neformalno i provedeno od strane predstavničke udruge. U praksi, tijekom kolektivnog postupka vezanog uz kredite u švicarskim francima, potrošačke udruge bile su vrlo aktivne u širenju informacija putem različitih kanala.⁷⁷

Također je propisano da sud, kao dio dosuđene pravne zaštite, može naložiti tuženiku da o vlastitom trošku objavi presudu u javnim medijima.⁷⁸

Pravo na saslušanje dodatno je zaštićeno pravilima o paralelnim postupcima i jednostranoj obveznoj snazi presuda u kolektivnim predmetima. Zakon o zaštiti potrošača (ZZP) prethodno je predviđao da su deklaratorne presude kojim se

tijela-za-podnošenje-predstavnicke-tužbe/9325 te odluku Ministarstva na https://www.szp.hr/UserDocsImages/dokumenti/odluka_o_odabiru_udruga.pdf.

⁷⁵Puni popis ovlaštenih tijela nalazi se na <https://www.szp.hr/predstavnicka-tuzba/1099>.

⁷⁶Čl. 502. d ZPP-a.

⁷⁷Vidi npr. portal <https://udrugafanak.hr/>.

⁷⁸Vidi čl. 24. st. 2. ZPT-a (ranije: čl. 123. ZZP). V. i čl. 24. st. 2. t. 3. ZSD-a.

utvrđuje povreda pravila o zaštiti potrošača u kolektivnim postupcima obvezne za sve sudove.⁷⁹

Kao posljedica toga, odbijanje deklaratornog zahtjeva u kolektivnoj tužbi nije imalo obvezujući učinak čime se osiguralo da potencijalnim članovima skupine ne bude uskraćeno pravo na saslušanje u zasebnim sudskim postupcima.

Donošenjem Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT), ta je odredba ZZP-a stavljena izvan snage. Međutim, u ZPP-u je ostala na snazi gotovo identična opća odredba sadržana u članku 502. c.

Unatoč tome, zastara može predstavljati ozbiljnu prepreku ostvarivanju pojedinačnih prava za odsutne članove skupine. U kontekstu kolektivne tužbe vezane uz CHF kredite, Vrhovni je sud donio pravno shvaćanje prema kojem rok zastare počinje teći od dana pravomoćnosti presude kojom se utvrđuje ništetnost valutne klauzule vezane uz CHF.⁸⁰ Taj datum početka roka zastare primjenjuje se i u slučajevima kad su potrošači naknadno u individualnim parnicama dobili sudsku odluku o ništetnosti istih ugovornih odredbi. Slijedom toga, uzimajući u obzir zastarni rok od pet godina, pojedinačne tužbe za naknadu štete bile su vremenski ograničene i nisu se mogle podnijeti nakon 13. lipnja 2023.⁸¹

9.2. Posebne odredbe Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT)

ZPT u svojem trećem dijelu posvećuje posebnu pažnju odredbama o informiranju u vezi s predstavničkim tužbama. Obveza informiranja uređena je zasebno za kvalificirane subjekte kao tužitelje u članku 32. ZPT-a te za Ministarstvo u članku 33. ZPT-a. Nadalje, članak 34. sadrži odredbe o objavi i dostavi informacija Europskoj komisiji.

Glavna obveza informiranja leži na kvalificiranim subjektima u ulozi tužitelja. Oni su dužni:

„na svojim mrežnim stranicama, a po potrebi i na drugi primjeren način, istaknuti informacije o:

1. domaćim i prekograničnim predstavničkim tužbama koje namjeravaju podnijeti,
2. statusu podnesenih domaćih i prekograničnih predstavničkih tužbi i
3. ishodima tužbi iz točaka 1. i 2. ovoga stavka.”⁸²

Ako sud odbaci ili odbije zahtjev za naknadu štete, kvalificirani subjekt dužan je o svojem trošku obavijestiti oštećenike na koje se odluka odnosi o odbacivanju odnosno odbijanju zahtjeva. Ta obavijest mora se provesti na način primjeren okolnostima konkretnog slučaja i u propisanim rokovima, a prema potrebi i pojedinačnim obavješćivanjem svakog oštećenika.⁸³

⁷⁹V. čl. 126. ZZP-a.

⁸⁰Vidi <https://www.vsrh.hr/objedinjeno-pravno-shvacanje-o-pocetku-tijeka-zastare-u-slucaju-restitucijskih-zahtjeva-kao-posljedice-utvrdjenja-nistetnosti-ugovornih-odredbi-u-chf.aspx>.

⁸¹Usp. <https://udrugafanak.hr/vrhovni-sud-donio-je-objedinjeno-pravno-shvacanje-koje-glasi-tuzbe-iz-chf-kredita-moraju-se-podici-najkasnije-do-13-lipnja-2023/>.

⁸²Čl. 32. st. 1. ZPT-a.

⁸³Čl. 24. st. 2. ZPT-a.

Što se tiče obveza tuženika, zakon propisuje da tuženik mora obavijestiti zainteresirane potrošače o podnesenoj predstavničkoj tužbi za naknadu štete koja je protiv njega pokrenuta. Ta se obavijest mora objaviti na način koji osigurava da „svi potencijalno pogođeni potrošači pravodobno prime informaciju”.⁸⁴ Međutim, zakon ne daje dodatna pojašnjenja o tome kako se ta obveza točno ispunjava.

Obveza informiranja Ministarstva ograničena je na objavu i ažuriranje podataka o kvalificiranim subjektima na službenim mrežnim stranicama te pružanje „informacija o pokrenutim i pravomoćno okončanim domaćim i prekograničnim predstavničkim tužbama”.⁸⁵ Opseg tih informacija koje se daju na uvid javnosti nije dodatno razrađen što je neobično s obzirom na to da je obveza Ministarstva o obavještanju Europske komisije znatno šira. Ta obveza uključuje dostavu podataka o broju i vrsti pravomoćnih odluka i zaključenih sudskih nagodbi u kolektivnim potrošačkim sporovima, strankama u postupcima, vrsti povreda te ishodima podnesenih predstavničkih tužbi i sklopljenih sudskih i izvansudskih nagodbi.⁸⁶

Najmanje opsežna obveza informiranja odnosi se na sudove. Nadležni trgovački sudovi dužni su obavijestiti Ministarstvo o podnesenim domaćim i prekograničnim predstavničkim tužbama, pravomoćnim odlukama u kolektivnim predmetima i zaključenim sudskim nagodbama.⁸⁷

ZPT sadrži i odredbu o prekidu zastare u kolektivnim potrošačkim sporovima. Prema članku 30. ZPT-a podnošenjem predstavničke tužbe prekida se zastara za stranke kao i za oštećenike obuhvaćene predstavničkom tužbom. Potonje se odnosi na članove skupine koji nisu dali izjavu o pristupanju u pogledu deklaratornih i prohibitivnih, ali ne i kompenzatornih zahtjeva.

10. ISPITIVANJE PROCESNIH PRETPOSTAVAKA I DOPUŠTENOST KOLEKTIVNE TUŽBE

Zakon o predstavničkim tužbama (ZPT) ne propisuje posebna pravila koja uređuju ispitivanje dopustivosti i odbacivanje kolektivnih tužbi. Shodno tome, primjenjuju se opća pravila Zakona o parničnom postupku (ZPP) prema kojim se procesne pretpostavke, uključujući one koje se tiču podobnosti zahtjeva za raspravljanje, sposobnosti stranaka i pravilnosti zastupanja, ispituju prilikom prethodnog preispitivanja tužbe.

Sud, osim u slučajevima u kojim je tužba nedopuštena prema općim pravilima, može odbaciti kolektivnu tužbu i ako tužitelj ne ispunjava propisane uvjete, odnosno ako nije uvršten na popis kvalificiranih subjekata i ne može dobiti *ad hoc* ovlaštenje za podnošenje tužbe.

⁸⁴Čl. 24. st. 3. ZPT-a.

⁸⁵Čl. 33. st. 1. ZPT-a.

⁸⁶Čl. 34. st. 1. ZPT-a.

⁸⁷Čl. 32. st. 2. ZPT-a.

Tužba može biti odbačena kao nedopuštena i ako se ne odnosi na prava potrošača zaštićena pravom Europske unije kako su navedena u Prilogu I ZPT-a. Također, nepravilnosti u sastavljanju tužbenog zahtjeva mogu dovesti do nedopuštenosti. U tom kontekstu, kolektivna potrošačka tužba bila bi nedopuštena ako nije usmjerena protiv trgovca ili grupe trgovaca iz iste gospodarske grane, ako ne sadrži popis točno identificiranih oštećenika i njihovu suglasnost za zastupanje ili ako nije naveden iznos štete za svakog od njih.

ZPT ne sadrži pravila o certificiranju predstavničkih tužbi što znači da ne propisuje posebne uvjete poput brojnosti (*numerosity*), zajedništva pravnih i činjeničnih pitanja (*commonality*), tipičnosti zahtjeva (*typicality*) ili prikladnosti zastupanja (*adequacy of representation*) izvan općih uvjeta koji se utvrđuju upisom na Popis ovlaštenih tijela iz čl. 8. ZPT-a.

Stoga će nadležni sudovi, ako to bude potrebno, morati posebna pravila o dopuštenosti kolektivnih tužbi izvoditi iz svrhe zakona (*ratio legis*) i tumačiti ih u okviru općih procesnih odredbi o postojanju pravnog interesa pri čemu će također morati uzeti u obzir praksu Suda Europske unije o tumačenju relevantnog prava zaštite potrošača.

11. EDICIJA ISPRAVA I IZVOĐENJE DOKAZA; GLAVNA RASPRAVA

Zakon o predstavničkim tužbama (ZPT) sadrži samo jednu odredbu koja se odnosi na dostavu dokaza i ne uključuje posebne odredbe o raspravama u kolektivnim predmetima. Osim toga, primjenjuju se opće odredbe Zakona o parničnom postupku (ZPP) koje uređuju rasprave i pribavljanje isprava.⁸⁸

Prema članku 20. ZPT-a, ako se tvrdi da se dokazi nužni za pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja nalaze u posjedu protivne strane, i tužitelj i tuženik mogu zatražiti od suda da naloži drugoj strani da dostavi te dokaze ili na drugi način omogući njihovo izvođenje. Takvi zahtjevi moraju se podnijeti najkasnije na pripremnom ročištu, a mogu se odnositi i na dokaze koji se nalaze u posjedu trećih osoba.

Ne postoje posebna pravila koja uređuju provedbu sudskih naloga za dostavu dokaza. U općem parničnom postupku, provedba takvih naloga često je otežana, iako se u novijoj sudskoj praksi počinje razvijati pristup koji omogućuje izvlačenje negativnih zaključaka iz činjenice da stranka ne dostavi tražene dokaze (tzv. negativne dokazne inferencije).⁸⁹

U dosadašnjoj praksi, problem se pojavio u vezi s pravom banaka da u naknadnim pojedinačnim postupcima (tzv. *follow-on* parnicama) podnesu dodatne dokaze. Vrhovni je sud odlučio da su činjenice utvrđene u kolektivnom postupku konačne i obvezujuće čime je izrazio shvaćanje da banke u kasnijim parnicama ne mogu iznositi dokaze o individualnim okolnostima.⁹⁰

⁸⁸Vidi čl. 232. do 234. ZPP-a.

⁸⁹Više u Uzelac, A. i Lažeta, J. „Negativne inferencije u parničnom postupku”, u: Šago, D. (ur.), *Zbornik radova s IX. Međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća”*, Split (2023), str. 65 – 86.

⁹⁰VSRH, Rev 18/2018-2 i Rev 3142/2018-2.

Međutim, čini se da je Ustavni sud svojom kasnijom odlukom izrazio stajalište suprotno shvaćanju Vrhovnog suda, potencijalno dopuštajući bankama da u naknadnim postupcima ipak iznesu dokaze o individualnim okolnostima.⁹¹

12. ŽALBA I DRUGI OBLICI POBIJANJA KOLEKTIVNIH ODLUKA

U kolektivnim parnicama načelno su raspoloživa ista pravna sredstva za pobijanje odluka kao i u redovnom parničnom postupku. Redovno je pravno sredstvo žalba višem sudu, a ona se u postupcima kolektivne zaštite potrošača može podnijeti Visokom trgovačkom sudu dok je u kolektivnim antidiskriminacijskim postupcima za odlučivanje o žalbi nadležan Vrhovni sud.

Žalba je univerzalno pravno sredstvo i može se podnijeti zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, pogrešne primjene prava ili zbog bitnih povreda pravila postupka. Žalba ima suspenzivni učinak čime se sprječava da presuda postane pravomoćna. Ipak, sud može oduzeti suspenzivni učinak žalbi i odrediti neposredno izvršenje presude prvostupanjskog suda, a može i skratiti paricijske rokove tj. rokove za dobrovoljno ispunjenje obveze.⁹²

Prema članku 25. ZPT-a sud će u presudi kojom se nalaže izvršenje određene obveze odrediti rok za njezino ispunjenje prema okolnostima konkretnog slučaja uzimajući u obzir načelo žurnosti.

Rješenja donesena u kolektivnim postupcima također se mogu pobijati žalbom osim onih koja se odnose na upravljanje postupkom.

Nakon pravomoćnosti kolektivne presude, stranke mogu zatražiti od Vrhovnog suda dopuštenje za podnošenje revizije. U pravilu, Vrhovni će sud dopustiti reviziju samo ako predmet otvara važno pravno pitanje koje je relevantno za jedinstvenu primjenu i razvoj prava. Stranke također mogu, iz ustavnopravnih razloga, podnijeti ustavnu tužbu Ustavnom sudu.

Postoji i ograničena mogućnost za ponavljanje postupka, primjerice ako se pojave nove činjenice ili dokazi koji bi mogli utjecati na ishod spora, a koje stranka nije mogla iznijeti u ranijem postupku bez svoje krivnje.

U slučaju kolektivne tužbe vezane uz kredite u švicarskim francima korištena su gotovo sva dostupna pravna sredstva (osim prijedloga za ponavljanje postupka) što je pridonijelo znatnom trajanju postupka (vidi *supra*).

Od ostalih, indirektnih načina pobijanja odluke (tzv. kolateralnog pobijanja) valja spomenuti da je kolektivni slučaj CHF kredita potaknuo nekoliko arbitražnih postupaka koje su banke pokrenule protiv Republike Hrvatske na temelju ugovora o zaštiti ulaganja. Većina njih završena je nagodbom.⁹³

⁹¹Vidi *supra*, bilješka 49 i tekst iznad nje.

⁹²Usp. čl. 502. f ZPP-a.

⁹³Riječ je o nekoliko postupaka prema Washingtonskoj konvenciji o zaštiti ulaganja (ICSID) te po UNCITRAL-ovim arbitražnim pravilima kod Stalnog arbitražnog suda u Hagu. U predmetima se radilo

Odluke nacionalnih tijela otvorile su i pitanje odnosa nacionalnog i prava EU-a s obzirom na to da je Sud Europske unije donio više presuda relevantnih za ništetnost sličnih valutnih klauzula u potrošačkim ugovorima.⁹⁴ Stranke su u različitim postupcima predlagale podnošenje zahtjeva za prethodnu odluku Sudu EU-a. No, budući da je Hrvatska pristupila Europskoj uniji tek 2013. godine, bilo je upitno jesu li odluke Suda EU-a primjenjive na situacije koje su prethodile pristupanju. U predmetu *Zagrebačka banka* Sud EU-a je otklonio nadležnost za tumačenje posljedica obvezatne konverzije jer je ona bila posljedica prisilnih nacionalnih propisa koji su isključeni iz primjene Direktive o nepoštenim ugovornim odredbama potrošačkih ugovora.⁹⁵

13. PRAVNI UČINCI PRESUDA U KOLEKTIVNIM POSTUPCIMA I NJIHOVA PROVEDBA

Pravomoćne presude u kolektivnim postupcima imaju učinak pravomoćno presuđene stvari (*res iudicata*) u odnosu na tužitelja („predstavnika”), zastupane članove skupine i tuženika ili tuženike u kolektivnom predmetu.⁹⁶ Međutim, potencijalni članovi skupine („kolektiva”) nisu izravno vezani odlukom donesenom u kolektivnoj tužbi. Ipak, oni mogu koristiti za njih povoljna pravna utvrđenja iz presude u naknadnim (*follow-on*) parnicama, npr. odluku da su tuženici povrijedili zakonom zaštićena prava i interese određene skupine potrošača.

Prekluzivni učinci kolektivne presude u drugim sudskim postupcima uređeni su člankom 27. Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT). Taj članak propisuje da stranke u postupku povodom predstavničke tužbe mogu koristiti pravomoćnu presudu kao dokaz povrede potrošačkih prava u svim drugim parnicama za naknadu štete protiv istog trgovca zbog iste poslovne prakse. Ovo pravo imaju i druge zainteresirane osobe.

Prema članku 502. c Zakona o parničnom postupku (ZPP) sudovi su u postupcima u kojim se kolektivna presuda koristi kao dokaz vezani pozitivnim utvrđenjem povrede kolektivnih prava. Ova je odredba u skladu s doktrinom o pozitivnim ili prekluzivnim učincima pravomoćnih presuda (*res iudicata pro veritate habetur*).

Pravomoćne su odluke u kolektivnim sporovima ovršne. Prisilna ovrha naložene činidbe (npr. prestanak nezakonite prakse) izrečene u kolektivnoj presudi može se olakšati izricanjem novčanih kazni.

o posljedicama obavezne konverzije kredita u CHF, a isticalo se i da su hrvatski sudovi navodno propuštali primijeniti odluke europskih sudova pri tumačenju posljedica kolektivnog postupka. O nagodbama vidi <https://mfin.gov.hr/vijesti/potpredsjednik-maric-sa-sest-banaka-dogovorena-obustava-arbitraznih-postupaka-nema-nikakvih-financijskih-obveza-za-hrvatsku/3143>.

⁹⁴Npr. Kasler (C-26/13); Andriuc (C-186/16); Dunai (C-118/17); Santosa (C-70/17); Dziubak (C-260/18); Gutiérrez Naranjo (C-154/15), Pereničova and Perenič (C-453/10), Abanca Corporación Bancaria (C-70/17).

⁹⁵Usp. *supra*, bilješka 35 i tekst iznad nje.

⁹⁶Triva/Dika, *cit.*, § 172/10.

Prema članku 26. ZPT-a, sud će izreći novčanu kaznu ako tužitelj ili tuženik ne ispune dobrovoljno obveze koje proizlaze iz presude kojom je naložena određena činidba. Te se kazne određuju za svaki dan zakašnjenja u izvršenju sudske odluke, a njihov iznos ovisi o težini povrede prava potrošača. Naplaćene novčane kazne uplaćuju se u državni proračun.

Budući da se na izricanje novčanih kazni prema ZPT-u primjenjuju opća pravila ovršnog prava, granice visine kazni relativno su niske s obzirom na moguće goleme razmjere štete i zahtjeve u kolektivnim postupcima. Za fizičku osobu najviša pojedinačna kazna iznosi 3.980 eura, a za pravnu osobu 13.270 eura. Kazne se mogu izricati uzastopno sve dok se ne postigne izvršenje sudske presude. Također je moguće zamijeniti novčanu kaznu zatvorskom kaznom, ali ukupno trajanje zatvora ne smije prijeći šest mjeseci.⁹⁷

ZPT ne sadrži posebne odredbe o ovrsi dosuđene naknade štete (odluke o kompenzacijskom zahtjevu). Pretpostavlja se da se u tom pogledu primjenjuju opća pravila o prisilnoj naplati novčanih tražbina. Nema ni posebnih odredbi o računima na koje bi se oštećena namijenjena naknadi masovne štete isplaćivala te načinu na koji bi se tako stvoreni odštetni fond isplaćivao članovima skupine čije je interese njihov predstavnik zastupao.⁹⁸

Mogućnost da se neraspodijeljeni dio odštete (tj. sredstva koja ne mogu biti isplaćena izravno oštećenicima) isplati u svrhe koje su komplementarne zaštiti interesa oštećenika (tzv. *cy-près* odluke o isplati odštete) nije predviđena aktualnim hrvatskim propisima.

Dosad nisu zabilježeni slučajevi priznanja i ovrhe stranih presuda u kolektivnim sporovima niti je razvijena sudska praksa o njihovim učincima.

14. NAGODBA U KOLEKTIVNOM SPORU

14.1. Općenito

Prije donošenja Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT) nije postojala posebna pravna regulativa koja bi uređivala nagodbe u kolektivnim postupcima. Iako mogućnost nagodbe nije bila izričito isključena, u praksi nije bilo prethodnog iskustva sa sporazumnim rješenjima u okviru kolektivnih tužbi.

Prema važećim pravilima Zakona o parničnom postupku (ZPP) sud je dužan ocijeniti je li nagodba u skladu s prisilnim propisima i pravilima javnog morala.⁹⁹ Ako sud utvrdi da nagodba krši ova pravila, neće dopustiti njezino unošenje u zapisnik te će o tome izdati posebno obrazloženo rješenje. U tom slučaju, sklopljena nagodba ne proizvodi procesne učinke.

⁹⁷Vidi čl. 16. Ovršnog zakona (OZ).

⁹⁸Usp. s druge strane rješenja slovenskog ZKoliT-a koja iscrpno uređuju razna pitanja kompenzatorne pravne zaštite.

⁹⁹Vidi čl. 3. st. 3. u vezi s čl. 321. ZPP-a.

14.2. Odredbe o nagodbi prema ZPT-u

S obzirom na važnost nagodbi za učinkovitost kolektivne zaštite prava, ZPT donosi vrlo oskudnu regulaciju ovog pitanja. Mogućnosti sklapanja nagodbe obrađene su u članku 16. ZPT-a koji se prvenstveno bavi mogućnošću medijacije tijekom kolektivnog postupka.

Odredbe ZPT-a o nagodbi donose vrlo malo noviteta u odnosu na standardni pristup nagodbi u građanskom postupku. Sud je obavezan na pripremnom ročištu upoznati stranke s mogućnošću da spor riješe nagodbom te im pojasniti mogućnosti sklapanja nagodbe.¹⁰⁰ Tekst zakonske odredbe ZPT-a odnosi se izričito samo na kompenzatorne predstavničke tužbe kod kojih je nagodba i najvažniji modalitet uređenja odnosa.

U pogledu sudske kontrole nagodbi ZPT u bitnom preuzima sadržaj članka 3. stavka 3. ZPP-a s jednom dopunom: sud je dužan ispitati i jesu li raspolaganja stranaka „pravična”.¹⁰¹

Za sve ostale aspekte na odgovarajući način primjenjuju se redovne odredbe ZPP-a o sudskoj nagodbi.¹⁰² Sukladno tome, ako je sud zadovoljan sadržajem nagodbe, neće izdavati posebnu odluku o njezinu odobravanju, već će dopustiti da se nagodba evidentira u zapisnik s nagodbenog ročišta.

Međutim, ako sud ocijeni da nagodba nije podobna za sklapanje zbog nedopuštenih dispozicija stranaka (ili njezine „nepravičnosti”), donijet će obrazloženu odluku kojom se zaključivanje nagodbe odbija. Sklapanje nagodbe može se dogoditi ako sud zaključi da je potrebno pribaviti dodatne informacije o relevantnim činjenicama.

15. PRAVILA O SNOŠENJU TROŠKOVA

Kao i u redovnom parničnom postupku i u kolektivnom sporu stranka koja izgubi spor snosi troškove postupka po općeprihvaćenom načelu *causae*. Troškovi postupka obuhvaćaju odvjetničke troškove, sudske pristojbe i ostale troškove postupka u kolektivnim tužbama. Pravilo da se naknada troškova postupka određuje razmjerno uspjehu u parnici može biti problematično u kontekstu predstavničkih tužbi radi naknade štete pa valja izraziti žaljenje što ni ZZP ni ZPT ni ZSD pitanje naknade troškova detaljnije nisu regulirali.

U konačnoj presudi u kolektivnom postupku vezanom uz CHF kredite iako je ishod bio u velikoj mjeri povoljan za tužitelja, Visoki trgovački sud preinačio je odluku Trgovačkog suda o troškovima i odlučio da svaka stranka snosi svoje troškove.¹⁰³ Formalno obrazloženje bilo je da su dva od ukupno podnesena tužbena zahtjeva

¹⁰⁰V. čl. 16. st. 1. ZPT-a.

¹⁰¹Usp. čl. 16. st. 3. ZPT-a.

¹⁰²Čl. 16. st. 2. ZPT-a.

¹⁰³Usp. Pž 6632/2017-10, *in fine*.

odbijena, no čini se da je stvarni razlog bio kontroverzan karakter predmeta i nastojanje da se obeshrabre buduće tužbe u ionako dugotrajnom postupku.

16. ODVJETNIČKE NAKNADE I NAGRADE

Za razliku od slovenskog zakona o kolektivnim tužbama, u hrvatskim kolektivnim postupcima nije dopušteno ugovaranje *pactum de quota litis* (nagrade koja ovisi o uspjehu u sporu). Do 1994. takvi su aranžmani smatrani nezakonitima i nemoralnima, a za financiranje kolektivnih tužbi ne preporučuje ih ni Direktiva o predstavničkim tužbama. Prema važećem Zakonu o odvjetništvu takve su naknade dopuštene u imovinskim sporovima, pod uvjetom da su ugovorene u pisanom obliku, i ne mogu biti veće od 30 posto dosuđenog iznosa. Međutim, ZPT takve naknade isključuje određujući da „ovlašteni tužitelj može zahtijevati od potrošača koji su izrazili volju da ih on zastupa u parnici povodom predstavničke tužbe za naknadu štete simboličnu naknadu za sudjelovanje u toj parnici”.

Takva, jedino dopuštena „simbolična naknada” ne smije prelaziti 5 posto vrijednosti naknade štete koja je predmet tužbenog zahtjeva potrošača, a u svakom slučaju ne može biti veća od 70 eura.¹⁰⁴

17. FINANCIRANJE KOLEKTIVNIH TUŽBI OD STRANE TREĆIH OSOBA

U praksi, financiranje sporova od strane trećih (tzv. *third party litigation funding* ili TPLF) rijetko se, ako uopće, upotrebljava u Hrvatskoj. U mjeri u kojoj se ovakav oblik financiranja pojavljuje, o njemu nema javno dostupnih podataka.

S obzirom na mali broj kolektivnih postupaka, od kojih nijedan nije uključivao zahtjev za naknadu štete, nema konkretnih iskustava s prodajom potraživanja radi njihovog ostvarenja u kolektivnom postupku ili drugim oblicima ulaganja u potencijalne kolektivne tužbe.¹⁰⁵ U Hrvatskoj su već više godina aktivne agencije za naplatu potraživanja čiji poslovni model uključuje i pomoć u prisilnom ostvarenju i kupnju potraživanja, no zasad je njihovo djelovanje ograničeno na ovrhu u odnosu na već utvrđena dugovanja.¹⁰⁶

ZPT je po prvi put uveo izričite odredbe o financiranju parnica od strane trećih osoba. Članak 28. određuje opća pravila zabranjujući sukobe interesa, štetan utjecaj financijera na odluke stranaka u vezi s tužbom (uključujući i pritisak za sklapanje nagodbe) te financiranje od strane konkurenata ili povezanih osoba.¹⁰⁷ Međutim, zakon ne propisuje obvezu da tužitelji prethodno objave informacija o financiranju od strane trećih. Predviđeno je tek da sud može od ovlaštenog subjekta zatražiti

¹⁰⁴Vidi čl. 29. ZPT-a.

¹⁰⁵Otkupom spornih tražbina potrošača bavi se tvrtka Druga fundacija SPV d.o.o., no njihov model cesije dosad je rezultirao vođenjem individualnih, a ne kolektivnog postupka. V. <https://drugafundacija.hr/>.

¹⁰⁶O tim agencijama v. stranice Udruge agencija za naplatu potraživanja (HUAN), <https://huan.hr/>. Registar ovlaštenih pružatelja usluga servisiranja kredita u RH nalazi se na <https://www.hnb.hr/documents/20182/4981531/h-registar-ovlastenih-pruzatelja-usluga-servisiranja-kredita.pdf/99bd0c9e-6c06-01d3-079f-62f7828d8e40?t=1743424868497>.

¹⁰⁷V. čl. 28. stavak 1. – 3. ZPT-a.

„financijski pregled s popisom izvora sredstava korištenih za potporu predstavničke tužbe”.¹⁰⁸

18. NAKNADNE POJEDINAČNE I KOLEKTIVNE TUŽBE

U ZZP-u i ZSD-u nije bilo posebnih odredbi koje bi detaljnije uređivale naknadne (*follow-on*) tužbe na temelju kolektivne deklaratorne presude. ZPT u tom pogledu ne donosi nikakva nova pravila osim već spomenutog članka 27. koji se bavi dokaznom snagom pravomoćne presude u drugim postupcima za naknadu štete protiv istog trgovca za istu praksu.¹⁰⁹

19. PERSPEKTIVE KOLEKTIVNOG RJEŠAVANJA SPOROVA I PREDSTAVNIČKIH TUŽBI

Sofisticirane metode kolektivnog rješavanja sporova strane su hrvatskoj pravnoj tradiciji. Tijekom više od dvadeset godina dostupnosti deklaratorne i prohibitivne zaštite u kolektivnim tužbama bilo je malo uspješnih primjera kvalitetnog vođenja kolektivnih postupaka. Kolektivna presuda u predmetu kredita denominiranih u švicarskim francima ostaje jedini relativno pozitivan primjer iako obilježen neučinkovitošću.

Prihvatanje novih europskih trendova i donošenje Zakona o predstavničkim tužbama (ZPT) donose određene promjene, no uvođenje mogućnosti odlučivanja o zahtjevima za naknadu štete otvara niz novih izazova za koje hrvatski pravni i institucionalni okvir nije pripremljen. Površna transpozicija Direktive o predstavničkim tužbama ne daje mnogo razloga za optimizam u pogledu budućeg razvoja jer izbjegava regulaciju ključnih pitanja i poticaja za kolektivno parničenje koji postoje u drugim državama, na primjer pitanja certificiranje kolektivnih tužbi, modela financiranja, kombinacije regulatornog nadzora i sudske kontrole radi poticanja kolektivnog mirenja te razrade mehanizama za plaćanje i raspodjelu iznosa dosuđenog radi naknade kolektivne štete.

20. RJEŠAVANJE KOLEKTIVNIH RADNIH SPOROVA

20.1. Uvod

Kad se govori o načinu rješavanja kolektivnih radnih sporova, ponajprije treba reći da neovisno o tome koliko stranke bilo kojeg kolektivnog ugovora dobro pregovarale o sastojcima istog, da uvijek postoji mogućnost da kad se ti ugovori primjenjuju, da između potpisnika ugovora dođe do određenih nesporazuma odnosno da potpisnici takvih ugovora u nekim situacijama nisu u mogućnosti da svaki put pronađu rješenje koje je u potpunosti adekvatno baš za neku konkretnu situaciju koju je potrebno riješiti, a to ima kao posljedicu da dolazi do spora u primjeni tog kolektivnog ugovora.

¹⁰⁸Čl. 28. st. 5. ZPT-a.

¹⁰⁹Usp. *supra*, pod XIII.

Kolektivni radni sporovi **imaju određene specifičnosti**:

1. nastaju u trenutku kad su povrijeđena ili ugrožena kolektivna radna prava ili interesi odnosno drugim riječima u vezi s kolektivnim radnim odnosima,
2. subjekti tih sporova su socijalni partneri – na strani radnika je uglavnom sindikat, a u nekim slučajevima je i grupa radnika ili neki drugi institucionalni oblik sudjelovanja radnika, a na strani poslodavca mogu biti jedan, više poslodavaca ili udruga poslodavaca,
3. predmet tih sporova mogu biti kolektivna prava ili interesi radnika; kolektivni pravni interes poslodavca ili udruženja poslodavaca.

Kolektivne radne sporove možemo podijeliti na:

1. **interesne kolektivne sporove** (ekonomske, nepravne),
2. **pravne kolektivne sporove**.

Interesni kolektivni radni sporovi nastaju *prilikom zaključivanja ili promjene kolektivnih ugovora, odnosno stvaranja novih ili izmjene postojećih odredaba u samom postupku kolektivnog pregovaranja* te je najveći broj tih sporova vezan uz pitanje primanja radnika (plaće i dr.).

Kod pravnih kolektivnih radnih sporova sporovi nastaju *vezano za odredbe o kolektivnim pravima zaposlenika, ali i kolektivnih prava poslodavaca, koja su sadržana u kolektivnim ugovorima, te ostalim podzakonskim aktima*.

Kolektivni se radni sporovi **mogu riješiti** na više načina odnosno raznim postupcima:

- izvansudskim putem – mirenje, arbitraža,
- sudskim putem,
- kolektivnim akcijama poduzetim od strane radnika – štrajk ili kolektivnim akcijama od strane poslodavaca – *lockout*.

20.2. Štrajk kao metoda rješavanja kolektivnog radnog spora poduzeta od strane radnika

Štrajk se može definirati kao prekid rada odnosno radnog procesa koji organizira veći broj zaposlenika zbog zaštite svojih profesionalnih i ekonomskih interesa po osnovi rada, a tim postupkom ti zaposlenici svojem poslodavcu izražavaju određeno nezadovoljstvo.

Pritom zaposlenici za vrijeme prekida rada ne izvršavaju svoje redovne radne poslove i radne zadatke kroz određeno vremensko razdoblje.

Kadase sagledaju situacije u kojim je dolazilo do štrajka, nameće se zaključak da je posebice u razdoblju odnosno tijekom industrijske revolucije upravo štrajk postao uobičajen način izražavanja nezadovoljstva zaposlenika u tvornicama, rudnicima i slično.

Sama riječ „štrajk“, pod kojom se podrazumijeva oblik izražavanja nezadovoljstva radnika, po prvi put je spomenuta 1768. kad su mornari u Londonu podržali demonstracije te tom prilikom počinili određenu materijalnu štetu jer su oštetili dijelove brodova u luci.

Kad se govori o aspektu radnog prava, jednakost pozicija s jedne strane zaposlenika i druge strane poslodavca pokušala se tijekom godina postići upravo tako da se zaposlenicima prizna pravo na udruživanje i kolektivno pregovaranje.

Sindikati u pravilu štrajk, kao metodu rješavanja spora s poslodavcem, upotrebljavaju u procesu kolektivnog pregovaranja koje ima kao cilj da se dvije sukobljene strane, poslodavac i sindikat, dogovore o radnim uvjetima, plaćama i naknadama tek kao krajnju soluciju odnosno kad postane evidentno da do mirnog rješenja spora neće doći.

No, moguće je da se radnici odluče na štrajk bez sankcija sindikata jer ili sindikat odbija upotrebljavati taj način rješavanja spora s poslodavcem ili zbog toga što ti radnici koji odluče krenuti u štrajk nisu članovi sindikata.¹¹⁰

Stoga se može zaključiti da štrajk kao koncept ima određena obilježja:

- da je to jedan od oblika industrijske akcije,
- da je to borbeni način rješavanja radnih sporova,
- da se provodi radi zaštite i promicanja gospodarskih i socijalnih interesa,
- da se štrajkom poslodavac ili udruga poslodavaca nanošenjem štete potiče da prihvati određeni zahtjev ili zahtjeve.

Kad se govori o štrajkovima, treba reći da su podijeljeni prema različitim kriterijima s time da je osnovna podjela na dva glavna kriterija i to s obzirom na cilj koji se želi postići i način postizanja štrajka.

Prema ciljevima štrajk se može podijeliti na:

- političke,
- profesionalne ili ekonomske,
- štrajkove solidarnosti.

Prema načinu realizacije štrajkove se može podijeliti na:

- **legitimne ili zakonite** – kad je prekid rada organiziran u skladu sa zakonskim i drugim propisima,
- **ilegalne ili nezakonite** (divlje) – koje organizira grupa radnika, a protiv volje sindikata ili ga sindikat ne priznaje,
- **štrajkove upozorenja** – organiziraju se kao podrška sindikatu za vrijeme pregovora da se skrene pažnja poslodavcu na određeni problem,
- **štrajkove iznenađenja** – do njega dolazi spontano, iznenada, najčešće kao izliv nezadovoljstva,
- **isprekidane štrajkove** (kružne štrajkove) – sastoji se u naizmjeničnom, uzastopnom prekidu rada od jednog do drugog dijela poduzeća,

¹¹⁰Kolak Sanja: *Pravo na štrajk*, Završni rad 2021., Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću, str. 18.

- **štrajkove s okupacijom radnog mjesta** – radnici ostaju na svojim radnim mjestima te se time onemogućuju poslodavcu da organizira druge radnike koji bi obavljali te poslove,
- **organizirane** – kad prekid rada od strane radnika organiziran od strane sindikata ili nekog drugog institucionalnog oblika,
- **neorganizirane** – kad radnici samoinicijativno prestanu s radom,
- **djelomične** – kad jedan dio radnika ostaje raditi, a drugi dio stupa u štrajk,
- **općenite** – kad svi radnici u nekom poduzeću stupe u štrajk.¹¹¹

20.3. Lockout kao metoda rješavanja kolektivnog radnog spora od strane poslodavca

Lockout se može definirati kao oblik ekonomskog pritiska poslodavca na radnike i sindikate u cilju da odustanu od zahtjeva i da prihvate zahtjeve poslodavca. Radi se ustvari o privremenoj zabrani poslodavca radnicima da dođu na rad i da koriste sredstva rada.

Ta zabrana može biti usmjerena ili prema svim radnicima ili samo grupi radnika.

21. ZAKONODAVNI OKVIR

U Republici Hrvatskoj rješavanje kolektivnih radnih sporova, regulirano je:

1. **Ustavom RH** („Narodne novine” broj 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 124/2000-pročišćeni tekst, 41/2001-pročišćeni tekst, 55/2001, 76/2010, 85/2010-pročišćeni tekst, 5/2014, dalje: Ustav RH),
2. **Zakonom o radu** („Narodne novine” broj 38/1995, 54/1995, 65/1995, 102/1998, 17/2001, 82/2001, 114/2003, 142/2003, 123/2003, 30/2004, 68/2005, 94/2009, 93/2014, 127/2017, 98/2019, 151/22, 64/2023m dalje: ZR-a),
3. **Zakonom o arbitraži** („Narodne novine” broj 88/2001, dalje: ZA-a),
4. **Pravilnikom o načinu izboru miritelja i provođenju postupka mirenja u kolektivnim sporovima** („Narodne novine” broj 122/2010, 56/2011, 130/2015, 13/2020, dalje: Pravilnik).

21.1. USTAV RH

Odredbom čl. 60. st.1. Ustava RH („Narodne novine” broj 56/1990) je utvrđeno pravo na štrajk, a st. 2. tog članka je bilo propisano da se u oružanim snagama, redarstvu, državnoj upravi i javnim službama određenim zakonom može ograničiti pravo na štrajk. Navedeno pravo na štrajk ostalo je u ovoj odredbi sve do 2010. kad je u NN 85/2010 izašao pročišćeni tekst u kojem je navedeno pravo bilo regulirano čl. 61. s time da se ta odredba sadržajno nije izmijenila.

¹¹¹Ibid.

21.2. ZAKON O RADU

Ovdje treba reći da Zakon o osnovnim pravima iz radnog odnosa („Službeni list SFRJ” broj 60/1989, 42/1990, „Narodne novine” broj 34/1991, 19/1992, 26/1993, 29/1994) nije sadržavao odredbe o rješavanju kolektivnih sporova.

Zakon o radu („Narodne novine” broj 38/1995, dalje ZR-a/95):

U Glavi XXI. sadržavao je odredbe o:

- 1) mirenju (čl.203. – 206.),
- 2) arbitraži (čl. 207. – 209.),

U Glavi XXII. je sadržavao odredbe o štrajku i isključenju s rada (čl. 210.-218.).

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o radu („Narodne novine” broj 17/2001) izvršene su manje korekcije u odnosu na prethodno navedene odredbe.

Naime, zakonodavac je kao razloge za pozivanje na štrajk i provedbu štrajka, osim zaštite i promicanja gospodarskih i socijalnih interesa svojih članova, također dodao neisplatu plaće odnosno naknadu plaće u roku od 30 dana od dana dospijeca.¹¹² Također je izvršena korekcija i u odnosu na nadležnost sudova koji odlučuju u zabranama štrajka ili isključenju s rada.¹¹³

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o radu („Narodne novine” broj 114/2003) izvršene su daljnje korekcije u odnosu na prethodno navedene odredbe.

Naime, ovim Izmenama je promijenjen naziv Glave XXI. na način da je ista glasila „XXI. ŠTRAJK I RJEŠAVANJE KOLEKTIVNIH RADNIH SPOROVA” te je izbrisan naslov „1.Mirenje”, a dodan je podnaslov „Štrajk i štrajk solidarnosti” te je uveden i institut „štrajk solidarnosti”; propisana obveza provođenja postupka mirenja ako strane spora nisu dogovorile neki drugi način mirnog rješavanja spora i u slučaju ako postoji spor zbog neisplate plaće odnosno naknade plaće; izvršena je izmjena i glede osoba koje će provoditi mirenje na način da umjesto mirovnog vijeća, mirenje provodi osoba koju stranke u sporu izaberu s liste koju utvrđuje Gospodarsko-socijalno vijeće ili koju sporazumom odrede (miritelj); korekcija je izvršena i na način da se umjesto termina „mirovno vijeće” upotrebljava termin „Lista miritelja”.

Zakonom o radu („Narodne novine” broj 149/2009) materija štrajka i kolektivnog rješavanja radnih sporova smještena je u Glavu XX., čl. 269. – 284., no sadržajno se ove zakonske odredbe nisu izmijenile.

Zakonom o radu („Narodne novine” broj 93/2014) materija štrajka i kolektivnog rješavanja radnih sporova smještena je u Glavu 7., čl. 205. – 220., no ni ovim zakonskim odredbama sadržajno nije došlo do promjene ovih zakonskih odredaba.

¹¹² Čl. 210. st.1. ZIDZR-a/01.

¹¹³ Čl. 217. ZIDZR-a/01

Ni kasnijim izmjenama sve do zadnjih, objavljenih u „Narodnim novinama” broj 64/2023, nije došlo do znatnih promjena zakonske regulative ove materije.

Generalni štrajk u našem zakonodavstvu nije uređen kao poseban oblik štrajka u Republici Hrvatskoj, a prema mišljenju Ministarstva rada to nije štrajk u užem smislu, već je to oblik pritiska sindikata, legitimnom u smislu konvencija Međunarodne organizacije rada br. 87. i 98. o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje odnosno primjeni načela prava na organiziranje odnosno primjeni načela prava na organiziranje i kolektivno pregovaranje.

Važećim odredbama ZR-a zakonodavac daje **ovlaštenje sindikatu** da poziva na štrajk i da ga provede¹¹⁴ pri čemu razlikuje dvije situacije:

- 1) kad je to u svrhu zaštite i promicanja gospodarskih i socijalnih interesa svojih članova, tako i zbog neisplate plaća, dijela plaće, naknade plaće ako nisu isplaćene do dana dospijeća,
- 2) u slučaju spora o sklapanju, izmjeni ili obnovi kolektivnog ugovora ograničavajući to na sindikate kojim je u skladu s posebnim propisom utvrđena reprezentativnost za kolektivno pregovaranje i sklapanje kolektivnog ugovora i koji su pregovarali o sklapanju kolektivnog ugovora.

Ujedno, Zakon propisuje obvezu najave štrajka razlikujući ovdje situacije kad se radi o štrajku i štrajku solidarnosti na način da se:

- 1) **štrajk** mora najaviti poslodavcu ili udruzi poslodavaca *protiv koje je usmjeren*,
- 2) **štrajk solidarnosti** se mora najaviti poslodavcu *kod kojeg se štrajk organizira*.¹¹⁵

Pored toga postoji razlika i glede postupka koji se prije početka štrajka treba provesti pa:

- 1) **štrajk** se ne smije započeti prije okončanja postupka mirenja kad je takav postupak predviđen zakonom ili prije provedbe drugog postupka mirnog rješavanja spora o kojem su se stranke sporazumjele,¹¹⁶
- 2) **štrajk solidarnosti** se ne smije započeti bez provedbe postupka mirenja, ali ne prije isteka 2 dana od dana početka štrajka u čiju se potporu organizira¹¹⁷.

Štrajk solidarnosti je štrajk kod kojeg sindikati u jednom poduzeću stupaju u štrajk radi davanja potpore radnicima koji se nalaze u štrajku u nekom drugom poduzeću odnosno da je svrha tog štrajka pružanje podrške.

Zakonom je propisana **obveza** da se u **pismu** kojim se najavljuje štrajk moraju naznačiti:

- razlozi za štrajk,

¹¹⁴Čl. 205. st. 1. i 2. ZR-a/23

¹¹⁵Čl. 205. st. 3. ZR-a/23.

¹¹⁶Čl. 205. st. 4. ZR-a/23.

¹¹⁷Čl. 205. st. 5. ZR-a/23.

- mjesto,
- dan,
- vrijeme početka štrajka,
- način provođenja tog štrajka.¹¹⁸

Iz dosad navedenog daje se zaključiti da zakonske pretpostavke za dopuštenost štrajka moraju biti ispunjene kako bi štrajk bio zakonit, a to uključuje:

- reprezentativnost sindikata za kolektivno pregovaranje i sklapanje kolektivnog ugovora,
- najavu štrajka poslodavcu,
- provedbu postupka mirenja,
- poštivanje određenih uvjeta za najavu štrajka.

Kao **načine rješavanja** kolektivnih radnih sporova važeći ZR predviđa:

- 1) **mirenje** (čl. 206.-209.)
- 2) **arbitražu** (čl. 210.-212.).

1) **Mirenje**

Obveza je mirenja propisana u slučaju spora koji može dovesti do štrajka ili drugog oblika industrijske akcije ako strane spora nisu dogovorile neki drugi način mirnog rješavanja spora.¹¹⁹

Postupak mirenja provodi miritelj kojeg stranke u sporu izaberu s liste određuje Gospodarsko-socijalno vijeće.¹²⁰

Lista miritelja koju utvrđuje Gospodarsko-socijalno vijeće (dalje: GSV) se ujedno i vodi kod GSV-a.¹²¹

Što se tiče roka u kojem se mora dovršiti postupak mirenja, postoji mogućnost da o tome stranke u sporu postignu dogovor, odnosno da se sporazumiju, a u protivnom se taj postupak mora završiti **u roku od 5 dana od dana obavijesti** o sporu GSV-u ili nadležnom upravnom tijelu koji u provođenju postupka mirenja u kolektivnim radnim sporovima obavljaju administrativne poslove za potrebe tog postupka.¹²²

Sam postupak mirenja može se dovršiti **sporazumom** s time da takav sporazum, ako se radilo o sporu o sklapanju, izmjeni ili obnovi kolektivnog ugovora, ima **snagu i učinke kolektivnog ugovora**.¹²³

¹¹⁸Čl. 205. st. 6. ZR-a/23.

¹¹⁹Čl. 206. st. 1. ZR-a/23.

¹²⁰Čl. 206. st. 2. ZR-a/23.

¹²¹Čl. 207. st. 1. ZR-a/23.

¹²²Čl. 208. ZR-a/23.

¹²³Čl. 209. st. 2. ZR-a/23.

Kad se analizira sudska praksa kroz odredbe ZR-a koje reguliraju ovu materiju, točnije metode rješavanja kolektivnih radnih sporova, može se zaključiti da u praksi najviše prijepora se javlja u odnosu na pretpostavke za (ne)zakonitost štrajka.

2) Arbitraža

Zakonodavac dopušta da stranke kolektivnog radnog spora mogu rješavanje svojeg spora povjeriti i arbitraži.

Pitanje imenovanja arbitra ili arbitražnog vijeća, kao i druga pitanja arbitražnog postupka, mogu se urediti kolektivnim ugovorom ili sporazumom sklopljenim nakon nastanka spora.¹²⁴

Što se tiče pitanja koja će se iznositi pred arbitražu, u sporazumu o iznošenju spora pred arbitražu, stranke će odrediti koja će se pitanje iznijeti te je odlučivanje arbitraže ograničeno sadržajem tog sporazuma odnosno može odlučiti samo o onom pitanju koje su pred nju iznijele stranke spora.¹²⁵

Temelj odluka arbitraže ovisi o tome o **kakvom se sporu radi** tako da:

- ako se radi o sporu o tumačenju ili primjeni zakona, drugog propisa ili kolektivnog ugovora, tad se odluka temelji na *zakonu, drugom propisu ili kolektivnom ugovoru*,
- ako se radi o sporu o sklapanju, izmjeni ili dopuni kolektivnog ugovora, odluka se temelji na *pravičnosti*.¹²⁶

Arbitražna odluka treba biti obrazložena ako stranke spora u kolektivnom ugovoru ili sporazumu o arbitraži ne odrede drukčije te protiv te odluke nije dopuštena žalba.

Kad se radi o sporu o sklapanju, izmjeni ili dopuni kolektivnog ugovora, tad arbitražna odluka ima **pravnu snagu i učinak kolektivnog ugovora**.¹²⁷

Isključenje s rada (lockout)

Kao odgovor na pravo zaposlenika da krenu u štrajk, poslodavcima je dopušteno da, pod određenim pretpostavkama, mogu isključiti zaposlenike s rada:

- isključenje je dopušteno samo u odgovoru na već započeti štrajk,
- isključenje s rada ne smije započeti prije isteka 8 dana od dana početka štrajka,
- broj isključenih radnika ne smije biti veći od polovice broja zaposlenika u štrajku,

¹²⁴Čl. 210. st. 1. i 2. ZR-a/23.

¹²⁵Čl. 211. st. 1. i 2. ZR-a/23.

¹²⁶Čl. 212. st. 1. i 2. ZR-a/23.

¹²⁷Čl. 212. st. 3. – 5. ZR-a/23.

- za zaposlenike isključene s rada poslodavac je dužan uplatiti doprinose utvrđene posebnim popisima na osnovicu koju čini najniža plaća,

Jednako je bitno reći da se ove odredbe na odgovarajući način primjenjuju i na pravo poslodavca da u kolektivnom radnom sporu isključi zaposlenike.¹²⁸

Određivanjem prethodno navedenih poslova ne smije onemogućiti ili bitno ograničiti pravo zaposlenika na štrajk.

U slučaju da sindikat i poslodavac u roku od 15 dana od dana dostave sindikatu prijedloga poslodavca o tome koji se to poslovi ne mogu prekinuti za vrijeme štrajka ili isključenja s rada, tad ili sindikat ili poslodavac u roku od daljnjih 15 dana može tražiti da o tim poslovima odluči arbitraža.¹²⁹

Arbitraža iz prethodnog stavka se sastoji od 1 predstavnika sindikata i 1 predstavnika poslodavca te neovisnog predstavnika kojeg sporazumno odrede sindikat i poslodavac.¹³⁰

Ako se ne može postići sporazum o imenovanju predsjednika arbitražnog vijeća, a ta pitanja nisu drukčije uređena kolektivnim ugovorom ili sporazumom o arbitraži, istog imenuje predsjednik suda čija se nadležnost određuje prema odredbama ovog Zakona o određivanju nadležnosti u prvom stupnju za zabranu štrajka ili isključenja s rada.¹³¹

Postoji mogućnost da jedna od stranaka odbije sudjelovati u arbitražnom postupku utvrđivanja poslova koji se ne smiju prekidati, tad se postupak može provesti i bez njezinog sudjelovanja, a odluku o tim poslovima donosi predsjednik arbitražnog vijeća i to u roku od 15 dana od dana pokretanja arbitražnog postupka.

Ako poslodavac do početka postupka mirenja nije predložio utvrđivanja poslova iz st. 1. (koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada), tad to ne može učiniti do dana okončanja štrajka.¹³²

Što se tiče **posljedica organiziranja ili sudjelovanja u štrajku** razlikuju se situacije kad je štrajk organiziran i proveden u skladu s odredbama zakona, kolektivnog ugovora i pravilima sindikata ili kad nije u skladu s njima.

Ako je štrajk organiziran i proveden u skladu s odredbama zakona, kolektivnog ugovora i pravilima sindikata, tad to **ne predstavlja povredu ugovora o radu**.

U toj situaciji zaposlenik ne smije biti stavljen u nepovoljniji položaj od drugih zaposlenika.

¹²⁸Čl. 213. ZR-a/23.

¹²⁹Čl. 214. st. 1. ZR-a/23.

¹³⁰Čl. 214. st. 3. i 4. ZR-a/23.

¹³¹Čl. 214. st. 5. i 6. ZR-a/23.

¹³²Čl. 214. st. 7. – 9. ZR-a/23.

Posljedica u vidu otkaza ugovora o radu uslijedit će samo ako je zaposlenik organizirao ili sudjelovao u štrajku koji nije organiziran u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom ili pravilima sindikata ili ako za vrijeme štrajka počinu neku drugu tešku povredu ugovora o radu.

Isto tako, zaposlenik se ni na koji način ne smije prisiliti da sudjeluje u štrajku.¹³³

Neovisno o već navedenom zaposleniku, koji je sudjelovao u štrajku, plaća i dodaci na plaću, izuzev doplatka na djecu, *mogu se smanjiti* razmjerno vremenu sudjelovanja u štrajku.¹³⁴

Kao **protumjera** organiziranja i provedbe štrajka ili isključenja s rada, **samo ako je to bilo protivno odredbama zakona**, poslodavac odnosno udruga poslodavaca ima mogućnost tražiti od nadležnog suda:

- 1.a) da *zabrani organiziranje i poduzimanje štrajka* protivno odredbama zakona,
- 1.b) da *dosudi naknadu štete* koju je pretrpio zbog štrajka koji nije organiziran i proveden u skladu s odredbama zakona,¹³⁵
- 2.a) da *zabrani organiziranje i poduzimanje isključenja s rada* protivno odredbama zakona,¹³⁶
- 2.b) da *dosudi naknadu štete* koju je pretrpio zbog isključenja s rada koje nije organizirano i provedeno u skladu s odredbama zakona.¹³⁷

Sudska nadležnost za odlučivanje o tužbenim zahtjevima za zabranu štrajka i isključenje s rada određena je ovisno o tome obuhvaća li štrajk ili isključenje s rada samo jednu ili više županija na način da:

- 1) ako je ovim akcijama obuhvaćeno *područje samo jedne županije*, tad odlučuje **nadležni županijski sud u sastavu od 3 suca**,
- 2) ako je obuhvaćeno *područje dvije ili više županija*, tad u prvom stupnju odlučuje **Županijski sud u Zagrebu u vijeću od 3 suca**.¹³⁸

O žalbi protiv navedenih odluka odlučuje **vijeće Vrhovnog suda**.

Rok za donošenje odluke o zabrani štrajka ili isključenju s rada u prvom stupnju treba se donijeti u roku **od 4 dana** od dana podnošenja zahtjeva, a o *žalbi protiv prvostupanjske odluke* u roku **od 5 dana** od dana dostave prvostupanjske presude.

Što se tiče štrajka u oružanim snagama, redarstvu, državnoj upravi i javnim službama, Zakon o radu propisao je da se to uređuje posebnim zakonom.¹³⁹

¹³³Čl. 215. st. 2. – 4. ZR-a/23.

¹³⁴Čl. 215. st. 1. ZR-a/23.

¹³⁵Čl. 217. ZR-a/23.

¹³⁶Čl. 216. ZR-a/23.

¹³⁷Čl. 218. ZR-a/23.

¹³⁸Čl. 219. st. 1. i 2. ZR-a/23.

¹³⁹Čl. 220. ZR-a/23.

21.3. Pravilnik o načinu i izboru miritelja i provođenju postupka mirenja u kolektivnim sporovima

Ovim se Pravilnikom u bitnom uređuje način izbora miritelja, provođenje postupka mirenja u kolektivnim radnim sporovima kao i obavljanje organizacijskih i drugih poslova za potrebe tog postupka.

U daljnjem tekstu izdvojene su najbitnije odredbe tog Pravilnika.

Ovaj Pravilnik propisuje kao **obvezan postupak mirenja** u slučaju *spora koji može dovesti do štrajka ili drugog oblika industrijske akcije* ako stranke spora nisu dogovorile neki drugi način njegovog mirnog rješavanja.¹⁴⁰

Pravilnik predviđa da miritelje **mogu predložiti** sindikati, udruge sindikata više razine, udruge poslodavaca, udruge poslodavaca više razine, Vlada RH i županijska gospodarsko-socijalna vijeća.¹⁴¹

Kao miritelj može biti imenovana osoba koja ima prebivalište ili boravište u županiji za koju se imenuje ili u nekoj od susjednih županija s time da te osobe prije imenovanja moraju proći edukaciju i to za provođenje mirenja u sporu, sukladno posebnim propisima o mirenju, koju organizira ministarstvo.¹⁴²

Na nacionalnoj razini listu miritelja po županijama odlukom **utvrđuje Gospodarsko socijalno vijeće** na nacionalnoj razini.¹⁴³

Sam postupak mirenja provodi jedan miritelj izuzev ako stranke sporazumom nisu drukčije odredile.¹⁴⁴

Postupak mirenja može pokrenuti bilo koja stranka u sporu i to:

- dostavom pisane obavijesti o sporu GSV-u ili
- mjesno nadležnom uredu državne uprave nadležnom za poslove rada u županiji ili uredu Grada Zagreba nadležnom za poslove rada.

Obavijest kojom se pokreće postupak mirenja **mora sadržavati**:

- naziv,
- sjedište,
- telefon,
- telefaks,
- elektroničku adresu stranaka u sporu,
- datum obavijesti,
- predmet spora,

¹⁴⁰Čl. 2. st. 1. Pravilnika.

¹⁴¹Čl. 3. Pravilnika.

¹⁴²Čl. 4. st. 1. Pravilnika.

¹⁴³Čl. 5. Pravilnika.

¹⁴⁴Čl. 6. st. 1. Pravilnika.

- obrazloženje razloga koji su doveli do spora,
- izjavu o postignutom dogovoru o miritelju ili izjavu da dogovor o miritelju nije postignut.¹⁴⁵

Ovaj Pravilnik radi razliku u odnosu **na listu miritelja** ovisno o tome koje područje obuhvaća spor pa tako:

- 1) u situaciji kad spor *obuhvaća područje 1 županije*, miritelj mora biti **osoba s liste miritelja za područje te županije**,
- 2) u situaciji kad spor *obuhvaća područje dvije ili više županija*, miritelj u sporu mora biti **osoba s liste miritelja jedne od županija u kojim je nastao spor**.¹⁴⁶

Rok za dovršetak postupka mirenja ograničen je **na 5 dana** od dana dostave obavijesti o sporu GSV-u ili ako GSV nije osnovan ili je prestao s radom, ministarstvu ili uredu iz čl. 6., izuzev ako stranke u sporu ne postignu sporazum o nekom drugom roku, u slučaju da se spor ne riješi u jednom od navedenih rokova, smatrat će se da mirenje nije uspjelo.¹⁴⁷

Isto tako, ovaj Pravilnik **propisuje tajnost postupka** na način:

- da se *izjave stranaka* u sporu koje su dane u postupku mirenja, koji nije uspio, **ne mogu koristiti kao dokaz** u arbitražnom, sudskom, upravnom ili nekom drugom postupku,
- da su *podaci koje stranke u sporu iznesu* tijekom postupka mirenja i ponude za zaključenje sporazuma **povjerljivi** pa su ih stranke i miritelj dužni čuvati kao tajnu,
- da o tijeku postupka **miritelj nije ovlašten** davati izjave sredstvima javnog priopćavanja.¹⁴⁸

Pitanje troškova ovog postupka normirano je čl. 19. Pravilnika.

22. MEĐUNARODNI ZAKONSKI OKVIR

Kad se govori o međunarodnoj regulativi kroz prizmu sindikalnih sloboda i prava na štrajk, kao temeljnih sloboda i prava čovjeka, zajamčeni međunarodnim aktima (ugovorima) o ljudskim pravima.

Ovdje valja spomenuti:

- 1) Odredba **čl. 151. Ugovora o funkcioniranju Europske unije** koji propisuje da Unija i države članice imaju kao cilj promicanje zapošljavanja i poboljšanje uvjeta života i rada dok čl. 153. tog Ugovora izričito isključuje pravo na štrajk iz odredbi nad kojim Unija ima nadležnost,

¹⁴⁵Čl. 6. st. 3. Pravilnika.

¹⁴⁶Čl. 7. st. 1. Pravilnika.

¹⁴⁷ Čl. 13. Pravilnika.

¹⁴⁸ Čl. 18. Pravilnika.

- 2) **Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima čovjeka** od 16. prosinca 1966. kojom su se obvezale države članice osigurati pravo na štrajk i to pod uvjetom da se izvršava prema zakonom utvrđenim pretpostavkama određene države,
- 3) **Konvenciju Međunarodne organizacije rada br. 87.** koja se odnosi na zaštitu sindikalnih prava i sloboda te **Konvenciju Međunarodne organizacije rada br. 98.** koja regulira pravo na besplatno kolektivno pregovaranje i organiziranje – obje ove Konvencije obvezuju sve države članice Međunarodne organizacije rada neovisno o tome jesu li ih ratificirali,
- 4) **Europsku socijalnu povelju, čl.6. st.4.** – ona zahtijeva od država stranaka da „priznaju pravo radnika i poslodavca na kolektivne akcije, uključujući pravo na štrajk, koje podliježe obvezama koje proizlaze iz prethodno sklopljenih kolektivnih ugovora”,
- 5) **Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda** kao i prateći protokoli jamče slobodu udruživanja kao i osnivanje sindikata i pristupanje istima radi zaštite interesa radnika,
- 6) **Povelja o temeljnim pravima EU** iz 2000. koja u čl. 28. uređuje pravo na kolektivno pregovaranje i industrijske akcije.¹⁴⁹

¹⁴⁹Ivan Vidas, *Organiziranje štrajka te isključenje s rada.*

23. ZAKLJUČAK

Kad se govori o rješavanju kolektivnih radnih sporova, iz svega prethodno navedenog razvidno je da je ta materija regulirana kroz više zakonskih propisa, ali i kroz podzakonski propis koji sadrže i reguliraju određene institute s pomoću kojih (štrajk, mirenje) radnici, koji smatraju da su im određena radna prava ograničena ili povrijeđena i sl., imaju mogućnost ista pokušati ostvariti kod svojeg poslodavca ako su prethodno ispunjene određene pretpostavke propisane ranije spomenutim mjerodavnim zakonskim odredbama. S druge strane, zakonodavac je propisao određene institute koje mogu koristiti poslodavci (*lockout*, zabrana organiziranja i poduzimanja štrajka i sl.), a u zaštiti svojih poslovnih interesa pod uvjetom ostvarenja određenih zakonskih pretpostavki.

Međutim, unatoč zakonskoj regulativi, postoji ipak određen broj sporova koji su rezultat nemogućnosti sukobljenih strana da na jedan od mogućih mirnih načina rješavanja sporova, o kojim je također ovdje bilo riječi, ipak riješe svoje sporove.

24. SUDSKA PRAKSA

U kontekstu svega dosad navedenog, u daljnjem dijelu ovog Priručnika daje se na uvid praksa i to kroz prizmu materije:

- A. oglednog postupka
- B. antidiskriminacijskog postupka
- C. radnih kolektivnih sporova

24.1. Ogledni postupak

1) VSRH, rješenje poslovni broj Gop 1/2023 od 15. siječnja 2024.

Iz prijedloga za pokretanje oglednog postupka proizlazi da se na Trgovačkom sudu u Zagrebu vode četiri postupka gdje se traži utvrđenje ništetnosti odluka skupštine trgovačkog društva i to u odnosu na različite skupštine istog društva. U navedenim postupcima još nisu donesene meritorne prvostupanjske odluke.

Po stavu revizijskog suda rješenje u svim tim postupcima ovisi o istom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni i za razvoj prava kroz sudsku praksu.

Iz odluka koje su bile priložene uz prijedlog slijedi da glede pitanja aktivne legitimacije nasljednika imatelja poslovnih udjela postoje različita pravna shvaćanja drugostupanjskog suda, tako je u odlukama Visoki trgovački sud Republike Hrvatske poslovni broj PŽ-4607/2022-2 od 14. studenog 2022., PŽ-220/2022-2 od 24. siječnja 2022., PŽ-5222/2021-2 od 5. studenog 2021. i PŽ-5988/2021-3 od 10. veljače 2022. smatrao da navedeni postupci koji se vodi pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu predstavljaju prethodno pitanje, odnosno da do odluke u tim postupcima tužiteljica nema još uvijek aktivnu legitimaciju već da je potencijalni nasljednik, a u odlukama istog suda, poslovni broj PŽ-4548/2022-2 od 8. studenog 2022., PŽ-3864/2021-3 od 10. kolovoza 2021., PŽ-1829/2022-2 od 19. svibnja 2022., PŽ-794/2023-2 od 14. ožujka 2023., PŽ-1830/2022-3 od 18. svibnja 2023., PŽ-330/2022-2 od 13. lipnja 2022. i PŽ-4480/2022-2 od 22. studenog 2022., navedeni sud smatra da tužiteljica ima aktivnu legitimaciju budući da je smrću ostavitelja i proglašenjem oporuke postala imatelj poslovnog udjela.

Stoga je postavljeno sljedeće pitanje:

„Postoji li nasljednik imatelj poslovnog udjela te time i aktivno legitimiran pobijati odluke skupštine društva, u trenutku ostaviteljeve smrti sukladno odredbi čl. 129. st. 1. Zakona o nasljeđivanju ili tek upisom u knjigu poslovnih udjela sukladno odredbi čl. 411. st. 1. i 2. ZTD-a, te je li na navedeno ima utjecaja činjenica da je pokrenut postupak pobijanja odnosno proglašenje ništetnim oporuke na temelju koje je postao oporučni nasljednik kao i činjenica da nije doneseno rješenje o nasljeđivanju iza ostavitelja?

Revizijski sud je vodeći računa da sud drugog stupnja o pravnim pitanjima ima različita pravna shvaćanja, da se u tim postupcima radi o činjeničnoj i pravnoj situaciji koja se može s obzirom na veliki broj trgovačkih društava gdje su fizičke osobe imao i dionica i upravljačkih prava ponoviti u budućnosti, da se radi o pitanjima o kojima ovisi poslovanje trgovačkih društava i zakonito donošenje odluka važnih za sama trgovačka društva, da je u takvim stvarima upravo zbog ovlasti skupština trgovačkih društava važno da postoji stabilno i jasno rješenje ovih pitanja vijeće ovog suda je rješenjem od 18. listopada 2023. u smislu odredbe čl. 502. Ij st. 2. ZPP-a odlučilo dopustiti prijedlog suda prvog stupnja.

Radi zauzimanja pravnog shvaćanja, sukladno odredbi čl. 502.m ZPP-a nužno je dovesti u vezu odgovarajuće odredbe Zakona o trgovačkim društvima („Narodne novine”, broj 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11-proč.tekst, 111/12, 125/11, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23 i 130/23 – dalje: ZTD) i to čl. 409. st.1., 411. st.1., 412, 417., Zakona o nasljeđivanju („Narodne novine”, broj 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19 – dalje: ZN) i to čl.3., 4.,5., 69., 70., 128., 141. i 200.

S obzirom na to doneseno je sljedeće pravno shvaćanje:

„Kada između nasljednika postoji spor o pravu na nasljedstvo ili veličini nasljednog dijela do utvrđenja koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima sunasljednici upravljaju i raspolažu svime što čini nasljedstvo po pravilima po kojima zajednički vlasnici upravljaju i raspolažu stvarima, osim onim što je povjereno na upravljanje izvršitelju oporuke ili skrbniku ostavine u smislu čl. 141. Zakona o nasljeđivanju i čl. 417. Zakona o trgovačkim društvima.

Svi sunasljednici do rješenja spora o pravu na nasljedstvo ili o veličini nasljednog dijela, stječu poslovne udjele sukladno odredbi čl. 411. st. 1. ili sukladno odredbi čl. 411. st. 2. ZTD-a trenutkom smrti ostavitelja.”

2) VSRH, rješenje poslovni broj Gop 1/2020 od 15. rujna 2020.

Rješenjem je odbijen prijedlog za rješavanje pravnih pitanja važnih za jedinstvenu primjenu prava podnesen od strane Općinskog suda u Osijeku poslovni broj P-20/2019.

Općinski sud u Osijeku je u svojem prijedlogu za pokretanje oglednog postupka naveo da se kod tog suda vodi 17 istovrsnih sporova u predmetima u kojim je tužitelj E. d.d., a tuženik L. ... te da je s obzirom na takav broj predmeta potrebno zauzeti pravna shvaćanja na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske u pogledu pitanja:

1. Uključuje li ugovoreno pokriće osnovnih rizika po polici potpunog kasko osiguranja prema čl. 17. Uvjeta za kasko osiguranje motornih vozila E. d.d. i pokriće rizika štete izravno prouzročene od divljači i domaćih životinja?

2. Stječe li osiguratelj aktivnu legitimaciju za regresnu tužbu kad rizik od štete izravno prouzročen od divljači koju je osiguratelj naknadio oštećeniku nije bio obuhvaćen osnovnim rizicima koji su pokriveni osiguranjem?

Uz prijedlog je dostavljen zapisnik sjednice sudaca i sudskih savjetnika Općinskog suda u Osijeku, od 30. siječnja 2020., u kojem je obrazloženo kako je potrebno pokretanje oglednog postupka budući da u ovom sudu postoje dvije različite odluke suda vezane uz navedena pravna pitanja.

Postupajući po navedenom prijedlogu, Vrhovni sud Republike Hrvatske je ocijenio da ne postoje pretpostavke za podnošenje prijedloga za rješavanje pravnog pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, i to u smislu odredbe čl. 502. j Zakona o parničnom postupku („Narodne novine” broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13, 43/13, 89/14, 70/19 – dalje: ZPP) u vezi s odredbom čl. 385. a st. 1. ZPP.

Ocjenjujući dopuštenost i ujedno osnovanost prijedloga u ovom predmetu, Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo je shvaćanje da je prijedlog neosnovan s obzirom na to da su konkretnim istovrsnim sporovima već donesene dvije prvostupanjske odluke protiv kojih stranke imaju mogućnost podnošenja redovnog pravnog lijeka pa s obzirom na tu činjenicu i okolnosti ne postoje pretpostavke za odlučivanje o prijedlogu s obzirom na to da su odluke prvostupanjskog suda podložne ispitivanju i ocjeni drugostupanjskog suda, a time i mogućnosti da se naknadno podnese prijedlog za dopuštenje revizije.

3) VSRH, rješenje poslovni broj Gop 2/2020 od 13. listopada 2020.

Rješenjem je odbijen prijedlog Trgovačkog suda u Zagrebu u predmetu, poslovni broj P-154/2020 od 24. rujna 2020., za ogledni postupak radi rješavanja pravnih pitanja važnih za jedinstvenu primjenu prava podnesen 24. rujna 2020. od strane Trgovačkog suda u Zagrebu u predmetu poslovni broj P-154/2020.

Trgovački sud u Zagrebu je u predmetu, poslovni broj P-154/2020, na prijedlog tužitelja GP-P., podnio prijedlog za rješavanje pitanja važnih za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni kako bi Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo pravno shvaćanje o tim pitanjima. U tom je prijedlogu naveo da se kod tog suda prema stanju u siječnju 2020. vode 43 istovrsna spora velike vrijednosti u predmetima u kojim su tužitelji razne općine i gradovi koji su vlasnici nekretnina (u ovom predmetu GP-P.), a tuženici su infrastrukturni operateri koji upotrebljavaju nekretnine za potrebe infrastrukturne mreže (u ovom predmetu HT dd Z.) te da se može očekivati i daljnji priliv istih predmeta jer se elektronička komunikacijska infrastruktura nalazi na području cijele Republike Hrvatske.

Uz prijedlog je dostavljen zapisnik sa sjednice sudaca i sudskih savjetnika Trgovačkog suda u Zagrebu od 10. veljače 2020. u kojem je obrazloženo radi čega je potrebno pokrenuti ogledni postupak. Naknadno je Trgovački sud u Zagrebu dostavio i popis od 42 istovjetna predmeta koji se nalaze pred Trgovačkim sudom u Zagrebu te popis 16 predmeta (od navedenih 42) u kojim je već donesena prvostupanjska presuda, a koja se povodom žalbe nalaze pred Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske.

Postupajući po navedenom prijedlogu, Vrhovni sud Republike Hrvatske ocijenio je da u ovom slučaju nisu ispunjene pretpostavke za podnošenje zahtjeva za rješavanje pravnog pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prijedloga prava u oglednom postupku, u smislu čl. 502.j. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine” broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 28/13, 43/13, 89/14, 70/19 – dalje: ZPP) u vezi s čl. 385. a sv. 1. ZPP-a.

Podnošenjem revizije koju je prethodno dopustio Vrhovni sud Republike Hrvatske u jednom od identičnih predmeta je po ocjeni tog suda postignuta svrha koja bi bila postignuta dopuštenjem oglednog postupka.

Tu se dodaje da Vrhovni sud Republike Hrvatske u parničnom postupku ostvaruje svoju ulogu propisanu odredbom čl. 119. sv. 1. Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine”, pročišćeni tekst, broj 85/10) time što osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni.

Dodaje se da se ustavna uloga Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kako je koncipirana odredbama ZPP-a, prvenstveno ostvaruje u postupcima po reviziji stranaka nakon što je već donesena odluka u prvom i drugom stupnju.

Samo se iznimno ta ustavna uloga ostvaruje u oglednom postupku kao svojevrsnom „skokovitom” institutu, po dopuštenju vijeća Vrhovnog suda Republike Hrvatske na prijedlog prvostupanjskog suda, u predmetima u kojim je održano pripremno ročište, ali nije rješenjem zaključen prethodni postupak (po čl. 292. st. 7. ZPP-a) i to ako su ispunjene pretpostavke iz čl. 502.k. sv. 1. ZPP-a.

Ogledni postupak ima svrhu omogućiti da se u situaciji koja je uzrokovala pokretanje velikog broja parnica prevenira dugotrajno odlučivanje u tri stupnja, tako da se već u ranoj fazi postupka pred prvostupanjskim sudom omogući da Vrhovni sud Republike Hrvatske riješi pravno pitanje u temama od javnog interesa i time otkloni dileme oko tumačenja zakona, a ujedno i spriječi priljev velikog broja žalbi i revizije.

No, u ovom slučaju po stavu Vrhovnog suda ogledni postupak nije svrsishodan.

Prema podacima koji su dostavljeni uz prijedlog u Trgovačkom sudu u Zagrebu zaprimljena su 42 istovjetna predmeta (prema stanju krajem siječnja 2020.), od kojih je u 16 predmeta već donesena prvostupanjska presuda, a ti se predmeti po žalbi tužitelja nalaze pred Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske.

Ovaj je sud također utvrdio da je u jednom od identičnih predmeta (P-36/18) po žalbi tužitelja već donesena presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj PŽ-4726/2018-3 od 3. prosinca 2019., da je u tom predmetu tužitelj već podnio prijedlog za dopuštanje revizije, a Vrhovni sud Republike Hrvatske je rješenjem, poslovni broj Revd-987/2020 od 30. lipnja 2020., dopustio reviziju te da će se kroz tu reviziju riješiti sporna pitanja zbog čega zaključuje da nije sasvim neophodno prihvatiti prijedlog za pokretanje ovog oglednog postupka.

4) VSRH, rješenje poslovni broj Gop 1/2021 od 3. studenog 2021.

Općinski je sud u Slavonskom Brodu, Stalna služba u Novoj Gradiški, podnio prijedlog za rješavanje pitanja važnih za osiguranje jedinstvene primjene prava u predmetu poslovni broj Pr-84/2020.

Polazeći od velikog broja tužbi u istim i/ili sličnim sporovima državnih službenika protiv poslodavca Republike Hrvatske, primjenom odredbe čl. 502. lj st. 4. ZPP, vijeće Vrhovnog suda Republike Hrvatske je, nakon što je ocijenjeno kako je potrebno zauzeti pravno shvaćanje o određenim pitanjima koje su stranke postavile u tom parničnom predmetu, donijelo rješenje poslovnog broja Gop-1-2021-5 od 11. kolovoza 2021., kojim je dopušten prijedlog za zauzimanje pravnog shvaćanja o pravnim pitanjima važnim za jedinstvenu primjenu prava te je dopušten prijedlog za zauzimanje pravnog shvaćanja.

Postavljena pitanja su glasila:

1) „(...) treba li izjednačiti osnovicu za obračun plaće u 2016. (u razdoblju od siječnja 2016. do siječnja 2017.) za državne službenike i namještenike s osnovicom javnih službenika s obzirom na odredbu čl. 6. Sporazuma o izmjenama i dopunama Sporazuma o osnovici za plaće u državnim službama od 23. prosinca 2016. godine, te odredbu čl. 9. st. 2. Izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike od 23. prosinca 2016., te s obzirom na ranije sklopljene Kolektivne ugovore između Vlade Republike Hrvatske i Sindikata javnih službi, te Sindikata državnih službenika i namještenika, zakonske i podzakonske akte kojima se određuje/određivala ista osnovica za obračun plaće u javnim i državnim službama?”

2) „(...) treba li primijeniti osnovicu za obračun plaće u iznosu od 5.415,37 kn u odnosu na državne službenike, neovisno o činjenici što je između sindikata i RH sklopljen Sporazum o izmjenama i dopunama Sporazuma o osnovici za plaće u državnim službama od 23. prosinca 2016., te na temelju toga potpisana Izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike od 23. prosinca 2016.?”

Parnica u kojoj su pravna pitanja postavljena vodila se povodom tužbe državnog službenika (u konkretnoj parnici tužitelj je policajac) protiv tuženice Republike Hrvatske, kao poslodavca, radi isplate razlike plaće / neisplaćene plaće i naknade plaće za godišnji odmor u razdoblju od siječnja 2016. do siječnja 2017. Tužbeni se zahtjevi temelje na tvrdnji da je tuženica/poslodavac tužitelju obračunavala plaću primjenom osnovice u iznosu od 5.108,84 kn dok tužitelj smatra da mu pripada pravo na obračun plaće primjenom osnovice u iznosu od 5.415,37 kn jer su za to ostvarene pretpostavke iz Sporazuma o izmjenama i dopunama Dodatka Sporazumu o osnovici za plaće u državnim službama od 23. ožujka 2009., sklopljenom 2. kolovoza 2012.

Vrhovni je sud odlučujući o ovom prijedlogu, a naročito vodeći računa o tome da tužitelj(i) pravo na obračun plaće primjenom osnovice u visini od 5.415,37 kn bruto vežu uz činjenicu da je takvo pravo sudskim odlukama priznato javnim službenicima, vijeće ovog suda ocijenio da rješenje ovog spora ovisi o odgovoru na postavljena pitanja.

U vezi toga se navodi da iako se oba postavljena pitanja u bitnom svode na isto, pravo državnih službenika zahtijevati isplatu plaće primjenom osnovice u visini od 5.415,37 kn bruto u razdoblju od siječnja 2016. do siječnja 2017., da je vijeće smatralo korisnim dopustiti prijedlog upravo u odnosu na navedena pitanja jer ona predstavljaju različite osnove (teze) na kojim tužitelji temelje zahtjeve za „izjednačavanjem” njihove osnovice sa sudskim odlukama priznatom osnovicom javnih službenika.

Za odgovor na postavljena pitanja, po ocjeni Vrhovnog suda bila je relevantna povijest pregovaranja između Vlade RH i reprezentativnih sindikata državnih službenika te Vlade RH i sindikata javnih službenika.

Uzimajući u obzir mjerodavne odredbe, Vrhovni sud RH daje odgovore na postavljena pitanja, koji glase:

1) Činjenica da su osnovice za obračun plaće državnih službenika i namještenika bile iste kao i osnovice za obračun plaće javnih službenika sve do sklapanja Sporazuma o izmjenama i dopunama Sporazuma o osnovici za plaće u državnim službama od 23. prosinca 2016. te Izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike od 23. prosinca 2016. ne predstavlja osnovan razlog za njihovo izjednačavanje u razdoblju nakon potpisivanja navedenih akata niti do izjednačavanja može doći pozivanjem na odredbu čl. 6. Sporazuma o izmjenama i dopunama Sporazuma o osnovici za plaće u državnim službama od 23. prosinca 2016. godine te odredbu čl. 9. st. 2. Izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike od 23. prosinca 2016.

2) Odgovor na drugo pitanje pretežito je sadržan u očitovanju na prvo dopušteno pitanje te se dodaje da se postavljeno pitanje svodi na pitanje treba li poštivati potpisani kolektivni ugovor (kako je kolektivno pregovaranje dobrovoljno, a prema odredbi čl. 194. Zakona o radu („Narodne novine” broj 93/14, 127/17, 98/19 – dalje ZOR)) kolektivni ugovor obvezuje stranke koje su ga sklopile i te sve osobe koje su u vrijeme sklapanja kolektivnog ugovora bile ili su naknadno postale članovi udruge koja je sklopila kolektivni ugovor.

Ujedno se dodaje da nakon što je između sindikata državnih službenika i RH sklopljen Sporazum o izmjenama i dopunama Sporazuma o osnovici za plaće u državnim službama od 23. prosinca 2016., te na temelju toga potpisana Izmjena i dopuna Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike od 23. prosinca 2016., kojom je za 2016. godinu utvrđena osnovica za obračun plaće u iznosu od 5.108,84 kn, plaća državnih službenika može se u razdoblju od siječnja 2016. do siječnja 2017. godine obračunavati samo primjenom osnovice u iznosu od 5.108,84 kn.

Napominje se također da institut oglednog postupka (čl. 502. i čl. 502. n ZPP-a) otvara mogućnost da se u većem broju već pokrenutih istovrsnih parničnih sporova (ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju) donese jedinstvena odluka u kojoj Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzima pravno shvaćanje o postavljenim pravnim pitanjima koja su važna za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, a o kojim ovisi rješenje tih sporova.

5) ŽS Varaždin, rješenje poslovni broj GŽ 46/2025 od 28. siječnja 2025.

Rješenjem je uvažena žalba tuženice, ukinuto prvostupanjsko rješenje kojim je određen prekid postupka do okončanja postupka koji se vodi kod Vrhovnog suda RH, poslovni broj Revd 729/2021, te je predmet vraćen sudu prvog stupnja na ponovni postupak.

Prvostupanjski je sud po prijedlogu tužitelja odredio prekid postupka do pravomoćnog okončanja postupka koji se pred Vrhovnim sudom vodi pod poslovnim brojem: Revd-729/2021, a u kojem je dopuštena revizija protiv presude Županijskog suda u Varaždinu, Stalne službe u Koprivnici, posl.br. GŽ-115/2020 od 17. rujna 2020., radi pravnog pitanja koje glasi: „Može li opstati ugovor o kreditu sklopljen između kreditne institucije kao vjerovnika i potrošača kao dužnika u slučaju kada sud utvrdi da su odredbe o parametrima promjenjivosti kamatne stope i o valutnoj klauzuli nepoštene i ništetne, sukladno čl. 324. Zakona o obveznim odnosima (NN br. 35/2005) i čl. 87. Zakona o zaštiti potrošača (NN br. 96/2003, 46/2007, 79/2007) i čl. 102. Zakona o zaštiti potrošača (NN br. 79/2007, 125/2007), ili je u tom slučaju riječ o ništetnom ugovoru u cjelini.”

Predmet je tog spora utvrđenje da je u cijelosti ništetan i bez pravnog učinka ugovor o kreditu kao i svi njegovi aneksi zaključeni između tužitelja i tuženice te slijedom takvog utvrđenja traži i isplatu iznosa od 89.796,19 EUR zajedno sa zakonskim zateznim kamatama od dana uplate tužitelja tuženici pa do isplate.

Sud prvog stupnja smatrao je da je postavljeno pitanje od odlučne važnosti za donošenje odluke u ovom postupku pa je donio rješenje o prekidu.

Drugostupanjski sud, vodi računa o čl. 213. ZPP-a, kao i o odredbama ZPP-a kojim je reguliran ogledni postupak i zaključuje da se u konkretnom slučaju u predmetu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj: Revd-729/2021, ne radi o oglednom postupku u postupku radi rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, već je u tom postupku sukladno članku 387. stavku 1. ZPP-a Vrhovni sud Republike Hrvatske odlučio o dopuštenosti revizije na temelju prijedloga za dopuštenje revizije tuženika Addiko bank d.d. Zagreb protiv presude Županijskog suda u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici poslovni broj GŽ-115/2020- 2 od 17. rujna 2020., radi pravnog pitanja kojeg prvostupanjski sud citira u točki 4. obrazloženja pobijanog rješenja.

Zbog tog razloga ukida rješenje suda prvog stupnja i vraća predmet na ponovni postupak.

6) ŽS Velika Gorica, rješenje poslovni broj GŽ 1300/2024 od 24. prosinca 2024.

Rješenjem je ukinuto prvostupanjsko rješenje, kojim je određen prekid postupka do okončanja postupka donošenja službenog pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH imaju li potrošači, koji su sklopili sporazum o konverziji kredita iz članka 19. c stavak 1. točka 6. ZIDZPK/15, nakon sklapanja takvog sporazuma pravo na povrat više plaćenih iznosa po osnovi nepoštenih i ništetnih ugovornih odredbi o

promjenljivoj kamatnoj stopi i valutnoj klauzuli ako bi postojala razlika između ukupnog iznosa koji bi im pripadalo zbog ništetnosti navedenih odredbi do dana izvršene konverzije i ukupnog iznosa koji je potrošačima banka uračunala prilikom izračuna konverzije kredita te je predmet vraćen na ponovni postupak.

Drugostupanjski sud međutim je zauzeo stav da kako Vrhovni sud RH ne odlučuje o pravnom odnosu tužiteljice i tuženika vezanom uz pitanje konverzije kredita, da nije bilo uvjeta za određivanje prekida postupka u smislu članka 213. stavak 1. točka 1. ZPP-a, a isto tako da nema uvjeta za određivanje prekida postupka nihi prema članku 213. stavak 2. točka 3. ZPP-a jer da se pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske ne vodi ogledni postupak u odnosu na pravno pitanje konverzije kredita primjenom članka 19. c stavak 1. točka 6. ZIDZPK-a.

7) ŽS Zadar, rješenje poslovni broj GŽ 365/2020 od 3. travnja 2020.

Rješenjem drugostupanjskog suda ukinuto je prvostupanjsko rješenje kojim je bio određen prekid postupka do odluke o prijedlogu za rješavanje pravnog pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava u predmetu Vrhovnog suda RH, broj Gos 1/2019., te je predmet vraćen na ponovni postupak.

Predmet je spora deklaratorni tužbeni zahtjev za utvrđenje ništetnosti dijela odredaba Ugovora o kreditu i kondemnatorne zahtjeve za isplatu iznosa, koje je tuženik uslijed ugovaranja ništetnih i nepoštenih odredaba Ugovora o kreditu, stekao bez osnove na teret tužiteljice, dakle onog što je stekao bez osnove do 30. rujna 2015., odnosno do dana sklapanja Aneksa Ugovora o kreditu.

S obzirom na pitanje koje je postavljeno u predmetu Gos 1/2019, drugostupanjski sud drži da je prvostupanjski sud pogrešno zaključio da odluka u ovom predmetu ovisi o zauzimanju pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH u navedenom predmetu.

Zato što će odlukom koju će Vrhovni sud RH donijeti u oglednoj presudi po postavljenom pravnom pitanju biti odgovoreno na pitanje mogu li korisnici kredita u švicarskim francima koji su kredite konvertirali u euro od banaka tražiti obeštećenje po osnovi promjene kamatne stope i tečaja u razdoblju do konverzije kredita.

U predmetnom slučaju da se ne radi o ugovornim odnosima koji su vezani uz postojanje Sporazuma o konverziji koji bi bio sklopljen sukladno odredbama Zakona o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju, već tužiteljica svojim tužbenim zahtjevom zahtijeva utvrđenje ništetnosti odredaba o promjenljivoj kamatnoj stopi i o valutnoj klauzuli, sadržanih u osnovnom ugovoru i isplatu stečenog bez osnove.

Stoga je drugostupanjski sud zaključio da u predmetnom slučaju ne postoje pretpostavke za postupanje po odredbi čl. 213. st. 2. toč. 3. ZPP-a pa ukida rješenje suda prvog stupnja i predmet vraća na ponovni postupak.

8) VTSRH, rješenje poslovni broj PŽ 1468/2024 od 10. travnja 2024.

Tom je odlukom uvažena žalba i ukinuto rješenje Trgovačkog suda u Zagrebu, poslovni broj P-1233/2023, kojim je prvostupanjski sud odredio prekid postupka do donošenja odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske u predmetu o pravima korisnika kredita konvertiranih u eura. Iz obrazloženja proizlazi da je tako sud odlučio primjenom odredbe čl. 213. sv. 2. t. 3. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine” broj: 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13, 70/19 i 80/22; dalje: ZPP) jer je smatrao da je odluka o pravima korisnika kredita pretvorenih u euro važna za jedinstvenu primjenu prava kao i razrješenje ovog spora.

U toj se odluci u bitnom navodi:

„U pravu je žalitelj kad navodi da pojedina odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske koju taj sud tek treba donijeti ne predstavlja prethodno pitanje zbog kojeg sud može odrediti prekid postupka, ali se žalitelju ukazuje da sudski postupak nije prekinut na temelju odredbe čl. 213. sv. 1. t. 1. ZPP-a. Međutim, zbog nedostatnog obrazloženja pobijane odluke ne može se ispitati pravilnost primjene odredbe čl. 213. sv. 2. t. 3. ZPP-a odnosno postupanje suda u konkretnoj situaciji bilo je od utjecaja na donošenje zakonitog i pravilnog rješenja o prekidu postupka.

8. Sukladno odredbi čl. 380. t. 3. ZPP-a valjalo je ukinuti pobijano rješenje i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovni postupak. U ponovnom postupku sud će utvrditi odlučne činjenice za primjenu odredbe čl. 213. sv. 2. t. 3. ZPP-a odnosno nastaviti s postupkom ako te pretpostavke nisu ispunjene, a prvostupanjskom sudu se ukazuje na nepravilno shvaćanje o značenju pojedine odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske koju taj sud tek treba donijeti kao prethodnog pitanja u ovoj parnici.“

24.2. Antidiskriminacijski postupci

1) VSRH, rješenje poslovni broj GŽ 9/2022 od 11. rujna 2023.

Rješenjem drugostupanjskog suda potvrđeno je rješenje suda prvog stupnja kojim je odbačena tužba za zaštitu od diskriminacije iz čl. 24. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine”, broj 85/08 i 112/12 – dalje: ZSD).

Naime, sud drugog stupnja navodi kako bi sud dopustio udružnu tužbu za suzbijanje diskriminacije, tužitelj mora učiniti vjerojatnim da je sporno postupanje tuženika diskriminiralo ili moglo diskriminirati veći broj osoba koje pripadaju određenoj skupini, a koja se može povezati s nekim od osnova diskriminacije iz čl. 1. sv. 1. ZSD-a. Također, dodaje da u odnosu na pripadnike te skupine tužitelj mora imati legitimni interes štititi njezino pravo pa je stoga potrebno dokazati da tužitelj upravo među svojim ciljevima ima zaštitu prava i interesa te skupine, odnosno da se bavi suzbijanjem diskriminacije općenito, a koja uključuje i zaštitu skupine o kojoj se u postupku radi.

Kako međutim tužitelj nije otklonio navedene nedostatke ni nakon što ga je sud prvog stupnja pozvao na to, potvrđuje pobijano rješenje.

2) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 12/2011 od 18. travnja 2012.

Presudom Vrhovnog suda potvrđena je presuda Županijskog suda u Zagrebu kojom su odbijeni tužbeni zahtjevi tužitelja koji glase:

„1. Utvrđuje se da je tuženik izjavama danim u dnevnim novinama „J.I.” od ... studenog 2010. u članku naslovljenom „Ni u mojoj reprezentaciji gayevi ne bi mogli igrati” kako homoseksualci ne bi igrali u njegovoj nogometnoj reprezentaciji navodeći „U mojoj reprezentaciji gayevi također ne bi igrali”.

2. Zabranjuje se tuženiku daljnje istupanje u medijima kojim isti na bilo koji način diskriminira osobe iste spolne orijentacije.

3. Nalaže se tuženiku da se javno putem medija ispriča radi davanja izjava iz točke 1. presude kojim je isti diskriminirao osobe iste spolne orijentacije navodeći kako homoseksualci ne bi igrali u njegovoj nogometnoj reprezentaciji te kako čovjeka gay orijentacije ne vidi kako ide glavom na kopačku, ali ga vidi kao baletana, tekstopisca, novinara, a koja se isprika ima u dnevnom listu „J.I.” sve u roku od 3 dana od donošenja presude Županijskog suda u Zagrebu i na trošak tuženika.

4. Nalaže se tuženiku da na svoj trošak objavi presudu Županijskog suda u Zagrebu u dnevnim novinama „J.I.” u roku od 3 dana od njezina donošenja.

5. Nalaže se tuženiku da podmiri tužiteljima ukupno prouzročeni trošak u roku od 7 dana pod prijetnjom ovrhe.”

Predmetna udružna tužba za zaštitu od diskriminacije po osnovi spolne orijentacije podnesena je na temelju odredbe čl. 24. sv. 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine”, broj 85/08 – dalje: ZSD).

U tužbi i tijekom prvostupanjskog postupka tužitelji tvrde da je tuženik izjavom danom u dnevnim novinama „J.I.” od ... studenog 2010. „U mojoj reprezentaciji gayevi također ne bi igrali. Ne vidim čovjeka gay reprezentacije kako ide glavom na kopačku ali ga vidim kao baletana, tekstopisca, novinara.” počinio diskriminaciju po osnovi spolne orijentacije te ističu već citirane tužbene zahtjeve.

U odnosu na temeljno sporno pitanje predstavlja li ta izjava diskriminatorsko postupanje koje bi opravdalo pružanje zatražene kolektivne antidiskriminacijske zaštite prvostupanjski, sud je zaključio da sporna izjava ne predstavlja izravnu diskriminaciju u smislu čl. 2. sv. 2. ZSD-a, već da je riječ o vrijednosnom sudu tuženika jer da ne postoji odluka, odnosno postupak, kojim je neka od osoba iste spolne orijentacije dovedena ili bi mogla biti dovedena u nepovoljni položaj od druge osobe te da tuženik, kao izvršni dopredsjednik NK „D.”, ne odlučuje tko će igrati u reprezentaciji pa da stoga nije niti mogao netko od osobe iste spolne orijentacije u nepovoljnijem položaju od druge osobe u usporednoj situaciji.

Drugostupanjski sud uzima u obzir čl. 1. st. 2. i 2. st. 1. ZSD-a te zaključuje da u konkretnom slučaju ne postoje okolnosti na temelju kojih bi se moglo osnovano zaključiti da je homoseksualcima na temelju spolne orijentacije bio onemogućen ili otežan pristup nogometnoj reprezentaciji, a posebno da bi to bila posljedica sporne tuženikove izjave odnosno da bi zbog te izjave osobe iste spolne orijentacije mogle biti stavljene u nepoželjniji položaj u odnosu na heteroseksualce.

Također navodi i sljedeće:

„Odluku o izboru igrača za nogometnu reprezentaciju donosi izbornik reprezentacije, a njegov cilj je sastaviti reprezentaciju od najboljih igrača izabranih isključivo na temelju njihove igračke kvalitete, a ne na temelju nečije krive pretpostavke o njihovim psihofizičkim sposobnostima, jer o njima ne ovisi samo uspješnost reprezentacije već i profesionalni ugled i afirmacija trenera, pa je neosnovana tvrdnja tužitelja o mogućnostima tuženikovog utjecaja na izbor igrača koji će igrati u reprezentaciji.

Stoga smatra da niti sporna izjava tuženika ne može predstavljati diskriminatorno postupanje u smislu odredbe čl. 2. sv. 1. ZSD-a.

S obzirom na okolnosti u kojima je tuženik dao spornu izjavu kao i njezin sadržaj, izjava se ne može smatrati niti poticanjem na diskriminaciju počinjenu s namjerom koja se prema čl. 4. sv. 1. ZSD-a smatra diskriminacijom u smislu čl. 1. istog Zakona.

Sporna tuženikova izjava ne može se smatrati niti uznemiravanjem u smislu odredbe čl. 3. sv. 1. ZSD koje predstavlja svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekim od osnova iz čl. 1. sv. 1. ovoga Zakona koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Pravno shvaćanje je drugostupanjskog suda da tuženikova tvrdnja da osobe istospolne orijentacije imaju sposobnosti biti baletan, tekstopisac, novinar, a ne i nogometaš koji „ide glavom na kopačku”, jer te osobe nisu uvredljive i uznemiravajuće u toj mjeri da kod njih uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Slijedom navedenog proizlazi da je prvostupanjski sud osnovano zaključio da u konkretnom slučaju nije riječ o diskriminaciji i sukladno tome pravilno primijenio materijalno pravo kada su antidiskriminacijske zahtjeve tužitelja ocijenjeni neosnovanim.”

3) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 41/2011 od 28. veljače 2012.

Drugostupanjskom je presudom djelomično preinačena presuda Županijskog suda u Zagrebu broj Pnz-8/10 te je suđeno:

„1. Utvrđuje se da je tuženik VM u intervjuu od 7. studenoga 2010. u dnevnim novinama „V. I.” na pitanje novinara bi li za hrvatsku selekciju mogao nastupiti igrač koji se deklarirao kao gay odgovorio: „...”, a na daljnje pitanje je li susreo takvog igrača u karijeri odgovorio: „...”, čime je potvrdio pravo na jednako postupanje, na temelju spolne orijentacije, u odnosu na osobe istospolne orijentacije.

2. Zabranjuje se tuženiku, kao predsjedniku Hrvatskog nogometnog saveza, svako buduće obeshrabrivanje i onemogućavanje osoba istospolne orijentacije za nastup za hrvatsku nogometnu reprezentaciju.

3. Nalaže se tuženiku da presudu kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje na svoj trošak objavi u medijima i to „V. I.” u roku od 15 dana.

U preostalom dijelu, a kojim je odbijen zahtjev tužitelja da se tuženiku naloži na prvoj sljedećoj nogometnoj utakmici hrvatske A reprezentacije koja će se igrati u Hrvatskoj o svojem trošku izradi četiri transparenta s natpisom „Stop LGBT diskriminaciji” ispisanim crnim velikim tiskanim slovima na bijelom podlozi dimenzija transparenta minimalno 2 x 15 metara, a njihovo postavljanje na nogometno igralište na način da budu vidljivi pod prijetnjom novčane kazne u visini 100.000,00 kn te je potvrđena prvostupanjska presuda.”

Predmet ovog spora je zahtjev tužitelja po udružnoj tužbi za zaštitu od diskriminacije, podnesene na temelju čl. 24. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine”, broj: 85/08 – dalje: ZSD), a kojom tužitelji kao udruge podnose tužbu protiv tuženika kao osobe koja je izjavama u intervjuu u novinama „V.I.” od 7. studenog 2010. potvrdila pravo na jednako postupanje većeg broja osoba koje pretežno pripadaju skupini čija prava oni štite.

Prvostupanjski sud odbio je takav zahtjev tužitelja kao neosnovan ocijenivši da tužitelji nisu učinili vjerojatnim da bi spornim izjavama tuženika osobe koje pripadaju skupini čija prava tužitelji štite bile stavljene ili mogle biti stavljene u nepoželjniji položaj od drugih osoba, dakle da bi bile diskriminirane u smislu odredbe čl. 2. sv. 1. ZSD-a.

Osim toga navodi i sljedeće:

„Izjave tuženika dane u intervjuu objavljenom u dnevnom listu „V. I.” od 7. studenoga 2010. i baš ona da dok je on predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza u hrvatskoj nogometnoj reprezentaciji sigurno ne može nastupiti igrač koji bi se deklarirao homoseksualcem, jasan je primjer izravne diskriminacije u smislu čl. 2. sv. 1. ZSD. Odnosno izjava tuženika da on u svojoj karijeri nije susreo takve igrače (misli se na deklarirane homoseksualce), jer na svu sreću nogomet igraju samo zdravi ljudi, jasan je primjer uznemiravanja s ciljem povrede dostojanstva, omalovažavanja i ponižavanja osoba koje su pripadnici te skupine ljudi, u smislu odredbe čl. 3. sv. 1. ZSD, a koje se prema stavku 3. tog članka izjednačuje sa diskriminacijom.

Ovakve izjave tuženika, bez obzira što su jedan datum kao odgovor na postavljeno pitanje novinara, nemaju značaj izraženog osobnog stava tuženika o osobi iste spolne orijentacije, a kako to prvostupanjski sud smatra, pošto niti su u tom smislu bila postavljena novinarska pitanja, a niti dani tuženikovi odgovori na njih. Tuženik je na postavljena pitanja odgovarao kao predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza i kao osoba koja s obzirom na svoju vlast i poziciju u Hrvatskom nogometnom savezu ali i u hrvatskom nogometu općenito ima značajan utjecaj na donošenje ključnih odluka glede tog športa, uključujući i pitanja koja se tiču hrvatske nogometne reprezentacije.

Prema čl. 20. sv. 1. u svezi s odredbom čl. 24. sv. 1. ZSD ako stranka u sudskom postupku tvrdi da je povrijeđeno njezino pravo na jednako postupanje prema odredbama tog zakona, dužna je učiniti vjerojatnim da je došlo do

diskriminacije. U tom slučaju teret dokazivanja da nije bilo diskriminacije leži na protivnoj strani.

U smislu citirane odredbe za stranku koja se poziva na diskriminaciju dovoljno je da učini vjerojatnim da je do diskriminacije došlo, u kojem slučaju na tuženu stranku (navodnog diskriminatora) prelazi teret dokazivanja da diskriminacije nema, te ako se ne dokaže sa stupnjem sigurnosti da diskriminacije nema, sud je dužan uzeti da je pravo na jednako postupanje povrijeđeno.

Sporne izjave tuženika jasni su izraz izravne diskriminacije, odnosno uznemiravanja osoba iste spolne orijentacije poduzetog s ciljem povrede njihovog dostojanstva, a koje uzrokuje za njih ponižavajuće i uvredljivo okruženje. U takvim okolnostima tužitelji su jesu učinili vjerojatnim da je došlo do diskriminacije skupine osoba, a čije kolektivne interese tužitelji štite u ovom postupku. Kako pak tuženik u postupku nije dokazao sa stupanjem sigurnosti da u njegovom postupanju nije bilo diskriminiranja, to se ima smatrati da je povrijeđeno pravo na jednako postupanje diskriminirane skupine, odnosno da je njihova diskriminacija dokazana.

Kod činjenice da je u ovom slučaju diskriminacija dokazana, a polazeći od prethodno citirane odredbe, ovaj sud je stoga prihvatio tužbeni zahtjev tužitelja u dijelu: kojim je traženo utvrđenje da je postupanjem tuženika povrijeđeno pravo na jednako postupanje u odnosu na osobe iste spolne orijentacije; kojim se zabranjuje tuženiku svako buduće obeshrabrivanje i onemogućavanje osoba iste spolne orijentacije da nastupaju za hrvatske nogometne reprezentacije; te kojim se nalaže tuženiku da presudu kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje o svom trošku objavi u medijima i to u „V. I.” u roku 15 dana.

Odbijen je međutim zahtjev tužitelja u dijelu kojim je traženo da se tuženiku kao predsjedniku Hrvatskog nogometnog saveza na prvoj sljedećoj nogometnoj utakmici hrvatske A reprezentacije koja će se igrati u Hrvatskoj o svom trošku izradi četiri transparenta s natpisom „Stoga LGBT diskriminacije” ispisanim crnim velikim tiskanim slovima na bijeloj podlozi na transparentnim dimenzijama minimalno 2 x 15 metara, odnosno da o svom trošku pribavi nosače za transparente, te ih o svom trošku postavi. uz nogometno igralište na način da budu vidljivi gledatelji pod prijetnjom izricanja novčane kazne u iznosu od 100.000,00 kn, jer ovaj sud ocjenjuje da takva radnja ne može imati pozitivan učinak posebno ne postići uklanjanje diskriminacije niti njezinih posljedica u odnosu na ciljanu skupinu. U pitanju je radnja koju ovaj sud ocjenjuje neprimjerenim ciljem koji se njome želi postići i vrijeme nepotrebno.

Stoga je u tom dijelu, odbijanjem žalbe tužitelja prvostupanjska presuda ostala neizmijenjena.”

4) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 10/2015 od 14. srpnja 2015.

Presudom drugostupanjskog suda potvrđena je presuda Županijskog suda u Zagrebu, poslovni broj Pnz-9/09-80, kojom je odbijen je tužbeni zahtjev tužitelja kojim je traženo utvrđenje:

„da je I. tuženica, vjeroučiteljica Osnovne škole BK u Z. – J. Ć. M., podučavanjem učenika ... razreda školske godine ... za vrijeme sata vjeronauka da su homoseksualci bolesni, potvrdila pravo na jednako postupanje, na osnovi spolne orijentacije, u odnosu na osobe homoseksualne spolne orijentacije, da je II. tuženica Osnovna škola BK podučavanjem i omogućavanjem podučavanja učenika ... razreda školske godine ... za vrijeme sata vjeronauka da je homoseksualna bolest i da su homoseksualci bolesni, te propuštanjem poduzimanja mjera radi zabrane takvog podučavanja učenika, potvrdila pravo na jednako postupanje na osnovi spolne orijentacije, u odnosu na osobe homoseksualne spolne orijentacije; zatraženo je da se I. tuženici vjeroučiteljici i II. tuženiku Osnovnoj školi BK zabrani svako buduće podučavanje učenika Osnovne škole BK na satovima vjeronauka, da je homoseksualna bolest i da su homoseksualci bolesni i naloži tuženicima da presudu kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje na svoj trošak objave u medijima i to u J. l. u roku od 15 dana.”

Predmetna udružna tužba za zaštitu od diskriminacije po osnovi spolne orijentacije podnesena je na temelju čl. 24. sv. 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine” broj 85/08 i 112/12 – dalje: ZSD).

U ovoj se odluci navodi i:

„U tužbi je tijekom prvostupanjskog postupka tužitelji tvrde da je I. tuženica podučavanjem učenika ... razreda školske godine ... za vrijeme sata vjeronauka u Osnovnoj školi BK da su homoseksualci bolesni povrijedili pravo na jednako postupanje na osnovi spolne orijentacije, odnosno osobe homoseksualne spolne orijentacije.

U odnosu na temeljno sporno pitanje je li postupanje I. tuženice predstavlja diskriminatorno postupanje koje bi opravdalo pružanje zatražene kolektivne antidiskriminacijske zaštite prvostupanjski sud je zaključio da I. tužena nije iznosila ono što tužitelj tužbom tvrdi glede naravi homoseksualnosti kao bolesti, anomalije i nastranosti, nego da se držala formulacije iz udžbenika „...”. Takav zaključak prvostupanjski sud izvodi iz sadržaja udžbenika i iskaza I. tužene i svjedoka roditelja djece nazočne nastave (osam svjedoka). Pri tome prvostupanjski sud također smatra da je I. tužena obradila temu spolnosti i homoseksualnosti na temelju udžbenika i Biblije, u skladu s naukom i poslanjem Katoličke crkve kako to zahtijevaju i vjerska doktrina, uvjerenje i ciljevi a što je prema čl. 9. sv. 2. toč. 5. ZSD iznimka o zabrani diskriminacije, s time da smatra kako u ovom slučaju i bez obzira na ekskupacijski razlog, diskriminacije nema.

Drugostupanjski sud smatra da u konkretnom slučaju, neovisno o karakteru upotrijebljenih formulacija u nastavi, ne može biti riječ o diskriminaciji u pojavnom obliku izravne niti neizravne diskriminacije u smislu čl. 2. sv. 1. i 2. ZSD. Ovo stoga što je malo navedenog oblika diskriminacije u stavljanju ili mogućnosti stavljanja u

nepovoljniji položaj od druge osobe u usporednoj situaciji, a po nekoj od osnova iz čl. 1. sv. 1. Zakona.

U konkretnom slučaju, utužena diskriminirajuća aktivnost isključivo se iscrpljivala u nastavi katoličkog vjeronauka u školi pri čemu je predmet konkretne nastave bila, pored ostaloga i analiza pojave homoseksualnosti. Tema je obrađena s gledišta vjerskog uvjerenja i moralnog učenja – sustava vrijednosti Katoličke crkve, prema kojem se homoseksualizam po svojoj biti protuprirodan oblik spolnosti „protivi se naravnom zakonu”, tretira kao grijeh i posljedično neprihvatljiv u sklopu tog vrijednosnog svjetonazorskog sustava, odnosno vjerskog uvjerenja. Vjeronaučna poduka kao izraz slobode vjeroispovijedi (čl. 40. Ustava Republike Hrvatske) po svojoj naravi nužno uključuje i slobodu iskazivanja vlastite vjeroispovijedi poučavanjem prema čl. 9. sv. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Narodne novine” broj, dodatak Međunarodni ugovori broj 18/97, 6/99 – pročišćeni tekst i 8/99 – ispravak). Konvencija je sastavni dio unutarnjeg hrvatskog pravnog poretka i po svojoj pravnoj snazi je iznad zakona (čl. 141. Ustava RH), pa tako i iznad ZSD. Vjeronaučna poduka, namijenjena je isključivo djeci roditelja koji sukladno vlastitom uvjerenju žele takav odgoj vlastitoj djeci. Zato ni načelno ne može predstavljati stavljanje u nepoželjniji položaj u smislu zakonske biti diskriminacije.

U ovom slučaju homoseksualnost nastavno obrađena s obzirom na njezinu različitost od heteroseksualnosti i učenika – konkretnim polaznicima katoličkog vjeronauka izloženo je stajalište o toj različitosti koja proizlazi iz vjerskih uvjerenja i dogmi, pa ne postoje usporedne situacije s obzirom na to da se ocjenjuje „stavljanje u nepovoljni položaj”. Ipak i po ocjeni Vrhovnog suda Republike Hrvatske takva bi nastavna aktivnost načelo mogla predstavljati uznemiravanje kao oblik diskriminacije (čl. 3. st. 1. ZSD) koja se svodi na neželjeno ponašanje uzrokovano nekom diskriminirajućom osnovom iz čl. 1. sv. 1. ZSD koje uzrokuje strah, neprijateljstvo, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Međutim, za ovaj je oblik diskriminacije bitno da ima za cilj ili da stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, što u konkretnom slučaju ne proizlazi iz provedenih dokaza. Ovdje je cilj obrada nastavne jedinice na satu vjeronauka, a nema ni osnove za zaključak o stvarnoj povredi dostojanstva jer je riječ o nastavi vjeronauka te tužitelj niti ne tvrdi da postoji konkretni oštećenik nego da udruženom tužbom traži posrednu i apstraktnu zaštitu.

Suprotno žalbenim prigovorima, prvostupanjski sud je pravilno primijenio materijalno pravo i to odredbu iz čl. 9. sv. 1. ZSD, kada je zaključio da utuženi postupci sve i da predstavljaju stavljanje u nepovoljni položaj odnosno uznemiravanje ne bi potpadali pod kvalifikaciju zabrane diskriminacije jer je u katalogu taksativno određenih iznimaka o diskriminaciji izrijekom propisano da se ne smatra diskriminacijom, stavljanje u nepovoljni položaj u slučaju koji je u vezi s djelovanjem u skladu s naukom i poslanjem crkve ako zahtijeva vjersku doktrinu, uvjerenje ili ciljeve.

Nije povrijeđeno ni načelo razmjernosti, jer su stajališta homoseksualnosti izložena u okviru nastavne jedinice koja baš određuje temu homoseksualnosti u okviru vjeronaučne nastave kao nastavnog predmeta namijenjenog samo onim učenicima čiji roditelji baš žele takvu poduku.

Slijedom navedenog proizlazi da je prvostupanjski sud osnovano zaključio da u konkretnom slučaju nije riječ o diskriminaciji i sukladno tome pravilno primijenio materijalno pravo kad su antidiskriminacijske zahtjeve tužitelja ocijenjeni neosnovanim.”

5) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 3/2021 od 16. siječnja 2024.

Presudom Vrhovnog suda potvrđena je prvostupanjska presuda kojom je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja kojim je traženo utvrđenje da je tuženik uznemiravao odnosno diskriminirao pripadnike katoličke, pravoslavne i židovske vjeroispovijesti objavama na svojem Facebook profilu, kako slijedi:

- 11. travnja 2020.: „Ok, zatvorite sve kafiće, jebeš tih par desetak tisuća konobara. Ok, i sve restorane zatvorite, jebeš kuhare. Ok, i sve ostale biznise zatvorite, marš, koji će nam kurac biti privatni sektor. Ali ako jednu stvar treba dopustiti, treba dopustiti da se par stotina neukih otočana prijavi neki kurac jer vjeruju da je židovski zombi koji je sam svoj otac prije dvije tisuće godina umro i živio da bi nam oprostio što je žena rebro pojela jabuku Prioriteti su prioriteti, ne treba se epidemije držati ko pijan plotu”;

- 14. travnja 2020.: „Ne kužim zašto se toliko ljudi naljutilo što sam napisao da je fiksijski lik Isus bio židovski zombi. Pa to je fakt, to nije uvreda. Prvo je umro, pa je oživio i na kraju došao po vaše mozgove. A da je u priči bio Židov valjda nije sporno. Problem je što ste neuki, pogledajte Walking Dead i pročitajte Bibliju i vidjet ćete da sam u pravu. Mir”;

- 14. travnja 2020.: „Dok su u pitanju vaši životi i životi maloumnika koji vas slijede, potpuno se slažem da je irelevantno živjeti ili ne. Dapače, društveno je korisno kad Darwin malo pročisti mulj. Problem je u tome što svojim praznovjermom i idiotizmom ubijate i ljude. Nema neke razlike ubijate li zbog svog primitivizma ljude eksplozivom ili koronom. Izbrisali ste i posljednju razliku između talibana i katolibana”;

- 17. travnja 2020.: „I Srbima stigao židovski zombi, pa svima u gubice trpaju istu žlicu. Evo čestitam svima koji s empatijom žale i glupe i praznovjerne – veći ste ljudi od mene. Ja se smijem i zazivam Darwina da dođe po svoje. Naravno, šteta kolateralnih žrtava, jer zbog ovakvih trpeza i ljudi”;

- 19. travnja 2020. komentirajući članak objavljen na portalu ... pod naslovom M.b.P. naredio održavanje mise s vjernicima u svim crkvama naveo: „Darwine, nikad nisi imao ovakvu priliku”;

- 24. travnja 2020.: „Kako je bog završio ovo s koronom, ostat će zabilježeno da je hrvatska vlast zabranila svima da rade i obrazuju se, a istovremeno dopustila okupljanje po vjerskim procesima i crkvama. Hrvatska je objelodanila prioritete: Praznovjerje i budalaštine ispred obrazovanja i ekonomije. Razlog više zašto propast katolibanistana i uhljebistana nije samo loša vijest”;

- 24. travnja 2020.: „Bore li se ovi katolibani protiv korone ili protiv nekatolika? Čekamo inkvizicijski stožer da zabrani pobačaje i naredi grupne molitve. Pa nije ministar vjerske policije otvorio crkve zato da bi vi nedjeljom išli u shopping, prljavi nevjernici, nego da molite Boga protiv korone”;

- 25. travnja 2020.: „Ako je itko imao dvojbenu agendu zastupa stožer i čime se zapravo bavi. Ovo više nema nikakve veze s koronom. Ovo je korištenje

epidemije da se od Hrvatske napravi katolifat. A kakvi ljudi koriste tuđu bolest, epidemiju i nesreću da proguraju svoju ideologiju? Samo najgori od najgorih, neljudi, zatucano praznovjerno ekstremističko smeće, katolibani”. Nadalje je tuženi zahtjev odbijen u dijelu kojim je traženo zabraniti tuženiku daljnje izjave i javne objave kojim se uznemiruje odnosno diskriminira vjernike katoličke, pravoslavne i židovske vjeroispovijesti, zatim u dijelu kojim je traženo naložiti tuženiku ispričati se pripadnicima katoličke, pravoslavne i židovske vjeroispovijesti zbog citiranih objava, kao i u dijelu kojim je tražena objava presude na internetskom portalu Index.hr i u dnevnim novinama Jutarnji list na trošak tuženika. Odlukom je o parničnom trošku sadržanom u točki II. izreke naloženo tužitelju nadoknaditi tuženiku trošak postupka u iznosu od 4.687,50 kuna (€) .

U obrazloženju sud navodi:

„Predmet je postupak zahtjeva po upravnoj tužbi za zaštitu od diskriminacije podnesenoj na temelju članka 24. Zakona o suzbijanju diskriminacije („Narodne novine” broj 85/08 i 112/12 - dalje: ZSD), koju podnosi tužitelj kao udruga protiv tuženika kao autora objave izjave na Facebook profilu, koji je zahtjev utemeljen na tvrdnji o postojanju diskriminacije pripadnika katoličke i pravoslavne crkve, vjeroispovijesti te Židova na temelju njihova etničkog i vjerskog identiteta.

Između stranaka nije sporno da je tuženik na svom Facebook profilu objavio naprijed navedene tekstove u vrijeme navedeno u tužbi i tužbenom zahtjevu. Sporno jesu li se ostvarile pretpostavke za zaštitu od diskriminacije u smislu odredbi ZSD.

U postupku provedenom pred sudom prvog stupnja utvrđeno je da su predmetne objave tuženika oglašene na njegovom Facebook profilu u okolnostima pandemije bolesti Covid19 (pandemija koronavirusa) i predstavljaju njegovu reakciju i kritički komentar na Odluku Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske, koji je u domaćim okvirima bio zadužen za planiranje širenja ove bolesti, a kojom je Odlukom dozvoljeno održavanje procesa na H., iako je u isto vrijeme Stožer svojim odlukama zabranio javna okupljanja. Povod objava su bile i izjave pojedinih predstavnika Katoličke crkve kojima su vjernici pozivani na prisustvovanje misnim slavljenjima, unatoč zabranama javnih okupljanja zbog pandemije.

U predmetno vrijeme početka pandemije, mediji su redovito pružali javnosti informacije o odlukama Stožera i životu ljudi u pandemijskim uvjetima, pa je tako utvrđeno da su na domaćim internetskim portalima, među ostalim, objavljeni članci: 9. travnja 2020. članak pod naslovom „Na H. se večeras održava procesija. Stožer im je dozvolio jer je to „stogodišnja tradicija” s tekstom: „Dogovoreno je da se dopusti održavanje procesa uz određene higijenske uvjete i distanciranje od pet metara..., „To je stogodišnja tradicija koja H. puno znači, a upisao ju je i UNESCO u svoj registar kulturnih dobara”, dana 10. travnja 2020. objavljen je članak s naslovom: „Evo novih snimki procesa na Hvaru: gužva, nema razmaka, zajedno hodaju starci i mala djeca”, dana 17. travnja 2020. članak pod naslovom: „U Srbiji održana misa, ljudi uzimali hostiju iz iste žlice i brisali se istom krpom”, dana 14. travnja 2020.: „Dekan splitskog KBF-a: Crkva nije Stožer, mise se moraju služiti po cijenu života”, dana 19. travnja 2020.: „M. biskup P. naredio održavanje misa s vjernicima u svim crkvama”, dana 6. travnja 2020.: „Fanatizam naših svećenika i vjernika ostaje

zdravstvena prijetnja cijelom društvu”, dana 5. travnja 2020.: „Vjernici su se okupili pred crkvom u S., župnik: Ja sam ih pozvao na misu”.

Sud je prvog stupnja ocijenio da sporne objave vrijeđaju vjerske osjećaje pripadnika katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti te židovskog naroda jer te kategorije građana tuženik naziva neukima, maloumnima, primitivnima, glupostima, zatucanima, praznovjernim ekstremističkim smećem, katolibanima, najgorima od neljudi, smatra da je irelevantno žive li ili ne, da svojim praznovjerjem i idiotizmom ubijaju ljude, da bi bilo društveno korisno da Darwin pročisti mulj. Prema ocjeni prvostupanjskog suda, naprijed citirani navodi predstavljaju uznemiravanje u smislu odredbe članka 3. stavka 1. ZSD, štoviše i govor mržnje prema osobama katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. Isto tako, i izraz „židovski zombi” je, u skladu s ocjenom suda prvog stupnja, uvredljiv za pripadnike židovskog naroda s obzirom na negativno značenje izraza zombi. Sveukupno gledano, sud prvog stupnja ocjenjuje da su navedene objave ispod svake granice dobrog ukusa i književne kvalitete, usmjerene na vrijeđanje i omalovažavanje pripadnika vjerskih zajednica koje ne sadrže samo kritiku rada Stožera civilne zaštite, već kao takve vrijeđaju vjerske osjećaje pripadnika katoličke, pravoslavne i židovske vjeroispovijesti.

Međutim, sama činjenica da se dio pripadnika katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti, te židovskog naroda mogao osjetiti uvrijeđeno ili poniženo te uznemireno zbog spornih objava tuženika ipak, prema ocjeni prvostupanjskog suda, nije dovoljna za ostvarenje diskriminacije jer diskriminacija mora imati i daljnja obilježja, a to je da ima za cilj ili da stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, što u konkretnom slučaju ne proizlazi iz rezultata dokazanog postupka. Tužitelj tužbi i tijekom postupka ne tvrdi da postoji konkretni oštećenik, niti navodi da bi pripadnici katoličke, pravoslavne i židovske vjeroispovijesti bili stavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe u usporednoj situaciji, radi čega nema ni osnove za zaključak o stvarnoj povredi osobe. U takvim je okolnostima ocijenjeno da sama činjenica da se dio pripadnika katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti, te židovskog naroda mogao osjetiti uvrijeđeno ili poniženo te uznemireno povodom spornih izjava, a bez ispunjenja daljnjih pretpostavki predviđenih odredbom članka 3. stavka 1. ZSD, ne predstavlja diskriminaciju u pojavnom obliku uznemiravanja. Stoga je sud prvog stupnja odbio tužbeni zahtjev.

Drugostupanjski sud smatra da bez osnove tužitelj osporava pravilnost primjene materijalnog prava kod prihvaćanja tužbenog zahtjeva.

Stajališta je da čl. 1. st. 2. i čl. 2. st. 1. ZSD-a, kao i obrazloženje Prijedloga ZSD-a, ukazuju da su zajednička obilježja obaju oblika diskriminacije razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje koje je utemeljeno na jednoj ili više osnova iz stavka 1. članka 1. ZSD kojima se otežava ili negira ravnopravno priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Dodaje se i sljedeće: „Imajući na umu sadržaj i pravni domašaj navedenih zakonskih odredaba, ovaj sud, postupajući kao drugostupanjski, ocjenjuje pravilnom ocjenom suda prvog stupnja da se u okolnostima konkretnog slučaja ne radi i ne može raditi ni o jednom pojavnom obliku diskriminacije zato što je u njihovom biti stavljanje ili mogućnost stavljanja u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji, odnosno u konkretnom slučaju ne može se zaključiti da su

pripadnici katoličke i pravoslavne crkve. vjeroispovijesti, kao ni Židovi na temelju etničkog i vjerskog identiteta stavljeni u nepovoljniji položaj od drugih osoba u usporednoj situaciji kao ni da je za to postojala mogućnost.

Ovakav je zaključak pravilan jer sporne objave tuženika, upravo suprotno, ukazuju na postojanje pozitivne diskriminacije pripadnika spomenutih kategorija koja se ogleda u stavljanju u povoljniji položaj pripadnika spomenutih šire vjerskih zajednica od cjelokupne ostale populacije u okolnostima borbe protiv bolesti koronavirusa pandemijskih razmjera. Naime, pandemija koronavirusom u vrijeme spornih objava nije bila samo prijetnja, već stvarna opasnost, njezini su se pojavnici oblici i posljedice odnosili na sve ljude, sve slojeve i kategorije društva, pandemija je ugrozila nastavak organiziranog života u cjelokupnoj društvenoj zajednici, mjere ograničavanja i planiranja širenja virusa imale su za cilj zaštitu javnog zdravlja svih ljudi u okolnostima izvanredne opasnosti. Spornim objavama tuženik, u bitnome, stoji ukazati i ukazuje na nepostojanje objektivnog i razumnog opravdanja za izuzimanje konkretnih vjerskih okupljanja iz ostalih ograničenja. Štoviše tu okolnost vidi kao ozbiljnu društvenu devijaciju koja ukazuje da ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između mjera koje kritiziraju, s jedne strane, i temeljnog cilja koji se mjerama ograničavanja u konkretnim izvanrednim okolnostima nastoji postići (zaštita javnog zdravlja), s druge strane, nalazeći pritom da razlike u tretmanu vjernika nisu opravdane.

U takvim okolnostima sporne objave nikako ne predstavljaju diskriminaciju jer nemaju obilježje stavljanja u nepovoljni položaj vjernika u odnosu na ostalu populaciju, već su usmjerene na potrebu ukidanja nejednakosti stvorenih kritiziranim odlukama. To usput tome što pojedini dijelovi spornih objava, posebno oni koji sadrže vulgarnost u odnosu na vjerske simbole, jesu podesni za opravdano vrijeđanje vjerskih osjećaja i, bez sumnje, ne predstavljaju poželjan ni društveno prihvatljiv način ponašanja ni izražavanja. Naime, jezik koji koristi tuženik u svom izražavanju u spornim objavama je grub, agresivan, neugodan, oštar, nemilosrdan i kao takav podesan za uznemiravanje. Ali ni takav način izražavanja nema za cilj niti predstavlja stvarnu povredu dostojanstva vjernika u okolnostima konkretnog slučaja, što znači da nema obilježja iz članka 3. stavka 1. ZSD da bi predstavljalo diskriminaciju, kako je to pravilno ocijenjeno i sud prvog stupnja.

Naime, uznemiravanje u smislu odredbe članka 3. ZSD, da bi moglo biti ocijenjeno diskriminacijom, mora biti poduzeto sa svrhom vrijeđanja, ponižavajućeg, neprijateljskog ili prijetjećeg odnosa i motivirano zabranjenim osnovama diskriminacije. Navodi oglašeni u spornim objavama tuženika nemaju takvu svrhu jer naprijed opisanim okolnostima u kojima su dani imaju za cilj ukazati da razlozi zaštite javnog zdravlja u pandemijskim prilikama pretežu pred ostalim legitimnim pravima građana. Stoga je zaključak prvostupanjskog suda o neosnovanosti tužbenog zahtjeva rezultat pravilne primjene materijalnog prava.”

24.3. Kolektivni radni sporovi

Kad se analizira sudska praksa kroz odredbe ZR-a koje reguliraju ovu materiju, točnije metode rješavanja kolektivnih radnih sporova, može se zaključiti da u praksi najviše prijepora se javlja u odnosu na pretpostavke za **(ne)zakonitost štrajka**.

Stoga će se u nastavku dati uvid u neke odluke Vrhovnog suda kao drugostupanjskog suda u parnicama koje su se vodile povodom tužbi za utvrđenje da je štrajk nezakonit gdje je dakle bilo sporno jesu li bile ispunjene pretpostavke za zakonitost štrajka koji se organizirao i najavljivao i to u situacijama:

- 1) kad je bilo sporno je li prije početka štrajka bio proveden postupak mirenja kao pretpostavka dopuštenosti štrajka,
- 2) kad je štrajk bio najavljen jer tužitelj nije pristao na nastavak pregovora oko sklapanja kolektivnog ugovora,
- 3) kad je razlog štrajka bilo nezadovoljstvo državnih službenika i namještenika u tijelima sudbene vlasti i državnom odvjetništvu visinom plaća i zahtijeva se njihovo povećanje,
- 4) kad su kao razlozi štrajka navedeni nemogućnost postizanja dogovora oko sklapanja KU na razini tužitelja, potreba usklađenja s odredbama Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, donošenje Pravilnika, kojim tužitelj regulira prava i obveze radnika, a na temelju kojih da plaća radnika nije određena kao ni radna mjesta radnika,
- 5) kad su razlozi štrajka: a) neprovođenje odredaba ZR-a i KU-a koje utvrđuju obveze poslodavca prije i nakon primopredaje poduzeća koncesionaru koji provodi Ugovor o koncesiji Z.O.Z., b) odustajanje poslodavca od sklapanja sporazuma ili provođenja postupka dogovorenih tijekom pregovora kroz povjerenstva i radne grupe, c) nezadovoljstvo postupcima nadležnog ministarstva,
- 6) kad je sporno može li propuštanje mogućnosti iznalaženja rješenja u postupku mirenja i nedefiniranje sadržaja KU predstavljati razlog za zakoniti štrajk,
- 7) kad je sporno je li početak štrajka preuranjen s obzirom na postupanje tužitelja kao poslodavca.

Radi se o sljedećim odlukama:

1) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 9/2001 od 15. svibnja 2001.

Prvostupanjski je sud udovoljio zahtjevu tužitelja te je zabranio organiziranje i poduzimanje štrajka kojeg je za radnike organizirao tuženik s početkom 5. travnja 2001. u prostorijama tužitelja.

Sud je utvrdio da je tuženik organizirao i poveo ovaj štrajk, da isti nije prestao do zaključenja glavne rasprave, da je 30. ožujka 2001. isti najavio tužitelju kao poslodavcu, a kao razlog štrajka da je naveo:

- neisplatu plaće za drugi obračunski mjesec, neredovite plaće tijekom dugog vremenskog razdoblja, isplatu plaće u iznosima koji nisu u skladu s

- kolektivnim ugovorom i postojećom sistematizacijom radnih mjesta kod tužitelja,
- neobjavljivanje početka pregovora sa strateškim partnerom za privatizaciju tužitelja od strane predstavnika vlasnika tužitelja.

Osim toga sud utvrđuje da je u najavi štrajka dana suglasnost da se za vrijeme organiziranja štrajka poslovi „sigurnosnih razloga” ne smiju prekidati, da je štrajk počeo prije okončanja postupka mirenja koji je trebao početi 5. travnja 2001.

Prvostupanjski sud neobjavljivanje početka pregovora sa strateškim partnerom za privatizaciju tužitelja BP od strane predstavnika vlasnika tužitelja nije opravdan razlog za dopuštenost štrajka te je zaključio da taj štrajk nije dopušten i prihvatio zahtjev tužitelja.

Drugostupanjski je sud prihvatio razloge suda prvog stupnja te kako je predmetni štrajk počeo prije okončanja postupka mirenja (čl. 210. st.3. ZR-a) smatrao je da je štrajk započet protivno zakonu pa da su ostvarene pretpostavke za njegovu zabranu.

Pravno irelevantnim smatra navod tuženika da je najavu štrajka uputio i Županijskom uredu za rad, zdravstvo i socijalnu skrb Županije s. kao i to da je kolektivni ugovor što su ga stranke sklopile u ožujku 2000. godine sklopljen na vrijeme od godinu dana.

2) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 26/2017 od 20. prosinca 2017.

Presudom suda prvog stupnja prihvaćen je tužbeni zahtjev tužitelja, utvrđeno je da je nezakonit štrajk najavljen tužitelju od strane tuženika dopisom od 7. studenog 2017. s početkom 1. prosinca 2017. i s trajanjem do ispunjenja zahtjeva koji će se provoditi na način da se svakodobno, u vremenu od 6:00 do 9:00 sati te u vremenu od 14:00 do 17:00 sati, zaustave sve radnje u svim kolodvorima na području RH te je zabranjeno tuženiku organiziranje najavljenog štrajka.

Sud je temeljem provedenog postupka utvrdio da su pregovori u kojim je pored druga dva reprezentativna sindikata, sudjelovao i tuženik, okončani sklapanjem Sporazuma o sadržaju kolektivnog ugovora u postupku mirenja vezanog uz najavu štrajka od strane druga dva sindikata koji zajedno imaju potrebnu većinu za sklapanje kolektivnog ugovora. Kako je utvrđeno da je štrajk najavljen zato što tužitelj nije pristao na nastavak pregovora oko sklapanja kolektivnog ugovora, glede kojeg pregovori nisu opće vođeni, sud je zaključio da nisu bile ispunjene pretpostavke za štrajk propisano čl. 205. st. 2. ZR-a.

Također, sud prvog stupnja uvažava i čl. 26. st.1. Zakona o reprezentativnosti udruga poslodavaca i sindikata („Narodne novine” broj 93/2014, 26/2015, dalje: ZRUPS-a) te zaključuje da štrajk kojem je cilj prisiliti poslodavca na sklapanje kolektivnog ugovora nije zakonit kad poslodavac takav zahtjev ne može ispuniti jer je ograničenje za sklapanje kolektivnog ugovora tuženiku kao sindikatu koji samostalno nema više od 50 % radnika članova od ukupno sindikalno organiziranih radnika

propisao sam zakon, dok druga dva sindikata obvezuje kolektivni ugovora bez predviđene mogućnosti otkazivanja.

Drugostupanjski je sud prihvatio obrazloženje suda prvog stupnja te dodao da zakonodavac može, radi održavanja stabilnosti sustava kolektivnih radnih odnosa i očuvanja socijalnog mira, ograničiti pravo na štrajk, no da takva ograničenja moraju biti jasna, transparentna i unaprijed određena te moraju biti razmjerna kako ostvarenju cilja i svrhe prava na štrajk, tako i očuvanja stabilnosti sustava kolektivnih radnih odnosa. S obzirom na čl. 26. st.1. ZRUPS-a, drugostupanjski sud smatra da organiziranje štrajka radi sklapanja ili izmjene kolektivnog ugovora od strane onih sindikata koji nemaju većinu propisanu tom odredbom, da se ukazuje nedopuštenim i nezakonitim jer da oni ne mogu biti stranke kolektivnog ugovora. U protivnom sud smatra da kad bi za vrijeme važenja kolektivnog ugovora, onaj sindikat koji nema 50 % sindikalnog članstva mogao otvoriti kolektivne pregovore da bi to značajno destabiliziralo sustav kolektivnog pregovaranja i kolektivnih ugovora pa da poslodavci ne bi imali interesa za sklapanje takvih ugovora kao jamstva stabilnosti (socijalnog mira) za vrijeme njihova važenja.

4) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 6/2023 od 19. lipnja 2023.

Prvostupanjski sud odbija tužbeni zahtjev kojim se tražilo da se utvrdi da je nezakonit štrajk koji je organizirao i najavio Sindikat državnih i lokalnih službenika i namještenika RH s početkom 5. lipnja 2023. do ispunjenja zahtjeva koje je tuženik postavio tužitelju u postupku mirenja.

Pritom sud utvrđuje da je tuženik bio ovlašten organizirati ovaj štrajk sukladno odredbama Ustava RH koje uređuju institut štrajka, Zakona o državnim službenicima i namještenicima („Narodne novine” broj 92/2005 i dr., dalje: ZDS-a), odredbama Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenika („Narodne novine” broj 56/2022 i dr.). Nadalje, smatra da se ne bi radilo o štrajku u smislu čl. 205. st. 2. ZR-a, već u smislu čl. 205. st. 1. ZR-a jer je razlog štrajka nezadovoljstvo državnih službenika i namještenika u tijelima sudbene vlasti i državnom odvjetništvu visinom plaća i zahtijeva se njihovo povećanje. S obzirom na čl. 55. Ustava, čl. 7. st. 1. i 90. ZR-a, čl. 10. st. 1. ZDS-a te čl. 205. st. 1. ZR-a utvrđuje da sindikat koji organizira štrajk u navedene svrhe ne mora biti utvrđena reprezentativnost jer da je ista potrebna samo ako se radi o štrajku iz čl. 205. st. 2. ZR-a.

Nadalje je prvostupanjski sud zauzeo stav da je u konkretnom slučaju štrajk dopušten i da su njegovi ciljevi zakoniti i dopušteni te u vezi toga navodi u bitnom da svako ograničenje ustavnog prava na štrajk mora biti jasno propisano i da se to ne može ograničavati posredno i kroz djelomično tumačenje propisa svrhu kojih nije regulirana materija štrajka. Okolnost što je plaća državnih službenika i namještenika regulirana zakonom, po ocjeni prvostupanjskog suda, ne znači nemogućnost štrajka radi povećanja plaće nastojeći na taj način i takvom akcijom prisiliti izvršnu i zakonodavnu vlast na izmjenu tih propisa. U protivnom po stavu suda bi tužitelj bio u povoljnijem položaju od ostalih poslodavaca jer ne bi bio izložen riziku da u slučaju nezadovoljstva državnih službenika i namještenika zbog visine plaće bude organiziran štrajk.

Drugostupanjski sud prihvaća stajalište suda prvog stupnja i dodaje da kako nije donesen poseban zakon koji bi na bilo koji način i u bilo kojem pogledu ograničio ili na drukčiji način normirao mogućnost štrajka državnih službenika i namještenika pa sukladno tome je štrajk dopušten i moguć i u odnosu na cilj koji se odnosi na povišenje mjesta radi ostvarenja prava na zaradu kojom zaposlenik može sebi i obitelji osigurati slobodan i dostojanstven život (čl. 55. st. 1. Ustava).

5) VSRH, presuda poslovni broj Gž 7/2023 od 27. lipnja 2023.

Prvostupanjski sud odbija tužbeni zahtjev na utvrđenje da je nezakonit štrajk koji tuženik organizira i koji je najavljen za 12. lipnja 2023. do ispunjenja štrajkaških zahtjeva, na zabranu organiziranja i provođenja tog štrajka.

Sud utvrđuje u bitnom:

- da je tuženik 9. svibnja 2023. pokrenuo inicijativu za početak pregovora o sklapanju KU-a na razini poslodavca-tužitelja, koji je nužan zbog povećanja troškova života i usklađenja KU s odredbama Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a,
- da tužitelj nije pristupio kolektivnim pregovorima, već je donio Pravilnik o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova društva koji je stupio na snagu 2. lipnja 2023. i Pravilnik o radu koji je stupio na snagu 6. lipnja 2023. čime je regulirao prava i obveze radnika,
- da postupak mirenja nije uspio jer tužitelj nije bio voljan pristupiti kolektivnim pregovorima o zaključenju KU,
- da je tuženik najavio štrajk 7. lipnja 2023. za 12. lipnja 2023. te mjesto i vrijeme početka štrajka,,
- kao razlozi štrajka da su navedeni nemogućnost postizanja dogovora oko sklapanja KU na razini tužitelja, potreba usklađenja s odredbama Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, donošenje spomenutih Pravilnika, kojim da tužitelj regulira prava i obveze radnika, a na temelju kojih da plaća radnika nije određena kao ni radna mjesta radnika.

Shodno tome, prvostupanjski sud utvrđuje da su ispunjeni formalni uvjeti za štrajk, da razlozi zbog kojih je štrajk najavljen predstavljaju razloge zbog kojih je štrajk dopušten pa odbija tužbeni zahtjev zaključivši da je pravo na štrajk propisano čl. 205. st. 1. i 2. ZR-a („Narodne novine” broj 94/2014 i dr.) koje omogućuju pravo na štrajk i u slučaju spora o sklapanju, izmjeni ili obnovi kolektivnog ugovora kao i u slučaju promicanja gospodarskih i socijalnih interesa članova sindikata.

Drugostupanjski je sud prihvatio tumačenje suda u odnosu na prvi razlog zbog kojeg su tuženici najavili štrajk (tužitelj nakon što je pokrenut postupak pregovaranja radi sklapanja KU, odbio je o tome pregovarati s tuženikom).

U odnosu na drugi razlog zbog kojeg je bio najavljen štrajk, sud drugog stupnja drži pogrešnim shvaćanje prvostupanjskog suda, da bi donošenje ranije spomenutih akata bilo razlog za štrajk jer da nezadovoljstvo donošenjem i sadržajem tih akata i osporavanjem istih se ostvaruje u posebnom postupku i ne može biti predmet kolektivnog pregovaranja. Kako je bila ispunjena jedna zakonska pretpostavka iz čl. 205. ZR-a za zakonitost štrajka (sklapanje novog KU), sud smatra da drugi razlog koji se odnosi na spomenute Pravilnike i njihovu neusklađenost s čl.

90. b. ZR-a ne utječe na zakonitost štrajka jer je jedna pretpostavka dovoljna da bi štrajk bio zakonit.

6) VSRH, presuda poslovni broj Gž 32/2013 od 16. prosinca 2013.

Sud prvog stupnja udovoljio je tužbenim zahtjevima kojim se tražilo da se utvrdi da je nezakonit štrajk koji su organizirali i najavili tuženici do stjecanja uvjeta za okončanje štrajka; da se zabrani tuženicima daljnje provođenje ovog štrajka.

U postupku je u bitnom sud utvrdio:

- da su svi tužitelji s tuženicima 2.12.2011. potpisali pročišćene tekstove KU,
- da su se čl. 11. st. 3. KU tužitelji – poslodavci obvezali prije davanja poslovanja ili društva u najam, odnosno drugi ugovorni oblik, s tuženicima sklopiti sporazum kojim će u skladu s industrijskim odnosim ugovoriti zaštitu radnika na 5 godina i to radnicima koji prelaze novom poslodavcu da im se nastavi radi odnos i da ne može biti kod tog poslodavca proglašen viškom, da ugovori o radu, radnim uvjetima, plaća i sva ostala prava iz ugovora, kao ni ukupni standard rada i Z.I.Z. d.o.o. radniku koji prelazi na rad kod novog poslodavca ničim ne smije biti umanjen,
- da je prema čl. 11. st. 5. KU poslodavac odnosno davatelj koncesije dužan koncesijskim ugovorom utvrditi obvezi poslodavca na primjenu KU, za njegovo trgovačko društvo i njegove pravne sljednike,
- da prema čl. 157. st. 1. KU sindikati potpisnici tog ugovora preuzimaju obvezu suzdržavanja od štrajka za vrijeme važenja KU u svim pitanjima koja su njime uređena uz uvjet urednog ispunjenja njegovih odredaba, da ugovorne stranke mogu tužbom pred nadležnim sudom zahtijevati zaštitu prava iz ugovora u slučaju nepridržavanja preuzetih obveza ili u slučaju neisplate plaćanja, da sindikati mogu najaviti i provesti štrajk,
- da je provedeno mirenje, ali nije uspjelo,
- da su tuženici najavili štrajk 18.11.2013. u kojem su naveli razloge štrajka,
- da su tuženici najavili mjesto, dan i vrijeme početka štrajka.

Sukladno tome, prvostupanjski sud zaključuje da su bili ispunjeni formalni uvjeti za štrajk, ali da razlog zbog kojeg je bio najavljen, nije razlog zbog kojeg je štrajk dopušten.

Drugostupanjski sud upire na čl. 269. st. 1. ZR-a („Narodne novine” broj 149/2009 i dr.) te smatra da je iz iste vidljivo da je štrajk dopušten samo u vezi s kolektivnim interesnim radnim sporovima gdje je predmet spora interesni sukob o pitanju koje nije pravno uređeno, kao i u pravnim sporovima o isplati plaća ili naknadama plaća pa da iz tog proizlazi da štrajk nije dopušten kad mu je cilj iznuđivanje ustupaka u individualnim radnim sporovima, dakle u sporovima o ostvarivanju i zaštiti individualnim pravima radnika iz radnog odnosa kao ni u vezi s ostalim kolektivnim pravnim radnim sporovima.

Sud drugog stupnja prihvaća stajalište prvostupanjskog suda da razlozi koje tuženici navode kao razloge za štrajk: 1) neprovođenje odredaba ZR-a i KU-a koje utvrđuju obveze poslodavca prije i nakon primopredaje poduzeća koncesionaru koji provodi Ugovor o koncesiji Z.O.Z., 2) odustajanje poslodavca od sklapanja sporazuma ili provođenja postupka dogovorenih tijekom pregovora kroz povjerenstva i radne grupe, predstavljaju pravni spor i da u smislu čl. 268. ZR-a, stranke

kolektivnog ugovora mogu tužbom pred nadležnim sudom zahtijevati zaštitu prava iz kolektivnog ugovora i na zaštitu prava zbog povrede odredaba ZR-a.

U odnosu na treći razlog tuženika za štrajk – nezadovoljstvo postupcima nadležnog ministarstva, ističe se da su tuženici isticali u ovom postupku zahtjeve prema poslodavcu, da ovdje nije riječ o štrajku solidarnosti jer da je za to potrebno da postoji neki drugi primarni štrajk kojem se sudionici štrajka solidarnosti pridružuju. Budući da u slučaju kad je donošenje podzakonskih akata ili sporazuma bilo ugovoreno, stranka kolektivnog ugovora ima pravo tužbom pred nadležnim sudom zahtijevati zaštitu prava uz kolektivnog ugovora, a radu tih pitanja štrajk nije dopušten pa drugostupanjski sud potvrđuje presudu suda prvog stupnja.

7) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 20/2014 od 18. srpnja 2014.

Prvostupanjski sud odbija tužbeni zahtjev za utvrđenje da je nezakoniti štrajk koji je tuženik najavio za 16., 17. i 18. travnja 2014.

Sud u postupku utvrđuje:

- da je tuženik najavio štrajk 10. travnja 2014.,
- da je KU potpisan od strane Sindikata strojovođa, a ne od strane Sindikata željezničara,
- da je postupak mirenja neuspješno okončan 16. travnja 2014. u 17:24 sata, a da je štrajk službeno počeo istog dana u 17:30 sati,
- da je prijedlog I. Aneksa KU od 25. ožujka 2014. podnio tuženik.

Temeljem toga sud prvog stupnja zaključuje da je poduzimanje ovog štrajka u skladu s odredbama ZR-a jer da je tuženi postupio po čl. 269. st. 2. do 5. ZR-a, da je svrha štrajka promicanje i zaštita gospodarskih i socijalnih interesa članova Sindikata tuženika jer da je riječ o kolektivnom interesnom sporu.

Drugostupanjski sud prihvaća ova utvrđenja te se dodatno poziva i na čl. 256., 265., 281. st. 1. ZR-a. Ujedno, dodaje da je pravi smisao i svrha štrajka pravo i mogućnost sindikata da sredstvima pritiska štiti i promiče interese svojih članova, posebno prilikom kolektivnog pregovaranja, da to znači pregovarati u cilju sklapanja KU pa da propuštanje mogućnosti iznalaženja rješenja u postupku mirenja i nedefiniranje sadržaja KU opravdava poduzimanje štrajka.

Napominje da je u postupku utvrđeno da u pregovorima pojedine odredbe KU nisu usaglašene, da je tužitelj odbio prijedlog tuženika o nekim izmjenama i dopunama KU, da je i predstavnik sindikata odbio potpisati novi KU te da se ne može tuženom sindikatu uskratiti da se na zakonom propisan način vrši pritisak na poslodavca radi postizanja rješenja u cilju promicanja i zaštite gospodarskih i socijalnih interesa njegovih članova.

Zbog toga drugostupanjski sud smatra da je sud prvog stupnja pravilno ocijenio da je štrajk zakonit, da organiziranje poduzimanja štrajka u ovom slučaju nije bilo nezakonito pa potvrđuje presudu.

8) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 7/2011 od 28. travnja 2011.

Prvostupanjskom presudom je prihvaćen tužbeni zahtjev tužitelja te je utvrđen nezakonitim „štrajk upozorenja” kojeg je organizirao i proveo tuženik 21. veljače 2011. u poslovnim prostorijama tužitelja, dok je odbijen dio tužbenog zahtjeva tužitelja kojim je tražio da se tuženiku zabrani poduzimanje daljnjih aktivnosti koje se tiču organiziranja i provođenja nezakonitog štrajka te da mu se naloži organiziranje normalnog procesa rada kod tužitelja.

Temeljem provedenih dokaza sud prvog stupnja utvrđuje:

- da su stranke sklopile Sporazum 15. prosinca 2010. kojim je utvrđeno da će se plaća isplaćivati do 20.-og u mjesecu za prethodni mjesec,
- da su stranke sklopile Sporazum 28. siječnja 2011. kojim su se dogovorile da će se plaća za prosinac 2010. isplatiti najkasnije do 4. veljače 2011., a plaće za siječanj i sljedeći mjesec najkasnije do 20.-og u mjesecu za prethodni mjesec te da u slučaju povrede tog Sporazuma tuženik ima prava nastaviti industrijsku akciju započetu 28. siječnja 2011.,
- da je tužitelj prekršio Sporazum od 28. siječnja 2011., nakon čega je tuženik upozorio tužitelja da će u slučaju kršenja odredbi tog Sporazuma organizirati štrajkove temeljem odluke do 31. siječnja 2011.,
- da je tuženik donio 21. veljače 2011. odluku o organiziranju štrajka te je istog dana i organiziran štrajk u trajanju od 1 sata,
- da se tužitelj Odlukom od 8. ožujka 2011. obvezao da će do 11. ožujka 2011. isplatiti 500,00 kn plaće za siječanj 2011., a ostatak do 21. ožujka 2011.

Sukladno tome, sud prvog stupnja smatra da je štrajk do 21. veljače 2011. bio nezakonit jer je bio preuranjen odnosno održao se odmah prvi dan po dospelu plaće za siječanj 2011. te da se upozorenje tuženika od 31. siječnja 2011. ne može smatrati najavom štrajka u smislu čl. 269. st. 2. Zakona o radu („Narodne novine” broj 149/2009).

Zbog prethodno navedenog, drugostupanjski sud smatra pogrešnim zaključak suda prvog stupnja te ukazuje na čl. 269. st. 2. i 5. ZR-a te shodno tome smatra da je u ovom slučaju postojao zakonski razlog za organiziranje štrajka u smislu čl. 269. st. 1. ZR-a jer tužitelj nije radnicima isplatio plaću.

Isto tako ne prihvaća kao pravilan zaključak prvostupanjskog suda ni u odnosu na Odluku tuženika od 31. siječnja 2011., da ista ne bi predstavljala najavu štrajka u smislu čl. 269. st.2. i 5. ZR-a. Pritom polazi od sadržaja Sporazuma stranaka od 15. prosinca 2010. i 28. siječnja 2011. te Odluke tuženika od 31. siječnja 2011. za koju smatra da sadrži razloge za štrajk, mjesto, dan i vrijeme početka štrajka. Ujedno, napominje da se tu Odluku ne smije gledati odvojeno od cjelokupne situacije kod tuženika pri čemu da je vidljivo da su se stranke sporazumijevale o tome kad će i na koji način vršiti isplatu plaće, a da je upravo neisplata plaće bila razlog za štrajk.

Budući da tužitelj nije ispunio svoju obvezu po Sporazumu od 28. siječnja 2011. te nije isplatio plaću za siječanj 2011. do 20. veljače 2011., to drugostupanjski

sud drži da je tuženik zakonito organizirao štrajk 21. siječnja 2011. pa preinačuje prvostupanjsku presudu u dijelu u kojem je prihvaćen tužbeni zahtjev tužitelja.

U našoj sudskoj praksi, može se također pronaći i odluke predmet kojih je također bio zahtjev za utvrđenje nezakonitosti štrajka, ali gdje je bilo sporno:

- 1 a, b, c) postojanje kontinuiteta između dva štrajka i u s vezi s tim potreba provođenja ponovnog postupka mirenja prije organiziranja drugog štrajka,
- 2) kad započne postupak mirenja, ali se prekine, a štrajk unatoč tome započne onog dana za kad je najavljen,
- 3) kad do mirenja ne dođe zbog propusta na strani tužitelja,
- 4) kad je termin mirenja pao na blagdan, a tužitelj kao poslodavac se nije potrudio osigurati neki drugi termin za mirenje unutar zakonskog roka od 5 dana.

Radi se o sljedećim odlukama:

1a) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 20/2018 od 23. kolovoza 2018.

Sud prvog stupnja je svojom presudom utvrdio da je nezakonit štrajk kojeg je organizirao tuženik i koji je bio najavljen za 8. kolovoza 2018 do ispunjenja štrajkaških zahtjeva te je tuženiku zabranjeno organiziranje i provođenje tog štrajka.

Temeljem provedenog postupka, sud prvog stupnja je utvrdio da ovaj štrajk zakazan za 8. kolovoza 2018. nije nova industrijska akcija – štrajk jer da ima identitet sa štrajkom najavljenim za 9. srpnja 2018. budući da je tuženik taj štrajk odgodio, ali ga nije otkazao zbog čega je smatrao da su ispunjene pretpostavke za dopuštenost štrajka u smislu čl. 205. i 206. ZR-a.

Drugostupanjski sud je zauzeo stav da u situaciji kad je štrajk koji je bio najavljen za 9. srpnja 2018. odgođen i to na neodređeno vrijeme, a da se novi organizirao i najavio za 8. kolovoza 2018., da se tad ne može govoriti o jedinstvenom štrajku. Za to je po stavu suda bilo potrebno da se u dopisu odnosno obavijesti o odgodi provedbe najavljenog štrajka određeno ili na nedvojbeno odredi način navede dan odnosno vrijeme za koje se odgađa provedba najavljenog štrajka za koji je proveden postupak mirenja.

Sud drugog stupnja taj svoj stav je argumentirao time da bi mogućnost odgode najavljenog štrajka na neodređeno vrijeme ostavljala sindikatima mogućnost višekratnih odgoda najavljenog štrajka čime bi se istovremeno omogućavalo izbjegavanje u ZR-u propisanog postupka mirenja prije najave štrajka, kao jedne od zakonskih pretpostavki za dopuštenost štrajka, što bi rezultiralo činjenicom da poslodavci budu u konstantnoj izvanrednoj situaciji zbog potrebe prevladavanja potencijalnih kriznih stanja uzrokovanih mogućnošću provedbe nekog ranije najavljenog i na neodređeno vrijeme odgođenog štrajka.

Stoga, drugostupanjski suda smatra da za provedbu novog najavljenog štrajka (8. kolovoza 2018.) nisu bile ispunjene pretpostavke za njegovu dopuštenost u smislu čl. 205. st.4. ZR-a jer prije njegove najave nije bio proveden postupak mirenja pa potvrđuje prvostupanjsku presudu.

1b) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 11/2019 od 23. srpnja 2019.

Prvostupanjskom presudom zabranjeno je tuženiku Samostalnom sindikatu radnika u komunalnim i srodnim djelatnostima Hrvatske, Sindikalnoj podružnici poduzimanje i organiziranje nezakonitog štrajka koji se kod tužitelja neprekidno provodi od 24. lipnja 2019.

U prvostupanjskom postupku je utvrđeno:

- da su stranke 10. travnja 2019. obavijestile Gospodarsko-socijalno vijeće o kolektivnom radnom sporu, slijedom čega je GSV imenovao miritelja,
- da je 23. travnja 2019. održan sastanak radi provođenja postupka mirenja u tom kolektivnom radnom sporu, zaključeno je da se postupak sklapanja KU nastavi u roku od 7 dana, nakon čega je donesena odluka da je mirenje u tom postupku uspješno okončano,
- da je tuženik dopisom tužitelju od 14. svibnja 2019. najavio štrajk za 20. svibnja 2019. jer je smatrao da poslodavac nije pristupio kolektivnim pregovorima te je 20. svibnja 2019. održan jednodnevni štrajk, nakon kojeg su djelatnici tužitelja nastavili raditi,
- da je tužitelj 14. lipnja 2019. donio izmjenu i dopunu Pravilnika o organizaciji rada.

Temeljem toga sud prvog stupnja utvrđuje da se ovdje ne može govoriti o jednom jedinstvenom kolektivnom radnom sporu, već da se radi o dva spora pa je pozivom na čl. 204. st. 4. ZR-a zaključio da je u odnosu na drugi zahtjev, tuženik propustio provesti postupak mirenja zbog kojeg je razloga prihvatio tužbeni zahtjev.

Taj je zaključak prihvatio i drugostupanjski sud budući da je prvi spor zaključen 23. travnja 2019. odlukom miritelja da je mirenje uspješno završeno čime je dotadašnji kolektivni spor prestao. Ujedno, sud nije prihvatio stav žalitelja koji je smatrao suprotno navevši da bi to značilo mogućnost višekratnog provođenja štrajkova bez prethodnog održavanja propisanog postupka mirenja, a da bi to dalje rezultiralo činjenicom da poslodavci budu u konstantnoj izvanrednoj situaciji zbog potrebe prevladavanja potencijalnih kriznih stanja koje je uzrokovano mogućnošću provedbe više štrajkova bez prethodno provedenog postupka mirenja.

1c) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 14/2023 od 16. kolovoza 2023.

Presudom suda prvog stupnja odbijen je tužbeni zahtjev tužitelja „Javne vatrogasne postrojbe Z. ” kojim je tražio da utvrdi da je nezakonit štrajk kojeg su 1. i 2. tuženici organizirali i poduzeli te koji je počeo 24. srpnja 2023. ujedno je tuženicima zabranjeno daljnje poduzimanje i nastavljjanje navedenog štrajka.

Pritom je sud u odnosu na 1. tuženika ocijenio da je taj štrajk zakonit jer da je organiziran u svrhu zaštite i promicanja gospodarskih i socijalnih interesa u smislu čl.

205. st. 1. ZR-a, da su cilj i svrha štrajka dopušteni i da je organiziran od strane ovlaštenog sindikata tj. 1. tuženika; da je tom štrajku prethodio postupak mirenja koji nije završen sporazumom stranaka, da štrajk koji je bio najavljen od strane 1. tuženika nije bio faktički proveden (20. srpnja 2023.), nakon čega da je 1. tuženik (e-mailom upućenim tužitelju 21. srpnja 2023.) u vremenskom kontinuitetu najavio daljnje industrijske akcije odnosno štrajk za 24. srpnja 2023. u odnosu na koji da nije bilo provoditi novi postupak mirenja jer se radi o jedinstvenoj industrijskoj akciji odnosno štrajku. U odnosu na 2. tuženika zahtjev je odbio smatrajući da isti nije pasivno legitimiran u tom postupku jer da nije ni sudjelovao u štrajku od 24. srpnja 2023.

Drugostupanjski sud uvažava čl. 60. st.1. Ustava RH, čl. 8. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima („Narodne novine – Međunarodni ugovori”, broj 123/1993), čl. 6. Europske socijalne povelje („Narodne novine – Međunarodni ugovori”, broj 15/2002), čl. 220. ZR-a, čl. 66. Zakona o vatrogastvu („Narodne novine” broj 125/2019 i dr.), čl. 94. Kolektivnog ugovora za zaposlene u Javnoj vatrogasnoj postrojbi Z., čl. 205. ZR-a koje sve reguliraju pravo na štrajk.

Kako je 1. tuženik ovaj štrajk pokrenuo u svrhu zaštite i promicanja gospodarskih i socijalnih interesa njegovih članova na temelju čl. 205. st.1. ZR-a, a radi izjednačavanja plaća i drugih prava s drugim djelatnicima zaposlenim u državnim i javnim službama, sud prihvaća stav prvostupanjskog suda da je isti ovlašten na pokretanje predmetnog štrajka. No, kako u ovom slučaju, 1. tuženik najavljeni štrajk za 20. srpnja 2023. nije uopće održao, a poslodavca nije obavijestio o odgodi, već je nakon toga najavio novi štrajk za 24. srpnja 2023., time je i došlo do prekida kontinuiteta industrijske akcije (štrajka), sud smatra da se ne može govoriti o jedinstvenoj industrijskoj akciji – štrajku za koji nije potrebno provoditi novi postupak mirenja.

Stoga je sud drugog stupnja zaključio da je prvostupanjski pogrešno primijenio materijalno pravo iz čl. 205. st.1., 3. i 4. te čl. 206. st.1. ZR-a, kao i čl. 217. istog Zakona te je preinačio zahtjev u odnosu na 1. tuženika i odbio kao neosnovan dok je potvrdio presudu u odnosu na 2. tuženika.

2) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 2/2003 od 15. ožujka 2003.

Presudom suda prvog stupnja odbijen je tužbeni zahtjev tužitelja za utvrđenje nezakonitosti štrajka kojeg su započeli tuženici 3.12.2002., 16.12.2002., 31.12.2002., 29.1.2003.; za zabranu organiziranja i provođenja štrajka kojeg su radnici tužitelja organizirali i počeli tuženici 3.12.2002. na lokacijama u krugu tvornice tužitelja, u više distributivnih centara, za obustavu svih aktivnosti usmjerenih na organiziranje i provođenje tog štrajka početog 3.12.2002., 16.12.2002., 31.12.2002., 29.1.2003.

Temeljem provedenih dokaza sud prvog stupnja pored ostalog utvrđuje da štrajk kontinuirano traje od 3. prosinca 2002. i to zbog neisplate plaće za kolovoz 2002., da su se tom štrajku pridružili štrajkovi započeti 16. prosinca 2002. zbog neisplate plaće za rujan 2002. i 31. prosinca 2002. zbog neisplate plaće za listopad

2002., koja utvrđenja prihvaća i drugostupanjski sud te u tom dijelu potvrđuje prvostupanjsku presudu.

No, smatra da je prvostupanjski pogrešno primijenio materijalno pravo u odnosu na utvrđivanje nezakonitim štrajka početog 29. siječnja 2003. jer da je postupak mirenja u odnosu na taj štrajk počeo 24. siječnja 2003., a postupak mirenja da je prekinut 27. siječnja 2003. Zbog toga, a s obzirom na čl. 210. st. 3. ZR-a, sud smatra da štrajk koji je bio najavljen za 29. siječnja 2003. ipak bio najavljen protivno zakonu, no da nezakonita najava štrajka ne može imati kao posljedicu zabranu štrajka koji zakonito traje do 3. prosinca 2002.

Zbog tog razloga je drugostupanjski sud djelomično preinačio prvostupanjsku presudu u dijelu u kojem je odbijen zahtjev u odnosu na štrajk najavljen za 29. siječnja 2003. te je u tom dijelu tužbeni zahtjev usvojen.

3) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 10/2002 od 31. listopada 2002.

Sud prvog stupnja svojom je presudom usvojio tužbeni zahtjev tužitelja i zabranio tuženiku organiziranje i poduzimanje štrajka po odluci o organiziranju štrajka od 10. lipnja 2002.

Provedenim dokazima utvrđeno je da je tuženik 10. lipnja 2002. donio odluku o organiziranju štrajka kod tužitelja, s početkom 17. lipnja 2002. radi neisplate plaće, s time da će se prethodno provesti postupak mirenja s poslodavcem, da je isti dan tuženik tužitelju uputio dopis kojim je najavio štrajk, o tome obavijestio i Županijski ured za poslove rada P. županije, od tog ureda zatražio provođenje postupka mirenja pred mirovnim vijećem. Za svojeg predstavnika u postupku mirenja je odredio BM, ali postupak mirenja nije bio proveden jer nije bila utvrđena lista miritelja niti je bio donesen odgovarajući pravilnik, a štrajk je počeo 17. lipnja 2002. Također je utvrđeno da je Ministarstvo rada i socijalne skrbi dopisom od 21. lipnja 2002. te Ured za socijalno partnerstvo Vlade RH dopisom od 24. lipnja 2002. obavijestili su prvostupanjski sud da je GSV 30. studenog 1998. usvojio Pravilnik o načinu izbora članova mirovnih vijeća i postupku pred mirovnim vijećem te da pri tom vijeću na nacionalnoj razini vode liste članova mirovnih vijeća uključujući i za P. županiju.

S obzirom na to, sud prvog stupnja je zaključio da je tuženik postupio protivno čl. 210. st. 3. u svezi čl. 203. Zakona o radu („Narodne novine” 38/1995, 54/1995, 65/1995, 17/2001) jer da obavijest o najavljenom štrajku nije dostavio GSV iako da je znao i morao znati da je GSV donijelo spomenuti Pravilnik te da je utvrđena i lista miritelja za tu županiju pri tom vijeću.

Drugostupanjski je sud smatrao da je sud prvog stupnja pogrešno primijenio materijalno pravo.

Sukladno čl. 204. st. 5., 205., 210. st. 3. ZR-a, čl. 55. st. 1. Kolektivnog ugovora za djelatnost drvne i papirne industrije te čl. 6. Pravilnika, sud smatra da je tuženik bio ovlašten postupak mirenja pokrenuti i pred Županijskim uredom za poslove rada u R., što je učinio 10. lipnja 2002., dostavljanjem tom tijelu obavijesti o postojanju kolektivnog radnog spora između ovdje tužitelja i tuženika, najavi štrajka

te zahtjeva za provođenje postupka mirenja pred mirovnim vijećem. Zbog toga činjenica da Županijski ured za poslove rada u R. nije postupio po zahtjevu tuženika odnosno nije realizirao postupak mirenja, po ocjeni drugostupanjskog suda ne znači da je štrajk bio nezakonit jer do neprovođenja postupka mirenja nije došlo zbog propusta ili radnje tuženika.

Zbog tog razloga, sud drugog stupnja preinačuje prvostupanjsku odluku i odbija zahtjev tužitelja.

4) VSRH, rješenje poslovni broj GŽ 12/2015 od 17. lipnja 2015.

Sud prvog stupnja odbio je zahtjev za utvrđivanje nezakonitosti štrajka kojeg je kod tužitelja organizirao i poduzeo tuženik, koji je počeo 16. listopada 2014., te da se zabrani tuženicima daljnje poduzimanje i nastavljanje tog štrajka.

Odluka se temeljila na utvrđenju da je tuženik pravovremeno i na zakonit obavijestio tužitelja o najavi štrajka jer da je tajnik tužitelja primio obavijest odnosno pismo tuženika o najavi štrajka sa sadržajem iz čl. 205. st. 6. ZR-a 1 dan prije početka štrajka (15. listopada 2014.) te da je o tome obavijestio upravu tužitelja.

Drugostupanjski sud, s obzirom na sadržaj čl. 205. st. 3. i 6. ZR-a, navodi da iako čl. 205. ZR-a nije bio propisan poseban postupak dostave pisma kojim se najavljuje štrajk, da onda kad je tužitelj putem tajnika saznao za štrajk (iako tajnik nije bio ovlaštena osoba za primanje pismena) da je tuženik tad bez daljnjeg ispunio zakonske pretpostavke iz čl. 205. st. 3. i 6. ZR-a te je u tom dijelu prihvatio stav prvostupanjskog suda.

Nadalje je prihvatio stav suda prvog stupnja da činjenica da je mirenje palo na blagdan, da ni ta okolnost nije bila zapreka za postupak mirenja koje se mora izvršiti u roku od 5 dana, no ne i 5 radnih dana od dana dostave obavijesti GSV-u.

Osim toga iz prvostupanjskog postupka proizlazi da je mirenje okončano neuspješno jer tužitelj nije mogao prihvatiti termin predložen po miritelju zbog prethodno dogovorenih obveza predsjednika uprave i člana uprave (koja je bila odsutna zbog liječenja teško oboljelog djeteta), dakle da na strani tuženika nije bilo krivnje za neuspješno mirenje te da štrajk nije počeo odmah po isteku roka za okončanje mirenja, već više od tjedan dana kasnije, kroz koje vrijeme da je bilo dovoljno vremena za sastanke radi pokušaja mirenja, no da tužitelj nije poduzeo nikakve radnje kojim bi pokazao ozbiljnu namjeru da sudjeluje u postupku (ni npr. da predloži drugi termin sastanka).

Sukladno tome, drugostupanjski sud vodi računa o čl. 205. st. 4., 206. ZR-a, čl. 16. Pravilnika o načinu izboru miritelja i provođenju postupka mirenja u kolektivnim radnim sporovima te ne prihvaća zaključak prvostupanjskog suda da bi u ovom slučaju postupak mirenja bio neuspješno proveden jer smatra da ocjena o tome je li postupak mirenja proveden i kako je okončan, u prvom redu pravo i ovlaštenje miritelja, a samo u slučaju kad postupak mirenja nije okončan u roku od 5 dana od dana obavijesti o sporu GSV-u, dolazi do primjene predmnijeva da postupak mirenja (koji je proveden) nije uspio.

No, kako u spisu nije bilo podataka o sadržaju zapisnika s mirenja ni podataka o tome što se u stvari dogodilo onog dana kad je zakazano mirenje, kako je nakon toga postupio miritelj, sud smatra da u tom dijelu činjenično stanje nije potpuno utvrđeno pa je odluka prvostupanjskog suda ukinuta i predmet vraćen na ponovni postupak.

Uz čl. 213. ZR-a skreće se pažnja na nekoliko odluka u kojim je predmet spora bilo upravo **isključenje radnika s rada** i to u situacijama:

- 1) kad je bilo sporno može li tuženik isključiti s rada dvojicu radnika koji su sudjelovali u štrajku,
- 2) primjenjuje li se na isključenje s rada na odgovarajući način čl. 205. st. 3., 4. i 6. Zakona o radu,

Radi se o odlukama:

1) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 17/2018 od 9. kolovoza 2018.

Presudom suda prvog stupnja odbijen je tužbeni zahtjev radi zabrane tuženiku da organizira i poduzme isključenje s rada dvoje radnika, za vrijeme trajanja štrajka solidarnosti koji je počeo 3. srpnja 2018.

U provedenom postupku sud je utvrdio da je tužitelj organizator štrajka solidarnosti kod tuženika radi potpore štrajka saveza, koji štrajk je počeo 3. kolovoza 2018., da je tuženik u svojem dopisu obavijestio tužitelja da će počam Nod 11. srpnja 2018. isključiti dvoje radnika s rada, a koji radnici sudjeluju u štrajku solidarnosti, da to isključenje neće početi prije nego što istekne rok od 8 dana od dana početka štrajka i da kod tuženika štrajka 5 radnika, a da je tuženik isključio s rada 2 radnika, tako da broj isključenih radnika nije veći od polovice broja radnika u štrajku. Temeljem toga, sud smatra da je u ovom slučaju tuženik postupio sukladno čl. 213. ZR-a i da ne postoji nijedan razlog zbog bi kojeg isključenje s rada za dvoje radnika bilo nezakonito.

Drugostupanjski je sud prihvatio stav prvostupanjskog suda te s obzirom na čl. 213. ZR-a, odnosno tri pretpostavke koje su potrebne za zakonitost isključenja s rada, koje su u ovom slučaju bile ispunjene, zaključio da je sud prvog stupnja pravilno primijenio materijalno pravo kad je ocijenio da je tuženik mogao isključiti s rada dvoje radnika koji sudjeluju u štrajku.

2) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 18/2018 od 8. kolovoza 2018.

Prvostupanjski je sud prihvatio zahtjev tužitelja, utvrdio da je nezakonita Odluka o isključenju te zabranio tuženiku organiziranje i poduzimanje isključenja s rada temeljem te Odluke.

U postupku je sud utvrdio da je tužitelj tuženiku 27. lipnja 2018. najavio, a zatim 30. lipnja 2018. počeo štrajk, da je tuženik 11. srpnja 2018. donio pobijanu

Odluku o isključenju s rada 3 radnika koji su sudjelovali u štrajku, da je time postupio protivno zakonu jer da se ne isključuju s rada koji ne sudjeluju u štrajku, da nije najavio isključenje s rada, nije proveo postupak mirenja povodom tog isključenja, a nije naveo ni razloge za isključenje.

Pritom je sud prvog stupnja otklonio sve tvrdnje tužitelja, izuzev one o propuštanju najave isključenja s rada zbog čega je Odluku ocijenio nezakonom i prihvatio zahtjev tužitelja te je smatrao da se ovdje na odgovarajući način ne treba primijeniti čl. 205. st. 4. i 6. ZR-a, a da se na isključenje s rada na odgovarajući način treba primijeniti čl. 205. st. 3. ZR-a.

Drugostupanjski je sud cijenio sadržaj čl. 213. ZR-a, zaključio da je za zakonitost isključenja s rada potrebno da se ispune tri pretpostavke: akcesornost u odnosu na štrajk te vremensko i brojčano ograničenje napomenuvši da Zakon ne radi razliku između radnika (onih koji sudjeluju i onih koji ne sudjeluju u štrajku) na koje se isključenje može odnositi. Kako prema čl. 210. st. 4. ZR-a isključivanjem s rada dijela radnika u štrajku poslodavac ih stavlja u povoljniji položaj u odnosu na druge radnike štrajkaše s obzirom na prava koja im pripadaju, to drugostupanjski sud zaključuje da je tuženik mogao s rada isključiti i radnike koji sudjeluju u štrajku.

Osim toga, uvažava tvrdnju žalitelja da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo kad je utvrdio da se na isključenje s rada na odgovarajući način treba primijeniti čl. 205. st. 3. ZR-a te u vezi toga navodi da u situaciji kad je štrajk započeo, kad su poslodavcu poznati zahtjevi sindikata, a mirenje nije uspjelo te kad nisu propisani posebni razlozi zbog kojih se isključenje s rada može poduzimati, da nema mjesta primjeni čl. 205. st. 3., 4. i 6. ZR-a pa stoga preinačuje prvostupanjsku presudu i odbija zahtjeve tužitelja.

Kad se radi o **odluci arbitraže** kojom se donose Pravila o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada, daju se na uvid tri odluke, u kojim je bilo sporno u okviru kojeg postupka odnosno parnice se može pobijati Arbitražni pravorijek kojim su donesena Pravila o prethodno navedenim poslovima.

Radi se o sljedećim odlukama:

1) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 27/2015 od 18. studenog 2015.

Posebna arbitraža donijela je Arbitražni pravorijek, kojim su donesena Pravila o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka kod H.P. prijevoz d.o.o., te je protiv tog pravorijeka izjavljena žalba Vrhovnom sudu RH koji ju je odbacio kao nedopuštenu.

Pritom se sud pozvao na čl. 214. ZR-a te zaključio da sud ne odlučuje o žalbi protiv ove odluke, točnije arbitražnog pravorijeka posebne, prisilne arbitraže nadležne za odlučivanje o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka i isključenja s rada. Nadležan za odlučivanje o zakonitosti i pravilnosti odluke posebne arbitraže kojom su donesena pravila o prethodno navedenim poslovima je po stavu drugostupanjskog suda, parnični sud koji u parnici radi sudske zabrane nezakonitog štrajka u smislu čl. 217. ZR-a odnosno o sudskoj zabrani nezakonitog isključenja s rada u smislu čl. 218. ZR-a.

2) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 12/2016 od 14. veljače 2017.

Sud prvog stupnja odbacio je kao nedopuštenu tužbu tužitelja za poništaj arbitražnog pravorijeka posebne arbitraže kojim su donesena pravila o poslovima koji se ne mogu prekidati za vrijeme štrajka kod tužitelja.

Sud je tu odluku argumentirao na način da je naveo da predmetna tužba nije podnesena protiv pravorijeka arbitražnog suda koji svoja ovlaštenja crpi iz sporazuma stranaka i arbitražne klauzule, već da se radi o tužbi podnesenoj protiv posebne arbitraže iz čl. 214. st. 4. i 5. ZR-a, odnosno da se radi o zahtjevu u sporu na koji se ne primjenjuje Zakon o arbitraži, te se poziva na pravno shvaćanje Vrhovnog suda RH u predmetu GŽ-30/11 u kojem se radi o zahtjevu u sporu na koji se ne primjenjuje ZA na temelju kojeg je tužba podnesena.

Drugostupanjski se sud poziva na svoja pravna shvaćanja u rješenjima broj GŽ-30/11-2 od 18. prosinca 2013. i GŽ-12/12-2 od 15. siječnja 2014. te potvrđuje rješenje suda prvog stupnja.

3) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 12/2012 od 15. siječnja 2014.

Prvostupanjski sud odbio je tužbeni zahtjev za poništaj odluke Arbitražnog vijeća kojom su donesena pravila o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada za tuženika.

Drugostupanjski sud analizirajući čl. 278. st. 4. u vezi st. 9. ZR-a („Narodne novine” broj 149/2009) navodi da se može zaključiti da odredbe o posebnoj tj. prisilnoj arbitraži nadležnoj za odlučivanje u sporovima u kojim se odlučuje o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka i isključenja s rada predstavljaju iznimku od pravila da je arbitražno rješavanje radnih sporova dobrovoljno.

Osim toga, vodeći računa o čl. 278. ZR-a te utvrđenjima iz spisa navodi u bitnom da se ovdje radi o zahtjevu tužitelja za poništaj odluke posebne, prisilne arbitraže iz čl. 278. st. 4. i 5. ZR-a, odnosno posebnog, prisilnog arbitražnog vijeća koje je odlučivalo o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka i isključenja s rada, koje je 30. srpnja 2010. donijelo Pravilnik o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada za tuženika.

Prema shvaćanju drugostupanjskog suda sud u smislu čl. 36. ZA ne odlučuje o tužbi za poništaj odluke koju je donijela prisilna arbitraža iz čl. 278. st. 1. i 2. ZR-a kojom je odlučeno o pravilima o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka i isključenja s rada te u svezi toga upućuje osim na čl. 36. ZA, isto tako i na čl. 2., 6. ZA. Sukladno tome, sud zaključuje da u ovom slučaju nema govora o arbitri jer da stranke u ovoj parnici odnosno poslodavac i sindikat nisu sklopili ugovor o arbitri niti su se dobrovoljno sporazumjeli da će ovaj konkretan spor podvrgnuti arbitri u smislu ZA.

Kako u konkretnom slučaju tužba za poništaj nije podnesena protiv pravorijeka arbitražnog suda koji svoja ovlaštenja crpi iz sporazuma stranaka, već je tužba podnesena protiv presude prisilne odnosno posebne arbitraže iz čl. 278. ZR-a kojom su donesena Pravila o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada, pogrešnim smatra postupanje prvostupanjskog suda koji se upustio u odlučivanje o osnovanosti takvog tužbenog zahtjeva jer je time odlučio o sporu koji ne ide u sudsku nadležnost.

Ujedno se navodi da je parnični sud koji odlučuje u parnici radi sudske zabrane nezakonitog štrajka u smislu čl. 281. ZR-a odnosno sudskoj zabrani nezakonitog isključenja s rada u smislu čl. 282. ZR-a ovlašten odlučivati i o zakonitosti i pravilnosti odluke posebne arbitraže iz čl. 278. ZR-a kojom su donesena pravila o poslovima koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka ili isključenja s rada.

Zbog toga je prvostupanjska presuda ukinuta i odbačena tužba tužitelja kao nedopuštena.

Vezano uz zabrane **organiziranja i poduzimanja štrajka** koje može tražiti poslodavac kao protumjere na štrajk radnika, čl. 216. i 217. ZR-a, ukazuje se na nekoliko odluka u kojim je predmet spora bilo upravo isključenje radnika s rada i to u situacijama:

- 1) kad je sporno ima li tužitelj kao poslodavac pravo na ovu sudsku zaštitu u situaciji kad dođe do obustave rada, ali ne zbog krivnje radnika,
- 2) kad je sporno jesu li ispunjene pretpostavke za zabranu štrajka u slučaju kad mirenje nije bilo provedeno, ali je štrajk bio pravilno najavljen poslodavcu,
- 3) kad su sporni razlozi zbog kojih je tuženik organizirao o proveo štrajk,
- 4) kad je sporno mogu li se razlozi zbog kojih je štrajk najavljen podvesti pod kolektivni interesni spor ili kolektivni pravni spor,
- 5) je li u situaciji kad tuženik na propisan način ne najavi štrajk ispunjena procesna pretpostavka za podnošenje tužbe za zabranu organiziranja štrajka.

Radi se o sljedećim odlukama:

1) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 8/2018 od 13. ožujka 2018.

Sud prvog stupnja odbija zahtjev tužitelja kojim je tražio da se utvrdi da je nezakonito organiziranje i poduzimanje štrajka kojeg su tuženici započeli 17. siječnja 2017. u 8:00 sati, da se zabrani tuženicima organiziranje i poduzimanje štrajka započetog 17. siječnja 2017. u 8:00 sati.

Temeljem provedenih dokaza prvostupanjski je sud zaključio da ponašanje tuženica u okolnostima konkretnog slučaja nije imalo značaj odnosno obilježje štrajka u smislu čl. 205. i dr. ZR-a, da u konkretnom slučaju na strani tuženica nije došlo do obustave rada ni njegovog prekida njihovom voljom, već da su suprotno tome tuženice bile primorane izaći iz poslovnog prostora, iako su i nakon toga

nastavile dolaziti na posao, odnosno da su se tuženice stjecajem okolnosti našle unutar sukoba dotadašnjih članova izvršnog odbora tužitelja i novoimenovanih.

Stoga je sud zaključio da postupanje tuženica nije imalo obilježje štrajka (makar i nezakonitog), da tužitelj kao poslodavac nema pravo na sudsku zaštitu u smislu zabrane štrajka pozivom na čl. 217. st.1. ZR-a jer ni nije bila poduzeta ona akcija koja bi mogla imati obilježja štrajka.

Drugostupanjski sud prihvata utvrđenja suda prvog stupnja i primijenjeno materijalno pravo, te potvrđuje ovu presudu.

2) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 15/2013 od 11. lipnja 2013.

Presudom suda prvog stupnja tuženicama zabranjeno je organiziranje i poduzimanje štrajka najavljenog za 19. svibnja 2013.

Temeljem provedenih dokaza sud utvrđuje da su tuženici pismenom od 14. svibnja 2013. najavili štrajk za 19. svibnja 2013., a da postupak mirenja propisan čl. 270. do 272. ZR-a i Pravilnika o načinu izboru miritelja i provođenju postupka mirenja u kolektivnim sporovima („Narodne novine” broj 122/2010 i 56/2011) nije bio ni pokrenut ni proveden zbog čega je izostala jedna od potrebnih pretpostavki za dopuštenost štrajka u smislu čl. 269. ZR-a pa da ovaj štrajk nije dopušten. Za pismo od 14. svibnja 2013. pod naslovom „najava štrajka” sud utvrđuje da su u njemu navedeni razlozi za štrajk, da je njim pozvan tužitelj da u roku od 12 sati odredi osobu miritelja, a u protivnom da će to uraditi sindikati – tuženici te da se navodi da ovim putem tuženici najavljuju poslodavcu da ako se ne provede postupak mirenja odnosno da ako mirenje ne uspije, da će biti organiziran štrajk koji će početi 19. svibnja 2013.

Drugostupanjski je prihvatio stav prvostupanjskog suda da su na ovaj način tuženici najavili štrajk te da to pismo predstavlja i formalnu najavu štrajka za 19. svibnja 2013. Ujedno, s obzirom na čl. 281. st.1. ZR-a te čl. 6. st.1. i 7. Pravilnika, drugostupanjski sud drži da su tuženici da bi se ostvarili pretpostavke za dopuštenost štrajka odnosno u slučaju neaktivnosti tužitelja, imali mogućnost pokrenuti postupak mirenja i predložiti miritelja. Nadalje, navodi sud da je, s obzirom na čl. 269. st. 3., 270. st. 1. ZR-a, u ovom slučaju mirenje bilo obvezno te da kako iz pisma tuženika od 14. svibnja 2013. proizlazi da će ako se ne provede postupak mirenja, štrajk započeti 19. svibnja 2013., unatoč i nepostojanju pretpostavki za njegovu dopuštenost, da je pravilno sud prvog stupnja primijenio čl. 269. st. 3. i 270. st. 1. ZR-a te zabranio organiziranje i provođenje najavljenog štrajka koji je počeo iako mirenje nije provedeno.

Stoga, potvrđuje presudu suda prvog stupnja.

3) VS RH, presuda poslovni broj GŽ 4/2003 od 7. svibnja 2003.

Prvostupanjski sud svojom presudom odbija tužbene zahtjeve tužitelja kojim je tražio da se zabrani tuženiku organiziranje, poduzimanje i postavljanje štrajka kod tužitelja, u radnoj jedinici, koji je počeo 5.11. 2002. te da se utvrdi da je štrajk

organiziran i poduzet od tuženika, najavljen za 31.10.2002., a započet 5.11.2002. nezakonit.

Prvostupanjski sud to obrazlaže da je štrajk organiziran i proveden zbog neisplate plaće za 8. i 9.2002. te zbog neprihvatanja ponude teksta Tarifnog kolektivnog ugovora, da prvi razlog nije dopušten kao razlog štrajka jer da je plaća za 8.2002. isplaćena prije početka štrajka, a za 9.2002. da je isplaćena unutar roka do 30 dana od dana dospijeca.

U odnosu na drugi razlog, navodi sud da je štrajk faktično prestao 21.1.2003., da su kod tuženika zastupljena dva sindikata, tuženik kojeg su članovi 19 radnika tužitelja i Samostalni sindikat ugostiteljstva i turizma Hrvatske, kojeg su članovi 9 radnika tužitelja, da su u pregovorima s tužiteljem o sklapanju Tarifnog priloga KU ugostiteljstva sudjelovali samo predstavnici tuženika odnosno da te pregovore s tužiteljem nije vodio pregovarački odbor sastavljen od zastupnika oba sindikata jer da tužitelj drugi sindikat nije obavijestio o sporu i pregovorima te da tužitelj nije do početka postupka mirenja kao ni do završetka tog postupka predložio poslove koji se ne smiju prekidati za vrijeme štrajka, već da je to učinio tek na dan započinjanja štrajka. Zbog toga sud prvog stupnja utvrđuje da je to zakonski razlog za štrajk u smislu čl. 210. st. 1. ZR-a.

Drugostupanjski sud prihvaća stav suda prvog stupnja u cijelosti te dodaje da je prestanak štrajka bitno da je on faktično prestao, da pravni učinci prestanka štrajka prema poslodavcu djeluju od trenutka kad je on upoznat s prestankom štrajka što da je u konkretnom slučaju bilo 22.1.2003. kad je tuženik na ročištu obavijestio sud i tužitelja da je štrajk prekinut odlukom od 21.1.2003. Dalje se dodaje da je prvostupanjski sud pravilno primijenio čl. 186. st. 1. i 188. ZR-a, da je za pravilnost primjene čl. 186. st. 1. ZR-a bitno odgovoriti na dva pravna pitanja: 1) je li za pravovaljanost pregovora o sklapanju KU nužno da u pregovorima sudjeluju svi sindikati zastupljeni kod poslodavca, 2) je li poslodavac ili sindikat dužan da o postojanju interesnog spora i pregovorima obavijesti drugi zastupljeni sindikat.

U odnosu na prvo pitanje, sud navodi da su sve odredbe ZR-a kojim se uređuje štrajk donesene s ciljem da se osigurano ustavno pravo na štrajk (čl. 60. st. 1. Ustava RH) pa se zbog toga one i tumače tako da se osigura ostvarivanje tog ustavnog prava, odnosno da ničije pravo na štrajk ne bude povrijeđeno radnjama ili propuštanjem trećeg (npr. drugog nezainteresiranog sindikata). Drugim riječima da ovu odredbu treba primijeniti u slučaju kad su svi zastupljeni sindikati u interesnom sporu s poslodavcem i kad su svi voljni pregovarati o KU jer da u suprotnom, ako neko od zastupljenih sindikata nije u interesnom sporu s poslodavcem pa zbog toga ili nekog drugog razloga neće sudjelovati u pregovorima, tad čl. 186. st. 1. ZR-a da treba tumačiti tako da je sindikat u pregovorima valjano zastupljen i onda kad drugi zastupljeni sindikat (i) kod poslodavca, zbog bilo kojeg drugog razloga, ne sudjeluje u pregovorima.

Vezano uz drugo gore navedeno pitanje, drugostupanjski sud smatra da je pravilno sud prvog stupnja protumačio da iz čl. 186. st. 1. ZR-a proizlazi da Zakon obvezuje poslodavca da o sklapanju KU može pregovarati samo s pregovaračkim odborom sastavljenim od svih sindikata za području za koje se sklapa KU pa da to za konkretan slučaj znači da je bila zakonska obveza tužitelja da o Tarifnom prilogu

KU ugostiteljstva pregovara s pregovaračkim odborom sastavljenim od predstavnika oba zastupljena sindikata – tuženika i Samostalnog sindikata ugostiteljstva i turizma Hrvatske te da ta zakonska obveza uključuje i dužnost poslodavca da o postojanju spora o sklapanju KU obavijesti i drugi zastupljeni sindikat i poduzme mjere da se sastavi pregovarački odbor u skladu s čl. 186. ZR-a te da pregovara s tako sastavljenim pregovaračkim odborom.

Iz stanja u spisu proizlazi da tužitelj ovu obvezu nije ispunio pa drugostupanjski sud prihvaća stav suda prvog stupnja da se tužitelj u ovoj parnici ne može osnovano pozivati na postojanje nedostataka u pregovaranju na strani tuženika odnosno povredu zakonskih i statutarinih odredaba o sastavu pregovaračkog odbora i prigovarati zakonitosti postupka pregovaranja, a time ni postojanju zakonom dopuštenog razloga za štrajk.

Također se dodaje da su za ocjenu mjerodavnosti štrajka relevantni i čl. 203. i 204. ZR-a, a da kako je u postupku utvrđeno da je u vezi sa sporom o sklapanju Tarifnog priloga KU za ugostiteljstvo, koji je doveo do štrajka, proveden postupak mirenja, da je mirovno vijeće bilo sastavljeno u skladu s čl. 204. st. 1. ZR-a, zaključuje da su bile ispunjene pretpostavke za štrajk propisane navedenom odredbom.

Pravilno je po ocjeni suda drugog stupnja prvostupanjski sud primijenio čl. 212. ZR-a, kad je ocijenio da na strani tuženika nije postojala obveza da s tužiteljem sporazumno utvrdi i objavi poslove koji se ne smiju prekidati jer da tužitelj utvrđivanje tih poslova nije ni predložio do dana početka postupka mirenja, već tek nakon započinjanja štrajka.

Zbog svega toga je potvrđena prvostupanjska presuda.

4) VSRH, presuda poslovni broj GŽ 12/2008 od 18. lipnja 2008.

Sud prvog stupnja prihvaća tužbeni zahtjev kojim se tuženiku zabranjuje organiziranje i poduzimanje štrajka koji je tuženik najavio tužitelju za 29. svibnja 2008.

Temeljem provedenih dokaza prvostupanjski sud utvrđuje:

- da su stranke potpisnici Kolektivnog ugovora od 18. srpnja 2007. koji se primjenjuje od 1. siječnja 2008., a koji je zaključen do 31. prosinca 2009.,
- da je tuženik sukladno čl. 196. KU predložio izmjene i dopune istog,
- da je zbog toga održano nekoliko sastanaka, ali da tužitelj nije prihvatio većinu prijedloga tuženika,
- da je proveden postupak mirenja koji nije uspio,
- da tuženik nije ponovno pokušao provesti postupak izmjena i dopuna KU, već je 20. svibnja 2008. najavio štrajk za 29. svibnja 2008., a kao razlog za isti naveo spor oko sklapanja Aneksa KU o katastrofalnom stanju kod tužitelja te ujedno postavio određene zahtjeve (izmjene i dopune KU radi usklađivanja cijene sata rada, povećanje plaće za 6 % za svaku godinu važenja KU, primjenu Pravilnika o osobnim i zaštitnim sredstvima te izmjenu Pravilnika organizacije i sistematizacije).

Sukladno tome sud prvog stupnja je zaključio da se u ovom slučaju ne radi o kolektivnom interesnom sporu (sporu u kojem prava i obveze stranaka još nisu uređeni, već su ostali sporni tijekom pregovora), kod kojeg se može pribjeći štrajku, već da se radi o kolektivnom pravnom sporu jer da su prava za koja se traži izmjena i dopuna KU već regulirana važećim KU pa iako KU u čl. 196. sadrži odredbe o postupku izmjene i dopune istog, smatra da nije dopušteno poduzimati industrijsku akciju za rješavanje eventualnih sporova tijekom važenja KU. U odnosu na drugi razlog za štrajk, sud je zauzeo stav da je neodređen i da se ne može podvesti pod dopuštene razloge za štrajk u smislu čl. 213. st.1. ZR-a. Zbog toga sud prvog stupnja smatra da je predmetni štrajk nedopušten te prihvaća tužbeni zahtjev.

No, drugostupanjski sud ovakav stav drži pogrešnim te ukazuje na čl. 214. st. 1. ZR-a iz kojeg proizlazi da mogućnost štrajka nije rezervirana samo za sklapanje KU, već da ta mogućnost postoji i u slučaju spora o izmjeni KU što je ovdje bio slučaj. Pitanje (ne)isteka roka iz čl. 196. KU smatra neodlučnim jer ta odredba regulira samo postupak izmjena i dopuna KU, a ne isključuje mogućnost poduzimanja štrajka. Kako drugostupanjski sud smatra da se ovdje radi o štrajku koji ima kao svrhu zaštitu i promicanje gospodarskih i socijalnih interesa radnika – članova tuženika, a kako je tužitelj – poslodavac odbio gotovo sve prijedloge izmjena i dopuna KU, da je očito došlo do kolektivnog spora (čl. 213. i 214. ZR-a) koji opravdava najavljeni štrajk zbog čega je tužbeni zahtjev osnovan pa zbog toga preinačava prvostupanjsku presudu i odbija tužbeni zahtjev.

5) VSRH, rješenje poslovni broj GŽ 16/2017 od 10. kolovoza 2017.

Prvostupanjski je sud rješenjem odbacio tužbu kojom se tražila sudska zabrana štrajka u smislu čl. 217. st. 1. ZR-a i prijedlog za određivanje privremene mjere.

U postupku je utvrđeno da je tuženik uputio tužitelju pismo kojim nije najavio štrajk, već je samo tražio podatke odnosno obavljao pripremne radnje kako bi eventualni budući štrajk tek mogao najaviti pa temeljem toga zaključuje da taj dopis ne predstavlja pismo iz čl. 205. st. 6. ZR-a te da se nisu ispunili uvjeti za sudska zaštitu iz čl. 217. ZR-a pa odbacuje tužbu.

Drugostupanjski je sud prihvatio pravno stajalište suda prvog stupnja da se podnesak tuženika od 18. srpnja 2017. po sadržaju ne može smatrati najavom štrajka u smislu čl. 205. st. 6. ZR-a budući da je tom odredbom propisana forma pisma kojim se najavljuje štrajk koja mora biti poštovana, a da se iz spomenutog pisma ne može sa sigurnošću utvrditi je li + tuženik istim najavio štrajk te da bi takvo shvaćanje izazvalo nesigurnost.

Zbog toga razloga i drugostupanjski sud smatra da kako spomenutim pismom tuženik nije najavio štrajk, da dalje poslodavac nije imao pretpostavku za podnošenje tužbe za zabranu organiziranja i poduzimanja štrajka iz čl. 217. st. 1. ZR-a pa da je sud prvog stupnja pravilno postupio kad je odbacio tužbu tužitelja kao i prijedlog za određivanje privremene mjere.

LITERATURA

Kolak S., *Pravo na štrajk*, (završni rad) Gospić (Veleučilište Nikola Tesla), 2021.

Milašinčić, E., *Alternativne metode rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj*, Zagreb (Ekonomski fakultet), 2022.

Stojčević Poretti, P., *Kolektivna pravna zaštita u parničnom postupku*, Zagreb (Pravni fakultet), diss., 2014.

Triva S. i Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004. (§ 172).

Uzelac, A. i Lažeta, J. „Negativne inferencije u parničnom postupku”, u: Šago, D. (ur.), *Zbornik radova s IX. Međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća”*, Split, 2023., str. 65. – 86.

Uzelac, A., „Kraj obvezatnih pravnih shvaćanja - Kako ujednačavati sudsku praksu nakon presude Suda EU?”, u: *Zbornik radova s X. međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća”*, Split (Pravni fakultet), 2024, str. 1. – 44.

Uzelac, A., „Kraj obvezatnih pravnih shvaćanja – Kako ujednačavati sudsku praksu nakon presude Suda EU? ”, u: *Zbornik radova s X. međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća”*, Split (Pravni fakultet), 2024, str. 1. – 44.

Uzelac, A., „Postupak pred sudom”, u: Šimonović Einwalter T. (ur.), *Vodič uz Zakon o suzbijanju diskriminacije*, Zagreb: Ured za ljudska prava Vlade RH, 2009, str. 93. – 106.